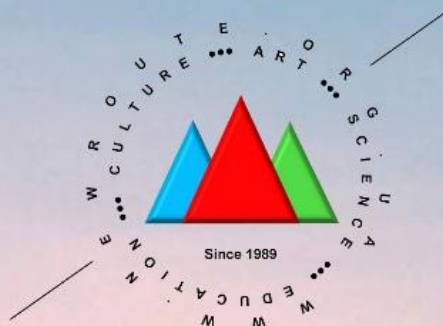

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

ISSN 2710-1177 (online)

DOI: 10.61718/crp

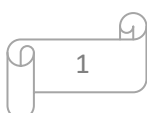

TM

КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР

Науковий журнал

Електронне видання

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

ISSN 2710-1177 (online)
DOI: 10.61718/crp

TM

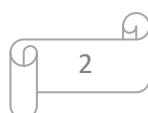
КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР

Науковий журнал

Електронне видання

2026 • № 36

- Освіта • Фізична культура • Спорт •
- Культура • Мистецтво • Журналістика •
- Гуманітарні та соціальні науки • Бізнес • Адміністрування •
- Право • Готельно-ресторанна справа • Туризм • Рекреація •
- Транспорт • Безпека • Інженерія • Математика • Виробництво •
- Будівництво • Природничі науки • Сільське господарство •
- Охорона здоров'я • Соціальне забезпечення •

КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР™

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

- Засновано 2020 року
- Засновник та видавець – Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс» (рік заснування – 1989) є науковою установою
- Міжнародний стандартний номер періодичного видання ISSN 2710-1177 (online)
- Періодичність – 12 разів на рік
- УДК 001
- Видавцем викривується знак для товарів та послуг (торгова марка) «Креативний простір»™ (Свідоцтво № 342949 видане Державною організацією «Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій»)
- Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 8013 від 22.11.2023
- Видавець зареєстрований у глобальному реєстрі видавців Global Register of Publishers та Crossref із префіксом 10.61718
- Видання отримує власний DOI: 10.61718/crp
- Застосовується політика відкритого доступу Open Access
- Контент розміщується в базі даних інформаційного ресурсу «Наукова періодика України», в пошуковій системі наукових публікацій «Google Scholar», в репозитарії на сайті засновника
- Індексується за показниками h-індекс (Google Scholar), i10-індекс (Google Scholar)
- Включено до каталогу наукових ресурсів відкритого доступу ROAD, академічної бази даних ResearchBid, бази наукових публікацій Google Scholar, каталогу наукової періодики України з питань освіти, педагогічної, психологічної та соціальних наук Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського Національної академії педагогічних наук України, реєстру наукових видань України державної наукової установи України «Український інститут науково-технічної експертизи та інформації»
- Автори несуть відповідальність за зміст (авторство та самостійність досліджень), точність та достовірність викладеного матеріалу
- Редакція може не поділяти точку зору авторів
- Наукові публікації оприлюднюються в рамках проведення регулярної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції соціально-гуманітарного розвитку суспільства» (Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул)
- За результатами проведення конференції та оприлюднення рукописів, автори та наукові керівники отримують електронні сертифікати, які оприлюднюються на сайті видавця (згідно Порядку підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 21 серпня 2019 р. № 800)
- Оприлюднюється на основі ліцензії Creative Commons Attribution License (CC BY)

Редакційна колегія:

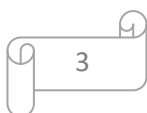
Кучин Сергій Павлович, головний редактор, доктор економічних наук, професор, академік Національної академії наук вищої освіти України
Акіншина Ірина Миколаївна, кандидат філологічних наук, доцент
Березовська-Чміль Олена Борисівна, кандидат політичних наук, доцент
Внукова Ольга Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент
Гетьман Ірина Анатоліївна, кандидат технічних наук, доцент
Гришко Світлана Вікторівна, кандидат географічних наук, доцент
Доброєр Наталія Вікторівна, кандидат культурології, доцент
Дубовик Наталія Анатоліївна, кандидат політичних наук, доцент
Єрошенко Олена Віталіївна, кандидат мистецтвознавства, доцент
Калініна Ольга Сергіївна, кандидат культурології
Карпинський Борис Андрійович, доктор економічних наук, професор
Кислюк Любов Вікторівна, кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент
Кожедуб Олена Василівна, кандидат соціологічних наук, доцент
Коробчук Людмила Іванівна, кандидат педагогічних наук, доцент
Кучин Павло Захарович, заслужений артист України
Кучина Тетяна Ігорівна, відповідальний секретар, магістр з маркетингу
Мкртчян Оксана Альбертівна, доктор педагогічних наук, професор
Пашкова Надія Ігорівна, кандидат філологічних наук, доцент
Підлісна Ольга Вікторівна, кандидат мистецтвознавства, доцент
П'ятакова Галина Павлівна, доктор педагогічних наук, професор
Рассомахіна Ольга Андріївна, кандидат юридичних наук, доцент
Сафонова Наталія Анатоліївна, кандидат філологічних наук, доцент
Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент
Сторож Олена Василівна, кандидат психологічних наук, доцент
Тарасюк Лариса Сергіївна, доктор філософських наук, професор
Федоренко Микола Олександрович, кандидат філософських наук, доцент
Харченко Артем Вікторович, кандидат історичних наук, доцент
Хожило Ірина Іванівна, доктор наук з державного управління, кандидат медичних наук
Христова Тетяна Євгенівна, доктор біологічних наук, професор
Ціватий Вячеслав Григорович, кандидат історичних наук, доцент, заслужений працівник освіти України
Шевчук Інна Володимирівна, доктор наук з державного управління, професор
Шептуха Олена Михайлівна, кандидат економічних наук, доцент
Штулер Ірина Юріївна, доктор економічних наук, професор

K79

Креативний простір: електрон. наук. журн. – № 36. – Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. – 74 с.

© СГ НТМ «Новий курс», 2026

© Автори, 2026

II Міжнародна науково-практична конференція (2026)
«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства»

Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

9-11 лютого 2026 року

ТЕМАТИКА КОНФЕРЕНЦІЇ

Освіта, культура, мистецтво
Спорт, фізична культура
Гуманітарні та соціальні науки, журналістика
Бізнес, послуги, адміністрування, право
Безпека та оборона
Інформаційні технології, інженерія
Виробництво, будівництво
Природничі науки, математика
Сільське, лісове господарство
Ветеринарна медицина
Охорона здоров'я та соціальне забезпечення

ОРГАНІЗАТОРИ

Національна академія наук і мистецтв України
International Scientific-creative Unit «Proton Global»
Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

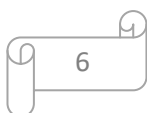
www.newroute.org.ua

ЗМІСТ

	Стор.
Освіта, культура, мистецтво	... 7
<i>Shatara Maksym Olehovych</i> ENGLISH EPONYMS AS A PART OF THE PROFESSIONAL MEDICAL SPHERE	... 7
<i>Устенко Костянтин Олексійович</i> ПІДВИЩЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ МАЙСТЕРНОСТІ	... 8
<i>Kukharska Liliia</i> FROM STRATEGY TO TRANSFORMATION: INSIGHTS INTO FOREIGN LANGUAGE LEARNING APPROACHES	... 9
<i>Мельник Тетяна Борисівна</i> АВТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕТОД «РОЗВИТОК ФАХОВИХ НАВИЧОК ТА ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО АКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЄКТНІЙ ТА КОНЦЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»	... 11
<i>Петровська Аліна Миколаївна</i> ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ЧЕРЕЗ СИТУАТИВНО ОРІЄНТОВАНІ ВПРАВИ	... 13
<i>Момотенко Світлана Миколаївна</i> SCAFFOLDED SPEAKING ЯК ЗАСІБ ПОЕТАПНОГО ФОРМУВАННЯ СПОНТАННОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	... 16
<i>Кривошина Наталія Миколаївна</i> ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	... 17
<i>Батенчук Віктор Мар'янович</i> ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА	... 19
<i>Гуцул Іван Андрійович</i> ФОРМА БЕЗ ОБРАЗУ: ПРОТЕСТАНТСЬКА ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ПАРАДИГМА КРЕАТИВНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА	... 21
<i>Кобиланський Руслан Адамович</i> ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ	... 23
<i>Михайлова Ніна Вячеславівна</i> НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	... 25
<i>Бойко Світлана Василівна</i> ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ	... 26
<i>Антон Міщук</i> ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА	... 28
<i>Івах Вікторія Валеріївна</i> РОЗРОБКА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ «ПОДОРОЖ ДО КРАЇНИ ПІЗНАЙКО»	... 31
<i>Верега Христина Іванівна</i> ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ПІДГОТОВКУ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ	... 35
<i>Hrinchenko Svitlana Ivanivna</i> LARGE-SCALE SPECIALIZED RESIDENTIAL COMPLEXES WITH THEIR OWN INFRASTRUCTURE: APPLYING INTERNATIONAL THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF EXAMPLES FROM KYIV AND THE KYIV	... 36

Гуманітарні та соціальні науки, журналістика	... 40
<i>Русінчук Андрій Сергійович</i>	
ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВПЛИВУ ОСОБИСТОСТЕЙ ТА СПІЛЬНОТ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ	... 40
<i>Муха Роман Богданович</i>	
ПРИЧИНИ КОГНІТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ПСИХІКИ: МІЖ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ СТРУКТУРАМИ, НЕЙРОБІОЛОГІЄЮ ТА ЦИФРОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ	... 42
<i>Зуляк Ольга Романівна</i>	
ПРОКРАСТИНАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ	... 44
<i>Сікора Євгеній Іванович</i>	
МОТИВАЦІЙНІ Й ЦІННІСНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	... 45
<i>Ціватий Вячеслав Григорович</i>	
ДЕРЖАВНИЙ І ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ, ЦЕРЕМОНІАЛ І ЕТИКЕТ МІЖНАРОДНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ ДЕРЖАВ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА КАРИБСЬКОГО БАСЕЙНУ: КРЕАТИВНИЙ, КРОСКУЛЬТУРНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ	... 47
<i>Білик Олена Іванівна, Білик Володимир Михайлович</i>	
ПОБУДОВА ЕКОСИСТЕМИ ДАНИХ І ПІДВИЩЕННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНІ УМОВИ БЕЗПЕКИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ Е-УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ	... 50
Бізнес, послуги, адміністрування, право	... 53
<i>Hladky Viacheslav</i>	
LEGAL RISKS OF EXTRA-LEGAL RULE-MAKING IN SPECIAL PERIOD	... 53
<i>Хурсяк Іван Володимирович</i>	
УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ГОТЕЛІВ	... 55
<i>Стаценко Р. А.</i>	
МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ	... 56
<i>Нестеровська О. О.</i>	
КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА ДОПИТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	... 59
<i>Станєва Яна Миколаївна</i>	
МЕТОДИКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПОРТОВОГО ОПЕРАТОРА	... 61
<i>Саранчук Богдан Валерійович, Черник Анастасія Сергіївна</i>	
СУТНІСТЬ І КРИТЕРІЇ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ	... 63
Інформаційні технології, інженерія	... 65
<i>Lyudmila Zhovnirchik</i>	
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN SOFTWARE TESTING	... 65
Виробництво, будівництво	... 69
<i>Бабков Ігор</i>	
ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ТА ФУНКЦІЙ МОНТЕРА КОЛІ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ	... 69
Охорона здоров'я та соціальне забезпечення	... 70
<i>Бутко Сніжана Анатоліївна</i>	
СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ПРИМУСОВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ (ПОЛОНУ)	... 70

ОБИРАЙТЕ ПЕРШИХ!
ДОВІРЯЙТЕ СПРАВЖНІМ!
ЦІНУЙТЕ УНІКАЛЬНІСТЬ!
WWW.NEWROUTE.ORG.UA

Освіта, культура, мистецтво

Shamara Maksym Olehovych

A holder of the qualification of medical faculty 1

Donetsk National Medical University

Academic advisor: Shundel Tetiana Oleksandrivna, senior teacher, Donetsk National Medical University

ENGLISH EPONYMS AS A PART OF THE PROFESSIONAL MEDICAL SPHERE

Medical terminology is one of the most dynamic lexical systems of modern language. An important characteristic feature of the professional medical sphere is their terminological content. A special place in the medical sphere is occupied by eponymous terms which are an integral element of the terminological base. Medical eponyms are the names of some diseases, syndromes, research methods and anatomical structures formed from the names of scientists and researchers. Thus, the study of eponymous terms plays an important role in studying the features of the medical terminological subsystem. In this regard, O. Khnykina considers that the use of these terminological units in the field of medicine determines the level of professionalism and awareness of medical workers [3].

It should be noted that eponymous terms are an important means of nomination in medical English since they reflect the history of the development of science, perpetuate the researchers' contribution and contribute to the international unification of medical terminology as a whole. Analysis and research of the use and functioning of eponyms in the field of medicine is relevant taking into account the need for medical students and doctors to correctly interpret and use these terminological units in their professional speech.

An eponymous term is a special lexical unit formed from a proper name (anthroponym) to denote a scientific discovery, disease, syndrome or method of treatment. The appearance of medical eponymous units is associated with the development of medicine and the need for quick and accurate identification and conveying new phenomena. As most researchers state, the use of proper names in English term formation is one of the ways to enrich scientific vocabulary.

The introduction of eponymous terms in medicine is mostly attributed to the scientists and researchers who first described a certain disease or developed a method of diagnosis or treatment. Certain historical conditions, scientific tradition and the researcher's authority in the scientific community influenced the development of such eponymous terms. For example, *Alzheimer's disease* is named after the German psychiatrist Alois Alzheimer while *Down syndrome* is named after the British doctor John Langdon Down.

English medical terms-eponyms are widely used in scientific articles, textbooks, clinical protocols and medical practice. According to L. Vorobiova and K. Mykhalchenko, English terms-eponyms constitute a significant layer of the medical terminology base performing both a nominative and cognitive function as they can be used to trace the historical experience of the development of the medical field. At the same time, the researchers emphasize that eponyms are especially actively used in psychiatry for the purpose of laconic and accurate fixation of complex clinical phenomena [1, p. 24]. In this regard, it is such terminological names that have become established in international practice and they are preserved in the English medical language without translation acting as universal markers of professional communication.

In some famous scientists' works, eponymous terms act as unique markers of scientific continuity and historical memory of medicine. In English, they retain an international character and they are often used without any translation.

Eponymous terms are widely used in various fields of medicine including cardiology (*Fallot's Tetralogy, reflexes (Valsalva, Cushing, Long QT Syndromes (Romano-Ward, Jervell & Lange-Nielsen), Hering-Breuer Reflex, Allen's Test*), psychiatry (*Cotard's Syndrome, Ekbom's Syndrome (Delusional Parasitosis), Pisa Syndrome (also Ekbom's Syndrome/axial dystonia)*), neurology (*Huntington's Disease, Guillain-Barré Syndrome, and Babinski's Sign, Willis-Ekbom Disease, Tourette Syndrome*), anatomy (*Fallopian tube (Gabriello Falloppio) or Circle of Willis (Thomas Willis), Adamkiewicz artery, Bartholin's Duct, McBurney's point, Scarpa's fascia*), neuroanatomy (*area parolfactoria [Brocae], fasciculus gracilis [Golli], nucleus hypothalamicus [Corpus Luysi], fasciculus anterior proprius [Flechsigi]*), traumatology (*Kaposi Sarcoma, Behçet Syndrome, Ehlers-Danlos Syndromes, Peyronie Disease, Auspitz sign*), genetics (*Turner syndrome, Marfan syndrome, Mendel's Laws, Hardy-Weinberg Equilibrium*) and others. Eponymous terms greatly facilitate professional communication due to their informative content in each of these areas. Eponymous terms play a particularly significant role in neuroanatomy. In scientific and educational English literature, such eponymous names as *Substantia gelatinosa of Rolando* that define a section of the gray matter of the spinal cord associated with the conduction of pain impulses, as well as *Clarke's column* (nucleus dorsalis of Clarke) responsible for proprioceptive sensitivity are actively used. Also common ones are such eponyms as *Broca's area, Wernicke's area, Circle of Willis* that identify the key structures of the central nervous system and they

are widely used in clinical neurology and neurosurgery. As emphasized in studies on neurolinguistics and anatomy, eponyms retain their relevance due to the tradition and ease of use even in the presence of Latin or descriptive equivalents. The Ukrainian scientists' works emphasize that English neuroanatomical eponyms contribute to the integration of national science into the world medical discourse and are an important component of the professional training of future doctors [2].

Having analyzed the above material, we come to the conclusion that medical terms-eponyms are an important part of English medical terminology. They reflect the history of the development of medicine, enrich professional speech and ensure the international intelligibility of medical scientific texts. At the same time, the use of eponym terms requires thorough knowledge and contextual understanding that determines the relevance of their further study. Thus, eponym terms significantly facilitate the study of a specialized English terminology base that allows specialists to convey complex information in compressed form.

1. Vorobiova Lolita Valeriivna, Mykhailchenko Kateryna Ihorivna. Eponyms in the context of learning english medical terminology: psychiatry. *Слобожанський науковий вісник*. 2025. Сер.: Філологія. Вип. 9. С. 23-27. URL: <https://journals.spu.sumy.ua/index.php/philology/article/view/589/555> (дата звернення 04.01.2026 р.).
2. Світлицький А. О., Чернявський А. В., Матвейшина Т. М., Щербаков М. С., Зінич О. Л. Епоніми в нейроанатомії: центральна нервова система. *Morphologia*. 2023. Том 17. № 3. С. 17-24. URL: <https://repo.dma.dp.ua/8830/> (дата звернення 04.01.2026 р.).
3. Хникіна Оксана. Англломовні медичні епоніми як частина професійної культури лікаря. *Пріоритети германської і романської філології: збірник матеріалів XVIII Міжнародної наукової конференції імені професора Євгенія Гороть (21-23 червня 2024 року. Луцьк, 2024. С. 101-104. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25847> (дата звернення 03.01.2026 р.).*

Устенко Костянтин Олексійович

Доцент кафедри естрадного та вокально-хорового мистецтва

ORCID: 0000-0003-3297-0872

Рівненський державний гуманітарний університет

ПІДВИЩЕННЯ МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ З ХОРОВОГО ДИРИГУВАННЯ ТА ВДОСКОНАЛЕННЯ ЇХ МАЙСТЕРНОСТІ

Для того щоб підвищити методичну компетентність підготовки майбутніх вчителів з хорового диригування, необхідно особливо увагу звернути на формування нових методів навчання. Оскільки студенти вищих навчальних закладів здобувають освіту відповідного ступеня та за обраними спеціальностями, то отримання кваліфікації викладача передбачає вивчення методичної інноваційної компетенції викладання хорового диригування. Проблему використання інноваційних форм організації освітнього процесу на уроці з хорового диригування досліджували: А. Андрющенко, А. Алексюк, В. Безпалько, Ю. Бабанський, І. Бех, Г. Ващенко, М. Данилюк, І. Зязюн, Л. Люлюк, О. Люлюк, М. Михаськова, Т. Ільїна. Курс методики викладання хорового диригування включає такі форми, як формування інтелектуально-художньої майстерності диригента, психологічні основи формування навичок роботи диригентського апарату, як складової виконавської майстерності, творчий процес роботи з хором твором. Методи викладання диригування належать до циклу вибіркового дисциплін освітньої та практичної підготовки професійних програм, які мають за мету надання студентам знань та вмінь організації навчального процесу з вивчення професійно орієнтованих дисциплін у вищих навчальних закладах.

Музичне мистецтво, забезпечує набуття майбутніми викладачами первинних знань і умінь щодо підготовки й проведення аудиторних занять, організації самостійної навчальної діяльності студентів, здійснення поточного й підсумкового контролю знань з фахових дисциплін. Викладання дисципліни хорове диригування включає основні принципи навчання та виховання кваліфікованого фахівця диригента-професіонала, який відповідав би високим вимогам диригентської майстерності. Найбільше впливають на музичний розвиток студентів засоби на яких застосовуються різні прийоми впливу та активні технології навчання, адже творчий підхід до розвитку індивідуальності-одне з найголовніших завдань музичної педагогіки. Розвиток індивідуальних здібностей студентів викладач використовує під час підбору репертуару з хорового диригування, та пошукових завдань для самостійної роботи студента. Майбутній викладач з хорового диригування має знати: основи педагогіки, психології та науково-педагогічного дослідження, цілі, завдання, зміст, форми, методи і засоби у галузі музичної освіти і формування методичної компетентності майбутніх фахівців.

У педагогічних дослідженнях і практиці навчання склались досить чіткі уявлення про професійні якості, якими повинен володіти музикант-педагог і, зокрема, учитель музики загальноосвітньої школи. Підготовка такого фахівця – складний і багатограний процес. Одним із концептуальних положень розвитку сучасної освіти є поняття компетентності, що у загальному розумінні включає володіння знаннями й досвідом із широкого кола питань.

Традиційно зміст навчання трактується як сукупність знань, умінь і навичок. Принципово важливим є те, що оновлений зміст музичної освіти включає такі компоненти, як формування особистісного досвіду музично-творчої діяльності й досвіду емоційно-ціннісного ставлення до творів музичного мистецтва. Саме ці компоненти визначають специфіку діяльності майбутнього вчителя. Урок музики вирізняється творчою організацією діяльності й спрямований на вияв особистої ініціативи, свого ставлення до музики. Виконуючи і сприймаючи музику, ми формуємо естетичну позицію, одночасно використовуючи знання й досвід творчої діяльності (М. Михаськова, 2004).

На думку В. Андриюшенка, фахова компетентність учителя музики визна-чається наявністю у студентів знань у галузі музичного мистецтва, здатністю до самостійного аналізу музичних творів, умінням передавати емоційний досвід учням, компетентного керівництва формуванням у школярів навичок художньо-естетичного сприймання, естетичних почуттів, музичного смаку. (В. Андриюшенко, 2000).

Отже, підготовка спеціалістів повинна відбуватися завдяки: застосуванню нових, інтенсивних індивідуально-типологічних методів навчання, визначенню ще невикористаних резервів вже існуючих традиційних методик, збагаченню навчальних предметів шляхом впровадження до навчального процесу найповніших досягнень сучасної науки (Л. Люлюк, О. Люлюк, 2004).

Викладач з хорового диригування повинен вміти: створювати індивідуальні програми розвитку особистості для кожного студента, враховуючи рівень музичних здібностей, можливостей, прагнень, працелюбства та художніх вподобань. Застосовувати знання з музично-теоретичних та з музично-практичних дисциплін професійної підготовки на заняттях з хорового диригування, планувати та реалізовувати творчий процес роботи з хоровими творами. Основне завдання у вихованні формування методичної компетентності майбутніх фахівців та корегування і контроль діяльності, оцінювання її результатів, встановлювати критерії оцінювання якості навчальної діяльності студентів визначати оптимальні форми та якісний рівень підготовки майбутніх фахівців з хорового диригування. Отже у сучасній мистецькій освіті вирішення цієї проблеми при формуванні методичної компетентності майбутніх учителів музики є особливо актуальним.

1. Андриюшенко В. П. Педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів до музично-естетичної діяльності: Автореф. дис.канд.пед. наук: 13.00.04. – Одеса, 2000. – 20 с.
2. Люлюк Л. Я., Люлюк О. В. Хормейстерська підготовка майбутніх вчителів музики у сучасній вищій школі // Проблеми педагогіки музичного мистецтва: Збірник науково-методичних статей / Упор. О. Я. Ростовський. – Ніжин: НДПУ, 2004. – 185 с.
3. Михаськова М. А. Особливості й проблеми музично-освітньої діяльності студентів музичних факультетів вищих закладів педагогічної освіти // Проблеми педагогіки музичного мистецтва: Збірник науково-методичних статей / Упор. О. Я. Ростовський. – Ніжин: НДПУ, 2004. – 185с.

УДК 81'243:37.091

Kukharska Liliia
PhD in Management, Associate Professor
ORCID: 0000-0002-8957-6983
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy

FROM STRATEGY TO TRANSFORMATION: INSIGHTS INTO FOREIGN LANGUAGE LEARNING APPROACHES

In contemporary education, proficiency in foreign languages is crucial for effective communication, making adaptive learning strategies increasingly significant. The evolution of these strategies is largely influenced by technological advancements and shifts in pedagogical and cultural practices. Key transformational processes in foreign language learning strategies include: technology integration, personalized learning, cultural contextualization, cognitive strategy development, and motivational and psychological support.

Technological integration encompasses digital platforms, mobile applications, and online courses, which enhance access to resources and foster learner engagement through interactive and flexible learning environments.

In today's world, teachers and students must adapt to new learning formats, as the digital educational environment offers diverse opportunities for flexible and high-quality instruction. Online platforms such as Google Meet, Microsoft Teams, and Zoom enable real-time classes, maintaining continuous interaction even in remote settings. Learning management systems like Google Classroom and Moodle facilitate the organization of content, assignments, and assessments. Virtual collaborative tools, including Miro and Padlet, support discussion, brainstorming, and idea visualization. Interactive activities such as quizzes, surveys (Kahoot, Mentimeter), and group projects promote communication and teamwork skills while addressing individual learning needs and styles. Key advantages of technology-enhanced learning include mobility, comfort, and the ability to study from any location [1, p. 97-99].

Individualized learning aims to address the unique needs and learning styles of each student. Adaptive systems that analyze student progress enable the creation of personalized learning programs. The design of individual tasks – considering form, intensity, and type – is guided by student readiness, material complexity, and psychological characteristics. Psycho-emotional factors, including interest, concentration, mental state, emotional experiences, and social interactions, play a critical role in learning. Teachers are responsible for stimulating engagement and fostering the appropriate cognitive and emotional conditions. Individualized programs ensure that each student receives targeted support, addressing weaknesses in communication skills and optimizing overall learning outcomes.

Cultural understanding is integral to language learning. Modern methods emphasize not only grammar and vocabulary acquisition but also the comprehension of cultural contexts, idiomatic expressions, and societal norms. Integrating culture enhances learners' understanding of the worldview of language speakers, prevents misinterpretations arising from literal translation, and increases engagement by immersing students in authentic cultural experiences. This dual focus on linguistic and cultural competence motivates continued learning and fosters deeper communicative proficiency.

The development of a linguistic personality involves integrating cultural elements and culturally specific vocabulary, fostering a deeper understanding of language as a carrier of culture, traditions, and worldview. A linguistically competent individual can engage in intercultural communication while respecting other cultures without compromising their own identity. Promoting successful intercultural interaction and developing intercultural competence is a central objective of modern foreign language teaching methods [3, p. 78].

Cognitive strategies, which support the development of communication skills, form the foundation of effective language learning. Scholars classify learning strategies into three main groups: metacognitive, cognitive, and socio-affective strategies, each serving distinct roles in facilitating different aspects of language acquisition.

The development of metacognitive skills, including the ability to apply thinking strategies, is a central goal of foreign language education, as it enables learners to navigate complex problems when conventional solutions are insufficient. Metacognitive strategies function as self-regulatory methods, allowing students to monitor and control their learning processes. Key components include:

1. Planning – independently determining the scope of material to be studied.
2. Goal setting – defining clear objectives for what needs to be learned, understood, or reviewed.
3. Monitoring – tracking progress and verifying the effectiveness of learning activities.
4. Evaluation – assessing the efficiency of strategies applied at various stages of language acquisition.

These strategies promote autonomy, critical thinking, and more effective learning outcomes.

The application of metacognitive strategies contributes to the formation and development of all types of universal learning skills. Teaching these strategies enhances the overall effectiveness of learning activities, fosters the essential ability to learn independently, and supports the attainment of fundamental educational standards.

The use of metacognitive strategies supports the development of all types of universal learning skills. Incorporating these strategies enhances the overall effectiveness of learning, promotes independent learning abilities, and facilitates the achievement of core educational standards.

Socio-affective strategies address social and emotional factors that significantly influence language learning outcomes. By integrating interpersonal interaction with emotional self-regulation, these strategies help create a positive and supportive learning environment. Key socio-affective strategies include cooperation, asking clarifying questions, and self-regulation, all of which foster engagement and effective communication in the learning process [2, p. 301-303].

Teaching critical thinking, decision-making, problem-solving, reasoning, self-regulation, and the use of effective learning strategies is essential for acquiring new knowledge and skills. Key learner traits include the ability to perceive, analyze, and evaluate information, draw conclusions, and organize activities effectively when facing academic tasks.

In Ukraine, cloud technologies are increasingly integrated into teachers' professional practice. They offer accessibility without the need for software installation or technical support, enable interactive and collaborative group work, and support mobile learning. Educational materials can be accessed from any device with a high-speed internet connection. Modern web services allow teachers to quickly create interactive tasks and scenarios, actively engaging students in the learning process.

1. Akilli E., Konoplianyk L., Pryshupa Y. (2019). ICT in teaching ESP to future civil engineers at technical university. *Advanced Education*. 93-99.
2. Larrivee B. (2000). *Transforming teaching practice : Becoming the critically reflective teacher*. California: Reflective Practice, 1(3), 293-307.
3. Nadzhafova S. (2015). Intehratsiini protsesy v osviti [Integration processes in education]. *Nauka i osvita*. № 2. 75-79.

DOI: 10.61718/crp36.01
УДК 7.091

Мельник Тетяна Борисівна
Заклад «Вінницька дитяча школа мистецтв»

АВТОРСЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ МЕТОД «РОЗВИТОК ФАХОВИХ НАВИЧОК ТА ВИКОНАВСЬКОЇ МАЙСТЕРНОСТІ УЧНІВ-ПІАНІСТІВ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ ДО АКТИВНОЇ ТВОРЧОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ПРОЄКТНІЙ ТА КОНЦЕРТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ»

Мистецька школа виступає важливим середовищем для розвитку індивідуальних здібностей, набуття естетичного досвіду та формування активної позиції учнів у художньо-творчому процесі. У цьому контексті особистісно орієнтований підхід викладача фортепіано набуває особливого значення, адже він має враховувати фізіологічні, психологічні та індивідуальні особливості кожної дитини.

Формування фахових та виконавських навичок під час роботи з навчальним репертуаром я розглядаю як інтегрований процес, що поєднує технічне опанування інструмента з естетичним вихованням та розвитком творчої індивідуальності. Опрацювання музичного твору передбачає досягнення змістовної, художньо-виразної та технічно якісної інтерпретації, що, своєю чергою, вимагає відповідного рівня сформованості виконавських компетентностей. Важливим є поєднання доступності навчального матеріалу з достатньо високими вимогами до якості виконання, що стимулює поступовий професійний ріст учня.

Основний принцип запропонованого авторського методу полягає в тому, що творча спрямованість навчального процесу є невід'ємною складовою викладання фортепіано. Вона не тільки сприяє формуванню професійних навичок, а й підвищує мотивацію до виконавської діяльності. Метод передбачає інтеграцію різних музичних дисциплін – гри на інструменті, читання нот з листа, участі у фортепіанному ансамблі чи в якості концертмейстера та активне залучення учнів до творчих видів діяльності. Саме участь у таких формах роботи активізує творчий потенціал, сприяє глибшому емоційному залученню та усвідомленому ставленню до музики, формує постійну потребу взаємодії з нею.

Розвиток мотивації до фортепіанного навчання починається з усвідомлення значущості опанування інструментом та формування позитивного ставлення до навчального процесу. Мотивація має багатокомпонентну структуру, що включає потреби, інтереси, установки, цінності та внутрішні стимули. Вона охоплює як загальнопізнавальні мотиви, пов'язані з розширенням кругозору, так і спеціальні, спрямовані на вдосконалення виконавських умінь.

Важливою умовою активної творчої діяльності є формування усвідомленого аналізу та інтересу до пізнання. Навчальний інтерес – це активне, усвідомлене ставлення учня до процесу навчання й праці, яке є потужним стимулом до здобуття знань і розширення кругозору. Коли учень зацікавлений, знання засвоюються глибше й надійніше. Натомість за відсутності інтересу матеріал сприймається поверхнево, швидко забувається і не застосовується на практиці.

Педагогічне стимулювання творчої активності та естетичних потреб учнів сприяє формуванню стійкої внутрішньої мотивації до творчого самовдосконалення. Такий підхід закладає основи для розвитку особистісної спрямованості на музично-виконавську діяльність, яка проявляється у свідомому ставленні до концертної практики, розумінні значущості набутих навичок та здатності бачити себе активним учасником художнього процесу. Участь моїх учнів у проєктній та концертній діяльності підвищує їхній статус у навчальному середовищі, розвиває художньо-естетичний смак і поглиблює мотивацію до систематичних занять.

Залучення учнів до творчих форм взаємодії – зокрема до проєктної та концертної діяльності – не лише покращує їх виконавські навички, а й створює сприятливе середовище для спілкування, обміну досвідом і співпраці. Відповідальність, взаєморозуміння, вміння співпрацювати, знаходити компроміси – найважливіші особистісні якості, які формуються при цьому. Учні вчать поважати думки інших, розвивають навички тактовності, партнерства, і при цьому вчать зберігати власну індивідуальність у колективі.

Стає зрозумілим, що розвиток фахових навичок та виконавської майстерності учнів-піаністів шляхом залучення до активної творчої взаємодії в проєктній та концертній діяльності потребують створення певних педагогічних умов, що сприяють ефективному формуванню професійного та мотиваційно-пізнавального компоненту навчальної діяльності.

З найперших років навчання я долучаю своїх учнів до участі в концертах та мистецьких проєктах як у нашій школі так і поза її межами. На початковому етапі це є концерти класу на батьківських зборах, участь в агітаційних концертах в дитячих садочках та загальноосвітніх закладах, шефських організаціях і т.д. На цій

стадії залучення учнів до такої діяльності дуже важливим є позитивний досвід вдалого виконання творів, а відтак і приємний «після смак» самого виступу. Всім відомо, що маленькі учні майже не мають сценічного страху, хвилювання через брак такого досвіду та відсутності неприємних емоцій, спричиненими помилками у виконанні. Твори легкі, їх виконати не важко і зазвичай все проходить вдало. Дуже важливо на цьому етапі підтримати дитину схвальними відгуками, дати можливість їй повірити у свої сили на майбутнє.

Успішні перші виступи підвищують інтерес до подальшого навчання. Твори беруться вже більшої складності, що вимагає більших зусиль роботи на уроці та особливо вдома. Підвищується і рівень концертів та мистецьких заходів, в яких пропонується участь учням. Так як в пам'яті залишаються приємні емоції перебування на сцені, зароджується відчуття самозначимості та бажання ставати «зірочками» та виступати. Безумовно, паралельно з цим пояснюється, що без наполегливої і, головне, регулярної праці не можна розвинути ні технічні, ні виконавські навички. Це є запорукою якісної підготовки до конкретних виступів та професійного зростання. Тобто учні розуміють, що без систематичних зусиль та зростання не має змоги потрапити на сцену, отримати оплески та визнання однолітків, рідних, близьких, викладачів.

Починаючи з 3-4 років навчання елементарного підрівня, до вибору репертуару я підходжу диференційовано. Для досягнення високого виконавського рівня важливо не оминати розвитку жодної фахової компетентності.

Розвиток техніки: обов'язковим етапом навчання є гра гам та етюдів. Це основа системного розвитку апарату будь-якого виконавця, координації, швидкості та точності рухів. Регулярна робота над цим створює технічну свободу, необхідну для виразного й усвідомленого виконання музичних творів.

Вивчення поліфонічних творів – це фундамент розвитку прийомів поліфонічної техніки, зв'язного, співочого виконання мелодичних голосів. Твори великої форми служать підґрунтям для уміння досягати чіткої ритмічної організації, внутрішньої пульсації, сталого темпу, чіткої артикуляції усіх штрихів, дослуховуванню пауз, швидкості переключення в разі несподіваної динаміки. Я інколи порівнюю роботу над сонатною формою з гіпергенеральним прибиранням в оселі. Потрібно буквально розкладати все по своїх місцям, щоб звучало так, як задумано.

Під час вибору цих творів для своїх учнів я не ставлю високу планку у складності програми, бо вважаю, що досягти бажаних компетентностей можна і на трохи полегшеному рівні. Ці твори рідко використовуються під час концертних виступів (окрім концертних етюдів), тому використовую їх саме задля досягнення вищевказаних цілей, які обов'язково стають у нагоді при виконанні інших стилів та жанрів.

А от, що дійсно є перспективою на майбутні конкурси, концерти та мистецькі проекти, особистий ріст учня та й самого викладача – це різнохарактерні, різножанрові п'єси та концертні етюди. Їх, на відміну від поліфонії та творів великої форми, я обираю ускладненого рівня, на крок-два попереду можливостей учня на даний момент. На перший погляд, це здається авантюрою, бо учень, який немає достатнього розвитку тої чи іншої компетентності по суті не може досягти якісного виконання занадто складного твору. Але, як показує досвід, якщо спільною наполегливою працею подолати цей бар'єр, то технічний та виконавський рівень учня зростає в рази! Це відкриває чергові двері як у виборі майбутніх творів так і в залученості виконавця у концертній та проектній діяльності.

Як викладач з багаторічним досвідом, яка ще й обіймає посаду завідувачки відділу, я чітко розумію планування навчально-виховного процесу нашого закладу. Тому заздалегідь можу передбачити тематику майбутніх концертів та мистецьких проектів. Це є гарною підказкою у виборі жанрів та стилів програм моїм учням. Але, не дивлячись на це, маючи певну репертуарно-виконавську базу, можна бути завжди затребуваним та бажаним виконавцем на будь-якому заході. В репертуарі обов'язково мають бути технічні, кантиленні та джазові твори, серед яких твори українських композиторів.

Для швидкого розбору нотних текстів, учням з найперших років навчання важливо привити зацікавленість до нового, вони мають отримати навички читання з листа. З цією метою мною у співавторстві з Лещук С.О. була створена репертуарна збірка «Читалочка-розвивалочка», яка отримала позитивні відгуки рецензентів та рекомендована Державним науково-методичним центром змісту культурно-мистецької освіти для впровадження в освітній процес.

Разом з педагогічною та концертмейстерською роботою, я створюю сценарії до музично-театралізованих дійств у нашій школі: «Новорічний калейдоскоп талантів», «Новорічні пригоди Кая і Герди у школі мистецтв», «Дорогою до Різдва», «Різдво у Гогвартсі» та ін.. До цієї ж діяльності відносяться тематичні та звітні концерти відділу фортепіано. Обіймаючи посаду завідувачки відділом фортепіано та будучи концертмейстером Зразкового хорового колективу «Веселка» та окремих солістів, я завжди зацікавлена не тільки в участі учнів свого класу, але у якомога більшій кількості учасників цих заходів з відділу фортепіано та відділу хорового

класу та сольного співу. Зрозуміло, що участь у цих проєктах беруть найкращі та найсильніші учні, які розвивають не тільки професійні компетентності, але й акторські навички.

Активна творча взаємодія у таких проєктах безумовно підвищує інтерес до навчання у нашій школі та стимулює подальше зростання учнів. Додатковим стимулом для своїх учнів є мій особистий приклад не тільки як виконавця на сцені (у якості концертмейстера, гра у фортепіанному ансамблі), але й учасника в проєктній діяльності.

Найяскравішою представницею мого педагогічного авторського методу є учениця Скорченко Анастасія. Протягом навчання у школі Анастасія проявила себе як здібна, талановита, працьовита, енергійна, завзята та відповідальна учениця. Її концертна діяльність почалася ще у підготовчому класі з агітаційного концерту в дитячому садочку. Це стало позитивною мотивацією до опанування інструментом та усвідомлення значущості виконавських навичок. Формування цієї мотивації у навчанні розглядається як динамічний психологічний процес, в якому взаємодіють потреби, інтереси, ціннісні орієнтації, установки та внутрішні стимули. Сюди включаються як загальнопізнавальні мотиви, пов'язані з розширенням кругозору, так і спеціальні, спрямовані безпосередньо на вдосконалення виконавської майстерності. Саме ця мотивація забезпечила фундамент для формування широкого спектра музичних компетентностей, сприяла розвитку слухових, ритмічних і координаційних навичок, а також сформувала базу для подальшого професійного зростання.

Надалі були концерти, мистецькі проєкти та численні перемоги у різномірних конкурсах, що потребувало вивчення великої кількості різножанрових творів. Анастасія яскраво виступала сольо, у складі фортепіанного дуєту, була концертмейстером вокалістів, виконувала різні ролі у сценаріях, які потребували також музичного виконання. Почавши з гри простенької п'єси на концерті у дитячому садочку, вона досягла величезного успіху на сценах школи, міста, поза межами міста і навіть за кордоном.

Скорченко Анастасія – це найталановитіша зірочка мого класу. Але поруч з нею розвивалися і надалі розвиваються й інші учні (Осадчук Вікторія, Березнюк Анна, Роїк Аліса, Шевчук Маріна та ін.). З ними я також використовую свій метод і досягаю результатів.

Практичний досвід роботи з учнями доводить, що розвиток фахових навичок та виконавської майстерності шляхом залучення до активної участі в проєктній та концертній діяльності у навчальному процесі є надзвичайно важливим. Це сприяє емоційній залученості, осмисленому сприйняттю музики, розкриттю індивідуального творчого потенціалу, підвищенню виконавського рівня та зростанню інтересу до фахового предмета.

Петровська Аліна Миколаївна

Викладач вищої категорії, викладач-методист
КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ ЧЕРЕЗ СИТУАТИВНО ОРІЄНТОВАНІ ВПРАВИ

У статті досліджено методичні засади формування інішомовної комунікативної компетентності майбутніх педагогів через систему ситуативних вправ. Проаналізовано ефективність поєднання «перевернутого навчання» та сучасних цифрових сервісів у закладах фахової передвищої освіти. У ході роботи виявлено, що поєднання ігрових методів навчання та готових мовних опор суттєво знижує психологічний бар'єр у студентів та підвищує їхню готовність до спонтанного інішомовного спілкування. Представлено методичну типізацію вправ, розроблено опорні «мовні картки» та окреслено зміну ролі викладача як фасилітатора. Ключові слова: інішомовна комунікативна компетентність, ситуативні вправи, інноваційні підходи, цифрові технології, педагогічний коледж.

Сучасна система професійної підготовки в педагогічних коледжах вимагає динамічного переходу від пасивного засвоєння мовних одиниць до активного формування здатності студента функціонувати в інішомовному середовищі. Центральним поняттям цього процесу є інішомовна комунікативна компетентність (ІКК), яка розглядається як багатоконпонентне утворення, що включає лінгвістичну, соціолінгвістичну та прагматичну складові [6]. У вітчизняній методичній школі, зокрема в роботах С. Ю. Ніколаєвої, наголошується, що мета навчання іноземної мови полягає не в накопиченні знань про мову, а в оволодінні нею як засобом спілкування, де ситуативність є визначальною ознакою мовленнєвої діяльності [2].

В. Г. Редько обґрунтовує, що навчальний процес досягає своєї мети лише тоді, коли він максимально адаптований до потреб майбутнього фахівця. Таке змістове наповнення не просто передає знання, а стимулює внутрішню зацікавленість студента, роблячи навчання свідомим та ефективним [3]. Саме ситуативно орієнтовані вправи дозволяють «оживити» навчальний процес. Вони перетворюють студента з пасивного слухача на активного учасника подій.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та методичний опис застосування ситуативно орієнтованих вправ у поєднанні з цифровими технологіями як засобу формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх учителів англійської мови.

У сучасній методиці викладання англійської мови ситуативно орієнтовані вправи поділяють за рівнем творчої свободи, яку отримують студенти під час виконання завдань. Такий розподіл дозволяє поступово переходити від простого відпрацювання слів до вільного спілкування:

- **Умовно-комунікативні (підготовчі) вправи.** На цьому етапі основна увага приділяється автоматизації нової лексики. Це можуть бути вправи на завершення речень у межах конкретної ситуації або тренування ввічливих запитів за зразком.

- **Навчально-комунікативні (керовані) вправи.** Тут студенти починають взаємодіяти у рольових іграх, використовуючи спеціальні картки-інструкції. Це допомагає відпрацювати стратегічні навички: як доречно перепитати співрозмовника або ввічливо відмовити, дотримуючись правил етикету.

- **Справжньо-комунікативні (вільні) вправи.** Це найбільш творчий рівень, де студенти розв'язують проблемні завдання. Вони самостійно шукають вихід із реальних професійних чи життєвих ситуацій, спираючись на власний досвід та знання.

Розвиток ІКК у майбутніх педагогів вимагає впровадження інноваційних вправ, які моделюють реальні життєві та професійні виклики. Згідно з концепцією Task-Based Language Teaching (TBLT), навчання є найефективнішим, коли воно побудоване навколо виконання осмисленого завдання з чітким результатом [5].

Поєднання ситуативного навчання з технологією Task-Based Learning дозволяє організувати освітній процес навколо виконання практично значущих завдань. Наприклад, під час опрацювання теми «Resume and Job Interview» студенти створюють власне резюме в Google Docs, використовуючи шаблони та мовні зразки, готують відеопрезентації про свої професійні навички за допомогою платформи Canva, беруть участь в онлайн-співбесідах у Zoom. Такі завдання сприяють розвитку писемного та усного мовлення, умінь самопрезентації й цифрової грамотності.

Важливим інструментом активізації пізнавального інтересу майбутніх педагогів є впровадження елементів гейміфікації, що не лише підвищує мотивацію, а й створює сприятливий емоційний клімат, де студенти почуваються впевнено, навіть якщо припускаються помилок. Наприклад, вивчення теми «Travelling by Plane» ми перетворюємо на живу симуляцію подорожі. Замість нудного зазубрювання слів, студенти проходять онлайн-вікторини на платформах Kahoot чи Quizizz, змагаючись між собою, а робота з інтерактивними картами та онлайн-табло аеропортів робить заняття максимально реальним. Під час рольових ігор студенти відпрацьовують різні сценарії: від звичайної реєстрації на рейс до вирішення проблем із загубленим багажем чи затримкою літака. Така робота в команді вчить швидко реагувати та говорити англійською спонтанно, коли потрібно діяти тут і зараз. Рольові ігри дозволяють швидше опанувати професійну лексику через безпосереднє «проживання» досвіду [4].

Щоб студенти почувалися впевненіше під час гри, можна використати спеціальну мовну картку «Airport Communication». Вона слугує підказкою і допомагає швидко знайти потрібну фразу залежно від ситуації. Наприклад, для реєстрації на рейс підійдуть вислови: *“I'd like to check in for my flight”* або *“Is it possible to have an aisle seat?”*. Якщо виникли питання на контролі безпеки, студенти використовують фрази: *“I wasn't aware that this item was prohibited”* чи *“Should I take my laptop out?”*. А в разі скасування рейсу або втрати сумки на допомогу приходять конструкції: *“My flight has been cancelled, what are my options?”* та *“I'd like to file a lost luggage report”*. Завдяки поєднанню гри та таких готових опор студенти не просто вчать слова, а вчаться впевнено діяти у ситуаціях, з якими вони можуть зіткнутися під час справжньої подорожі.

Змішане навчання дозволяє поєднувати традиційні заняття з онлайн-роботою. Під час опрацювання теми «At the Hotel» студенти переглядають навчальні відео на YouTube, працюють із платформами British Council LearnEnglish, виконують інтерактивні вправи на LearningApps, а на занятті відпрацьовують комунікативні ситуації поселення, бронювання та розв'язання проблем. Ситуація «Overbooking at the Hotel» або «Flight Delay» вимагає від студента здатності до медіації та вирішення конфліктів. Використання інтерактивної дошки Padlet дозволяє групам студентів спільно розробляти алгоритми виходу з кризових ситуацій, а робота з реальними сайтами бронювання, такими як Booking.com, створює ефект повної автентичності. Опорою в таких ситуаціях

служує Мовна картка «Problem Solving», що пропонує фрази для ввічливої рекамації: *“I’m afraid there has been a misunderstanding”, “Could you please provide an alternative?”*. Такий підхід забезпечує гнучкість навчального процесу та індивідуалізацію навчання.

Ефективній активізації практичної діяльності студентів у межах теми «Media» сприяють елементи перевернутого навчання. Студенти заздалегідь аналізують англomовні сайти з новинами, відеосюжети чи подкасти та готують онлайн-презентації в Canva або PowerPoint, що дозволяє безпосередньо на занятті зосередитися на живому спілкуванні: дискусіях, дебатах та створенні власних медіаповідомлень. Ситуативне завдання може полягати у записі короткого відеорепортажу або «реакції» для соцмереж за допомогою смартфона, де студенти критично оцінюють обраний контент.

Використання сервісу Mentimeter для онлайн-голосування за найбільш достовірні джерела додає елемент гейміфікації, а спеціалізована Мовна картка «Media & Opinions» надає необхідний інструментарій для аргументації: *“The reliability of this source is questionable”, “From a broader perspective...”*. Інтеграція хмарних сервісів у підготовку майбутніх педагогів не лише покращує знання мови, а й формує їхню власну цифрову грамотність, яка знадобиться їм у майбутній викладацькій діяльності [1].

Практика впровадження ситуативно орієнтованих вправ у поєднанні з цифровими технологіями свідчить про суттєве підвищення рівня мовленнєвої активності студентів, їхньої впевненості у використанні англійської мови та загальної зацікавленості в навчанні. Студенти охоче беруть участь у проєктній діяльності, демонструють кращі результати в усному та писемному мовленні, виявляючи ініціативу в комунікації.

Проте успіх такого навчання безпосередньо залежить від зміни ролі викладача на фасилітатора. Під час рольових ігор не варто переривати студентів для виправлення помилок; пріоритетом є плинність мовлення (*fluency*) [7]. У межах цього підходу рекомендується застосовувати метод «відстроченої корекції», де типові помилки розбираються вже на етапі рефлексії. Це дозволяє зберегти динаміку спілкування та запобігти виникненню мовного бар'єра.

Ефективність реалізації інноваційних підходів значною мірою залежить від методичної підготовки викладача. Доцільно дотримуватися принципу поступовості у впровадженні ситуативних вправ, урахувати мовний рівень студентів, поєднувати індивідуальні, парні та групові форми роботи. Важливим є систематичне використання автентичних матеріалів, чітке формулювання комунікативних завдань та створення доброзичливої атмосфери співпраці.

Методично доцільним є застосування рефлексивних завдань, де студенти самі аналізують свої досягнення. Викладачеві варто використовувати формувальне оцінювання та надавати індивідуальний зворотний зв'язок. Завдяки такому підходу контроль перестає бути інструментом тиску, перетворюючись на засіб підтримки та мотивації. Це допомагає майбутньому вчителю не лише краще вивчити мову, а й набратися впевненості для майбутньої роботи в школі.

Отже, інноваційні підходи до організації ситуативно орієнтованих вправ створюють ефективну методичну основу для формування іншомовної комунікативної компетентності студентів педагогічного коледжу. Їх упровадження забезпечує інтеграцію мовної, професійної та особистісної підготовки, сприяє підвищенню конкурентоспроможності майбутніх педагогів і їх готовності до сучасних викликів освітнього середовища.

1. Котенко О. В. Електронні освітні ресурси як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів. Інформаційні технології і засоби навчання. 2015. Т. 46, № 2. С. 91-102.
2. Ніколаєва С. Ю. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах. Київ: Ленвіт, 2002. 328 с.
3. Редько В. Г. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов учнів початкової школи. Київ: Генеза, 2017. 136 с.
4. Тарнопольський О. Б. Методика навчання студентів вищих навчальних закладів іншомовної мовленнєвої діяльності. Дніпропетровськ: ДУЕП ім. А. Нобеля, 2011. 248 с.
5. Ellis R. Task-based Language Learning and Teaching. Oxford: Oxford University Press, 2003. 380 p.
6. Hymes D. On Communicative Competence. *Sociolinguistics* / ed. by J. B. Pride & J. Holmes. Harmondsworth: Penguin, 1972. P. 269-293.
7. Ur P. A Course in English Language Teaching. 2nd ed. Cambridge : Cambridge University Press, 2012. 336 p.

Момотенко Світлана Миколаївна

Викладач вищої категорії, старший викладач

КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»

SCAFFOLDED SPEAKING ЯК ЗАСІБ ПОЕТАПНОГО ФОРМУВАННЯ СПОНТАННОГО УСНОГО МОВЛЕННЯ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Проаналізовано особливості використання поетапно підтримуваного говоріння (scaffolded speaking) у процесі формування спонтанного усного мовлення майбутніх учителів англійської мови. Досліджено методичний потенціал scaffolded speaking як стратегії поступового переходу від керованого до автономного мовлення в умовах професійно орієнтованого навчання. Виявлено, що застосування поетапної мовленнєвої підтримки сприяє зниженню мовленнєвих бар'єрів, підвищенню впевненості студентів та активізації їхньої іншомовної комунікативної діяльності. Ключові слова: поетапно підтримуване говоріння, scaffolded speaking, спонтанне мовлення, іншомовна комунікативна компетентність, професійно орієнтоване навчання, майбутні вчителі англійської мови.

Сучасні трансформації у сфері освіти зумовлюють підвищення вимог до рівня професійної підготовки майбутніх учителів англійської мови. Одним із ключових компонентів цієї підготовки є сформованість іншомовної комунікативної компетентності, зокрема здатність до спонтанного усного мовлення в умовах реального педагогічного спілкування.

Аналіз практики викладання англійської мови у педагогічних коледжах свідчить, що значна частина студентів володіє теоретичними знаннями з лексики та граматики, проте відчуває труднощі під час вільного усного висловлювання. Основними причинами цього є мовленнєва тривожність, страх припуститися помилки, недостатня автоматизація мовних навичок та домінування репродуктивних форм роботи на заняттях.

У сучасних дослідженнях дедалі більшої уваги набувають методичні підходи, спрямовані на поступовий перехід від контрольованого мовлення до автономного. Одним із таких підходів є scaffolded speaking – стратегія поетапної мовленнєвої підтримки, яка дозволяє створити сприятливе освітнє середовище для розвитку спонтанного говоріння.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та методичний опис scaffolded speaking як засобу поетапного формування спонтанного усного мовлення у майбутніх учителів англійської мови.

Поняття *scaffolding* походить з психолого-педагогічних теорій розвитку та розглядається як тимчасова підтримка, що надається здобувачеві освіти для виконання складніших навчальних завдань. У методиці навчання іноземних мов *scaffolding* інтерпретується як система мовних, когнітивних і організаційних опор, які поступово знімаються у процесі навчання.

У контексті навчання говоріння scaffolded speaking визначається як поетапно підтримуване мовлення, що реалізується за принципом поступового зменшення педагогічної допомоги – від демонстрації мовних зразків до самостійного продукування усних висловлювань. Такий підхід відповідає моделі поступового перенесення відповідальності з викладача на студента (*gradual release of responsibility*).

Сучасні дослідження підтверджують позитивний вплив scaffolded speaking на розвиток мовленнєвої плавності, точності та впевненості студентів. Зокрема, встановлено, що використання поетапних мовленнєвих опор сприяє зниженню рівня іншомовної тривожності та активізації усної комунікативної діяльності. Особливо ефективним цей підхід виявляється у професійно орієнтованому навчанні, де мовлення виступає інструментом майбутньої педагогічної діяльності.

Організація поетапно підтримуваного говоріння у процесі підготовки майбутніх учителів англійської мови передбачає реалізацію кількох послідовних етапів.

Перший етап – моделювання мовлення – полягає в ознайомленні студентів із зразками професійно орієнтованого мовлення (*teacher talk*), типовими мовленнєвими структурами та лексичними одиницями. На цьому етапі викладач відіграє провідну роль, демонструючи мовні моделі та коментуючи їх використання.

Другий етап – кероване говоріння – реалізується через вправи з частковою мовною опорою: підстановчі таблиці, завершення речень, мовленнєві шаблони. Такі завдання дозволяють студентам зосередитися на змісті висловлювання, не перевантажуючись мовною формою.

Третій етап – напіввільне говоріння – передбачає використання ситуаційних підказок, карток ролей або ключових слів. Студенти отримують можливість варіювати висловлювання, зберігаючи при цьому обмежену мовну підтримку.

Четвертий етап – характеризується повною відсутністю мовних опор та орієнтацією на імпровізаційне мовлення. Саме на цьому етапі формується спонтанність, автономність та професійна мовленнєва впевненість майбутнього вчителя.

Ефективним прикладом scaffolded speaking є формування *teacher talk* для управління класом. Спочатку студентам пропонуються готові мовні зразки інструкцій та педагогічних коментарів. На наступному етапі вони використовують підстановчі конструкції для формування власних інструкцій, а згодом – реагують на змодельовані педагогічні ситуації без попередніх підказок.

Іншим прикладом є поетапно підтримуване пояснення лексичного матеріалу учням початкової школи. Студенти аналізують зразок мікропояснення, виконують вправи з пропущеними елементами, а потім самостійно пояснюють значення слів, спираючись лише на візуальні опори. Завершальним етапом є спонтанне пояснення без попередньої підготовки.

Доцільним є також використання педагогічних кейсів, пов'язаних із проблемними ситуаціями навчального процесу (низька мотивація учнів, мовленнєві помилки, комунікація з батьками). Поступове зменшення рівня підтримки дозволяє студентам перейти від відтворення готових реплік до самостійного розв'язання комунікативних завдань у режимі реального часу.

Отже, поетапно підтримуване говоріння (scaffolded speaking) є ефективною методичною стратегією формування спонтанного усного мовлення у майбутніх учителів англійської мови. Поєднання мовленнєвих опор із поступовим зменшенням педагогічної підтримки створює умови для подолання мовленнєвих бар'єрів, розвитку автономії та професійної впевненості студентів. Запропонована система scaffolded speaking tasks сприяє інтеграції мовленнєвої підготовки з професійними потребами майбутніх педагогів та підвищує практичну цінність навчання англійської мови у педагогічному коледжі.

1. Gibbons P. *Scaffolding Language, Scaffolding Learning*. Portsmouth: Heinemann, 2015.
2. Pitura J. Tools for scaffolding the development of L2 speaking skills. *Theory and Practice of Second Language Acquisition*, 2023.
3. Obando M. E. A. Scaffolding techniques and speaking skill development. *Journal of Language Teaching*, 2024.
4. Ashrafova I. Teaching generative skills in the EFL classroom. *Journal of Pedagogical and Research Methods*, 2025.
5. Reducing language anxiety through scaffolding in EFL classrooms. *International Journal of Multicultural and Multireligious Understanding*, 2025.

Кривошина Наталія Миколаївна
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

ПЕДАГОГІЧНА ТВОРЧІСТЬ ЯК ОСНОВА ПРОФЕСІЙНО-ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сьогодні в умовах докорінної реорганізації всіх галузей життєдіяльності проблема формування творчої особистості набуває особливої актуальності. Створення умов для формування освіченої, творчої особистості громадянина, реалізації і самореалізації його природних задатків визначається одним із стратегічних завдань розвитку всієї системи освіти, адже могутність держави визначається насамперед кількістю висококваліфікованих спеціалістів, що творчо ставляться до своєї справи, здатних своєю працею сприяти успішному розвитку науки, техніки, мистецтва. Проте формування творчої ініціативної особистості нерозривно пов'язане із проблемою професійної підготовки педагога, його умінням організувати процес навчання за принципово новими, нестандартними, інноваційними технологіями. Суспільні тенденції гуманізації змісту, методів і форм педагогічного процесу, орієнтація на вияв індивідуальності кожного учня ставлять високі вимоги й до особистості самого педагога, розвитку його творчого потенціалу.

Аналіз наукової літератури з досліджуваної проблеми дозволяє говорити про те, що педагогічна творчість являє собою індивідуально-продуктивний процес створення нових або варіювання вже відомими методами впливу й взаємодії в нових сполученнях й проблемній формі передачі знань залежно від ситуації й творчої індивідуальності особистості з метою одержання творчого результату. Можна стверджувати, що творчість педагога – це свого роду вирішення протиріч між наявним знанням, що дозволяє прогнозувати, передбачати майбутнє, і новим, заздалегідь непередбаченим результатом.

Сучасні педагоги – І. Підласий, О. Пометун – підкреслюють, що творчість проявляється передусім у педагогічній взаємодії, коли вчитель стає партнером дитини, створює ситуації успіху, підтримує ініціативу учня [5].

Так, творчий педагог – це не лише винахідник нових методик, а передусім людина, яка надихає.

На думку дослідника І. Бега, творчість педагога є проявом його духовного потенціалу, здатності виявляти гуманістичні орієнтири, створювати морально-позитивне середовище взаємодії [1]. Тобто творчість не обмежується методикою – вона охоплює світогляд, цінності, стиль спілкування.

Як зазначає дослідник В. Гончаренко, творчість педагога – це «основний двигун педагогічного прогресу», без якого неможливий розвиток ні педагогічної науки, ні освітньої практики [2].

Творчий педагог не народжується – ним стають. Формування творчої особистості майбутнього вихователя чи вчителя починається ще у стінах педагогічного закладу освіти.

Одним із важливих завдань освітнього процесу фахової передвищої педагогічної школи є створення сприятливого освітнього середовища для розвитку особистості студента, реалізації його творчого потенціалу, розкриття творчих можливостей і підготовки до різноманітної творчої діяльності. Формування індивідуального, творчого стилю діяльності майбутнього педагога передбачає організацію систематичної, цілеспрямованої роботи, підґрунтям якої є формування готовності студента до співтворчості з учнями. У системі професійного становлення майбутнього вихователя – вчителя все більше дослідників відводять велику роль науковій діяльності студентів. Вони говорять про те, що студент має бути навчений умінню аналізувати й оцінювати педагогічну обстановку, стан реально існуючих соціально-педагогічних змін, причин, умови і характер їх виникнення і розвитку, виявити рівень навчання і виховання учнів. Тільки за цієї умови вчитель буде налаштований на проєктування розвитку особистості й колективу, до прогнозування результатів навчання і виховання, можливих труднощів і помилок учнів, виділяти й точно формувати конкретне педагогічне завдання, визначати умови його вирішення, планувати свою роботу. Механізм педагогічної творчості містить у собі риси, що характеризують основу творчого саморозвитку майбутнього вчителя: здатність аналізувати педагогічні ситуації, міркувати та передбачати наслідки; здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, здатність до моделювання проблемних завдань у пізнавальній діяльності, що спрямовані на формування потреби в новизні, здатності нестандартно вирішувати освітні, а згодом – професійні проблеми; здатність до діагностики власних змін у професійному становленні та творчому розвитку; наполегливість – збереження тривалості зусиль при досягненні завдань творчої професійної діяльності; самостійність – відносна незалежність від зовнішніх впливів, здатність організувати творчу діяльність для досягнення поставлених цілей. Організація педагогічного процесу має спрямовуватися на розвиток рис, що складають творчий потенціал особистості майбутнього вчителя. При цьому важливо забезпечити студентам активну позицію, що дозволила б їм перетворитися з об'єкта на суб'єкт педагогічного процесу.

Прекрасним педагогом може стати той, чий педагогічний талант буде доповнений спеціальною педагогічною освітою і розвинений у практичній педагогічній діяльності. Справжнім педагогом може і не стати той, хто сподівається тільки на свій педагогічний талант або ж тільки на отриману ним педагогічну освіту. На думку академіка І. Зязюна, який багато років присвятив проблемі формування педагогічної майстерності та розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів, не можна очікувати закінчення педагогічного закладу освіти, щоб потім у практичній діяльності стати справжнім творцем і майстром своєї справи [3]. Потрібно саме у студентські роки набувати професіоналізму. Потрібна щоденна і наполеглива праця над розвитком своїх здібностей до педагогічної діяльності, формуванням професійної позиції, виховуванням уміння спілкуватися з людьми, у процесі органічної взаємодії розв'язувати завдання навчання та виховання. Тому поняття навчання у педагогічному закладі освіти означає не лише засвоєння знань, а й розвиток творчих здібностей, формування професійних якостей і вмінь, що допоможуть самореалізуватися особистості майбутнього педагога. Одним з провідних завдань підготовки вчителя є розвиток творчої індивідуальності майбутнього педагога. Під творчою індивідуальністю розуміють сформованість творчих здібностей, наявність творчого потенціалу, потреби у творчій діяльності з метою самореалізації, самоствердження; диференціацію творчої праці, її визначеність у певному виді діяльності (зокрема, у професійній); певний рівень творчих досягнень людини; особистісний стиль творчості; наявність особливої ієрархії мотивів, серед яких мотив творчого самоствердження займає провідне місце.

Отже, на сучасному етапі актуалізуються пошуки нових моделей організації освітнього процесу у закладах фахової передвищої освіти, спрямованих на досягнення максимального розвиваючого ефекту у процесі становлення особистості майбутнього вчителя та реалізацію його творчого потенціалу.

Важливе завдання під час навчання у фаховому педагогічному коледжі полягає в тому, щоб забезпечити умови, що стимулюють творчість у майбутніх педагогів. Серед цих умов педагоги виокремлюють: наявність у студентів позитивного становлення і стійкої потреби займатися творчою діяльністю; чітке усвідомлення студентами особливостей, змісту, засобів, форм і методів творчої діяльності вчителя; залучення студентів до активної творчої діяльності, яка має професійно-педагогічну спрямованість; чітке усвідомлення типових труднощів, що зустрічаються у творчій діяльності вчителя-практика, і оптимальних способів їх подолання; стійку потребу майбутніх педагогів у систематичній роботі над собою щодо вдосконалення своїх творчих

здібностей; професіоналізацію підготовки студентів до творчої діяльності; своєчасну діагностику рівнів розвитку в майбутніх педагогів творчих здібностей і вмій організувати діяльність не тільки свою, але й своїх вихованців; створення здорового клімату в групі, на факультеті, атмосфері загальної зацікавленості у виконанні творчих функцій; високий професіоналізм педагогів.

Реалізація в освітньому процесі цих умов не тільки активізує творчу активність студентів, а й забезпечує динаміку розвитку педагогічної творчості в позитивний бік. Динаміка розвитку педагогічної творчості майбутніх педагогів у позитивний бік можлива в тому випадку, якщо освітній процес реалізується через творчу пізнавальну діяльність, в основу якої покладена свобода вибору навчальних завдань і забезпечення ситуації успіху кожному студенту, незалежно від ступеня розвитку його творчих здібностей. Також позитивний вплив на рівень розвитку педагогічної творчості майбутніх учителів можливий у тому випадку, якщо освітній процес буде організований з урахуванням специфіки розумової діяльності студентів, тобто буде представлений як процес вирішення розумових завдань. Введення проблемних завдань і ситуацій у навчальну роботу активізує не тільки предметно - змістовну сторону мислення, а й мотиваційну, що сприятливо впливає на саморозвиток особистості і прояв її креативності.

При вивченні педагогічних дисциплін необхідно знайомити здобувачів фахової передвищої освіти з проектною діяльністю, давати виконувати творчі завдання, застосовувати цікаві форми виховної роботи, організовувати ігри, ініціювати роботу з інтернет ресурсами тощо. Необхідно створювати умови для вивчення здобувачами освіти теоретичних засад інноваційних технологій навчання і виховання, для формування та розвитку вмій виявляти і вирішувати педагогічні проблеми, для вдосконалення навичок ефективного педагогічного спілкування та успішної спільної діяльності в освітньому процесі.

Значний інтерес у здобувачів фахової передвищої освіти викликають творчі заходи в позааудиторній роботі, що забезпечують інтерес до творчої педагогічної праці, емоційне сприйняття і задоволення результатами такої праці, спонукають до розвитку особистісних та професійних якостей. Такими заходами є конкурси педагогічних ідей, флеш-моби, педагогічний KBK, педагогічні квести, вікторини, проекти, тренінги, фестивалі педагогічної творчості тощо. Саме неформальна обстановка, доброзичлива психологічна атмосфера, якими характеризується проведення позааудиторних творчих заходів, сприяють тому, що майбутні педагоги стають не тільки розкутими, впевненими, виявляють творчий підхід у вирішенні творчих завдань, а й впливають на формування лідерських якостей, умій роботи в команді, покращення психологічного клімату в студентській групі, доброзичливого ставлення один до одного, оскільки ці заходи здебільшого мають змагальний характер.

Виходячи із вищевикладеного, підсумовуємо, що педагогічна творчість є ключем до модернізації сучасної освіти. Як зазначає О. Куцевол, «розвиток творчості студента – це не розкіш, а необхідність, без якої неможливо підготувати педагога нового покоління» [4].

Сучасний педагог повинен не просто навчати, а створювати умови для саморозвитку дитини. Це можливо лише тоді, коли педагог сам мислить творчо, виявляє гнучкість, уміє адаптувати освітній процес до потреб конкретної дитини.

Отже, основою професійно-творчого розвитку майбутнього педагога є професійна самосвідомість, яка передбачає постійне самовдосконалення, розвиток творчого мислення та пошук нових методів навчання.

1. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 2. Особистісно орієнтований підхід: теоретико-практичні засади. Київ : Либідь, 2003. 344 с.
2. Гончаренко В. Педагогічна творчість як чинник розвитку освіти // Вісник педагогічних наук. 2019. № 4. С. 33-42.
3. Зязюн І. А. Педагогічна майстерність і розвиток творчої особистості майбутнього вчителя. Київ: Педагогічна думка, 2006. С. 25-40
4. Куцевол О. Розвиток творчості студента – умова підготовки педагога нового покоління // Педагогічний вісник. 2021. № 2. С. 10-17.
5. Підласий І., Пометун О. Педагогічна взаємодія і творчість учителя // Вісник ПНПУ. 2019. № 1. С. 80-87.

Батенчук Віктор Мар'янович
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шапкевича»

ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Вимоги сучасності спонукають розглядати процес формування і розвитку творчої індивідуальності кожного студента як ключову умову їх подальшої успішної професійної діяльності. Академічна система освіти у поєднанні з інноваційними процесами спрямовані на підвищення якості професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва.

В освітньому процесі активне опанування фаху передбачає формування творчих якостей особистості, що реалізується в самостійності та креативності майбутнього вчителя музичного мистецтва. С. Сисоєва визначає творчу особистість як «суб'єкт творчих соціальних відносин та продуктивної творчої діяльності».

Фундаментом творчої особистості є її креативність, детермінантою якої виступає творча активність індивіда у її визначенні як нестимульованої зовні пошукової і перетворюючої діяльності» [4].

Для філософії мистецької освіти, що акумулює і узагальнює різні знання про вплив мистецтва на людину, органічним є звернення до досягнень гуманістичної психології (Е. Фромм, Г. Олпорт, К. Роджерс та ін.). Згідно з цим напрямком, сутність людини полягає в тому, що вона від природи здатна до самовдосконалення, внаслідок чого активно творить себе і постійно рухається до особистісного розвитку, творчості та самодостатності [1]. Найповніше означені принципи розкриває теорія самоактуалізації А. Маслоу, за якою найвагомішу силу впливу на людину становить творчість, що допомагає їй якомога повніше розкрити свій потенціал, таланти, здібності. З цієї позиції функція мистецької освіти у реалізації творчого потенціалу особистості є основою самоактуалізації [2]. На думку І. Беха, творчість передбачає нове бачення, нове рішення, новий підхід, тобто готовність до відмови від звичних схем і стереотипів поведінки, сприйняття і мислення, готовність до самозміни [3].

Формування творчої особистості вчителя музичного мистецтва, реалізація його творчих здібностей та розвиток індивідуального стилю діяльності вимагають пошуку нових засобів на основі такої випереджальної парадигми мистецької освіти, де пріоритетним є формування інноваційного творчого мислення. Музикант-педагог нового покоління – успішний професіонал, творчий лідер і менеджер, звільнений від стереотипів, який вміє самоудосконалюватись і працювати в команді.

Успішність вчителя визначається його реалізованістю. Підготовка такого успішного музиканта-педагога – спільна мета як педагогів, так і студентів, об'єднаних системою цінностей та комплексом дій у напрямку до вдалого майбутнього результату. Тому важливим доповненням до всіх складових професійної підготовки майбутніх учителів музичного мистецтва є опанування стратегією успішної людини з урахуванням комунікаційної формули у вигляді триади «викладач-студент-учень».

Формування творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва в освітньому середовищі фахового педагогічного коледжу здійснюється в різних формах організації – в аудиторній та позааудиторній, серед яких відіграють значну роль заняття з методики музичного виховання – своєрідного «тренажера» для студентів. Специфіка цієї дисципліни полягає у синтезі виконавського і педагогічного компонентів, де втілюються різноманітні методики – методика роботи з дитячими голосами, гри на інструментах, диригування тощо. Підкреслимо результативність проведення занять з методики музичного виховання у формі творчої майстерні – інтенсивної технології навчання, яка включає кожного із учасників у самобудову знань через самостійне вирішення творчих завдань і критичне ставлення до інформації, яку отримує від викладача. Відбувається комплексне формування фахових компетентностей: методичної, психолого-педагогічної, виконавської, комунікативної та медіакомпетентності. Формат творчої майстерні може включати елементи різних технологій, серед яких найрезультативнішими ми визначаємо: особистісно-орієнтовану технологію на компетентнісних засадах, проєктну, ігрову та мультимедійну технології. Творчому розвитку педагога-музиканта сприяє використання інтерактивних конспектів уроків музичного мистецтва, музичних флеш-ігор, відеофільмів, презентацій; творчих завдань зі створення медіа-супроводу до уроку музичного мистецтва – презентацій уроку та флеш-анімацій до пісні; створення власного ресурсного центру електронних посібників, програм. Серед царини комп'ютерних та цифрових технологій важливою і незамінною залишається особистісно-орієнтована технологія, коли у творчих тренінгах треба навчити студентів спілкуватись, виходити з різних педагогічних ситуацій, моделювати освітній процес і передбачати його результати. Семінари-тренінги можна проводити з різних тем з методики викладання музичного мистецтва, серед яких: розробка алгоритму та проведення слухання – сприймання музики як фрагменту уроку музичного мистецтва; розучування хорового твору з визначенням оптимальних методів і прийомів роботи як фрагменту уроку музичного мистецтва; аналіз відеофрагментів уроків музичного мистецтва та позакласних заходів тощо. Активізації творчого мислення сприяють творчі завдання: розробка авторської програми з музичного мистецтва; написання есе на актуальні теми музичної педагогіки; розробка завдань для розвитку дитячої творчості в різних видах музичної діяльності. До того ж, студенти мають виконати ті творчі завдання, які запропоновані у підручниках для дітей (відповідно до діючих програм).

Проєктна діяльність передбачає набуття знань та вмінь у ході планування й виконання практичних завдань (проєктів), що поступово ускладнюються. Проєктна технологія має забезпечити високий рівень знань, умінь самостійно набувати і застосовувати їх на практиці; розвивати кожного студента як творчу особистість, здатну до практичної роботи; залучати всіх до активної творчої діяльності; грамотно працювати з музичним матеріалом. Серед найбільш популярних є проєктування фрагменту уроку музичного мистецтва та презентація його в групі студентів; підбір музичного матеріалу та розробка сценарію позакласного сценічного заходу. Студентам доречно підготувати власні проєкти. Виконання проєктів готує майбутніх вчителів музичного мистецтва до професійної

діяльності через активні форми роботи, які потім можна апробувати на педагогічній практиці. Відбувається формування умінь організації позитивної міжособистісної взаємодії, умінь і навичок виконання різних видів педагогічної діяльності у стандартних і нестереотипних ситуаціях; умінь творчого мислення у процесі вирішення професійних завдань; навичок роботи у команді. Позанавчальна діяльність має стати продовженням аудиторної, у вигляді творчих музично-сценічних форм (виконавської та театралізованої). Така діяльність стає результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного студента в умовах публічного сценічного виступу, виступає важливим засобом удосконалення музичної підготовки. Можливість самореалізації творчого потенціалу, професійної майстерності, набутої в процесі навчальних занять, участі в різноманітних творчих колективах реалізується у різних формах музично-сценічної діяльності. Максимальне використання активного музикування учасників цих заходів, творча інтерпретація музичних творів у поєднанні з акторською майстерністю, синтез діяльності актора і музиканта сприяють розвитку творчої активності майбутнього вчителя, забезпечують основи сценічної майстерності, готують до майбутньої професійної діяльності в організації позакласної роботи, що у свою чергу удосконалює систему музичного виховання школярів.

Пропонуємо розглянути етапи формування творчої особистості успішного вчителя-музиканта, які можна трактувати як певний навігатор у роботі для студента:

Перший етап. Самооцінка (зрозуміти свою цінність, оцінити свої творчі можливості).

Другий етап. Зростання професіоналізму (реалізувати свою цінність, сформувати правильні моделі поведінки). Вироблення позитивних звичок у навчанні. Дотримання позитивних слоганів: «Добре вчитись престижно», «Соромно бути гірше інших», результатом яких буде гарний імідж, радість, авторитет. Особиста зацікавленість не тільки результатами, а і процесом навчання. Спрямовання освітнього процесу з негатива на позитив (створення ситуацій успіху), мета якого стати кращим виявленням себе.

Третій етап. Рекламування і продюсування себе (участь у творчих фестивалях і конкурсах, розробка індивідуального стилю викладання, виконання, розміщення відеоматеріалів своєї творчої діяльності у соціальних мережах тощо).

Четвертий етап. Постійне творче самовдосконалення у процесі занять з виконавських та теоретичних дисциплін, тренінгів он-лайн, оф-лайн.

Отже, виховання творчої особистості майбутнього вчителя музичного мистецтва є актуальною проблемою не лише соціально-культурологічного життя суспільства, але й теорії і практики професійної освіти. Сучасна школа висуває нові вимоги до змісту професійної підготовки вчителя, зокрема до його спроможності використовувати нові освітні технології, інтерактивні форми й методи навчання, спрямовані на розвиток творчої особистості кожного учня. Результативність педагогічної творчості вчителя музичного мистецтва характеризується позитивною динамікою сформованості творчої особистості учня та підвищенням рівня творчої педагогічної діяльності вчителя. Творчість, як свідомо, активна діяльність людини, спрямовується на пізнання та перетворення навколишньої дійсності. Результатом цієї діяльності є нові духовні або матеріальні цінності та розвиток особистості.

1. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. Посібник / О.П. Рудницька. Київ: 2002. 270 с.
2. Маслоу А. Г. Далекі межі людської психіки. Київ, 1997. 430 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості: у 2 кн. Кн. 1: Особистісно орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади / І. Д. Бех. Київ: Либідь, 2003. 344 с.
4. Сисоєва С. О. Творчий розвиток фахівців в умовах магістратури : Монографія / С. О. Сисоєва. Київ: ТОВ «Видавниче підприємство «ЕДЕЛЬВЕЙС», 2014. 400 с.

Гуцул Іван Андрійович

Кандидат мистецтвознавства, доцент

Доцент кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва
ORCID: 0000-0002-4797-5812

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ФОРМА БЕЗ ОБРАЗУ: ПРОТЕСТАНТСЬКА ВІЗУАЛЬНА КУЛЬТУРА ЯК ПАРАДИГМА КРЕАТИВНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

У статті здійснено мистецтвознавчий аналіз протестантської візуальної культури як специфічної моделі сакральної організації простору, що ґрунтується на принципі відмови від образної репрезентації на користь форми, світла та функціональної ясності. Запропоновано інтерпретацію протестантського сакрального простору як парадигми креативної модернізації сучасного суспільства, у межах якої мінімалізм постає не ознакою естетичного спрощення, а усвідомленою світоглядною та культурною стратегією. Показано, що принцип «форма без образу» формує новий тип взаємодії людини з простором, у якому сакральне

переживання актуалізується через зосередження, тишу та раціонально організовану архітекtonіку. Обґрунтовано соціокультурний потенціал протестантської візуальної культури як джерела сучасних моделей естетичної стриманості та культурної модернізації. Ключові слова: візуальна культура, протестантизм, сакральний простір, мінімалізм, модернізація, форма.

Вступ. У сучасному гуманітарному дискурсі процеси креативної трансформації та модернізації суспільства дедалі частіше розглядаються крізь призму змін у способах візуального мислення, просторової організації та естетичної чутливості. У цьому контексті особливого значення набувають культурні моделі, що пропонують альтернативні підходи до образу, символу та художньої репрезентації. Однією з таких моделей є протестантська візуальна культура, сформована на засадах стриманості, функціональності та домінування Слова над образом.

Протестантський сакральний простір принципово відрізняється від традиційних форм християнської архітектури, орієнтованих на іконографічне насичення та візуальну символіку. У межах протестантської традиції архітектурна форма не виконує ілюстративної функції, а постає самодостатнім засобом організації духовного досвіду. Саме тому поняття «форма без образу» є ключовим для розуміння протестантської візуальної культури як феномену, що виходить за межі конфесійного середовища та набуває ширшого соціокультурного значення.

Протестантська візуальна культура як естетика обмеження.

Формування протестантської візуальної культури відбувалося у контексті радикального перегляду ролі образу в релігійному житті. Іконоборчі тенденції, притаманні ранньому протестантизму, зумовили поступову трансформацію сакрального простору, в якому візуальна надмірність поступилася принципам ясності, простоти та функціональної доцільності.

Мінімалізм у протестантських домах молитви слід розглядати не як стилістичну особливість, а як етичну позицію, що формує особливий тип взаємодії між людиною та сакральним середовищем. Простір тут не прагне емоційного враження чи декоративного ефекту, а спрямований на дисциплінування сприйняття та концентрацію уваги. Відсутність образу не знецінює естетику, натомість переводить її у площину просторової організації, ритму та світлової драматургії.

Форма як носій сакрального сенсу.

У протестантському сакральному просторі форма набуває семантичної автономії. Архітектурні об'єми, пропорції, світлові прорізи та акустичні характеристики залу функціонують як інструменти смислотворення. У такому середовищі сакральне переживання виникає не через споглядання візуальних символів, а через тілесно-просторовий досвід перебування у впорядкованому та структурованому просторі.

Особливе значення має організація світла, яке виконує не декоративну, а концептуальну функцію, формуючи атмосферу зосередження та внутрішньої тиші. Така модель сакрального простору актуалізує ідею «мовчання форми», де відсутність образу стає умовою глибшого духовного переживання.

Парадигма «форми без образу» в контексті модернізації суспільства.

Принцип «форми без образу» має значно ширший культурний потенціал, ніж суто релігійний контекст. Він виявляється співзвучним із сучасними тенденціями креативної модернізації, що орієнтовані на функціональність, раціональність та естетичну стриманість. У сучасному суспільстві, перенасиченому візуальними образами та інформаційним шумом, мінімалістичні стратегії набувають особливої актуальності.

Протестантська візуальна культура пропонує модель простору, яка не нав'язує сенс, а створює умови для його внутрішнього переживання. Такий підхід знаходить відображення у сучасному дизайні, архітектурі громадських просторів та культурних інституціях, де форма стає інструментом упорядкування соціального досвіду.

Креативна трансформація сакрального та світського простору.

У межах креативної трансформації сучасного суспільства протестантська модель сакрального простору може розглядатися як джерело нових підходів до формування культурного середовища. Вона демонструє можливість поєднання раціональності та духовної глибини, функціональності та естетичної виразності без використання традиційної образної мови.

Таким чином, протестантська візуальна культура постає не лише як історичний феномен, а як актуальна культурна стратегія, що сприяє формуванню нової естетичної чутливості та відповідає викликам модернізації сучасного суспільства.

Висновки. Протестантська візуальна культура, заснована на принципі форми без образу, репрезентує цілісну естетико-світоглядну систему, яка має значний потенціал для осмислення процесів креативної трансформації та модернізації суспільства. Відмова від образної репрезентації не призводить до знецінення сакрального, а відкриває можливості для глибшого внутрішнього переживання та концентрації. У цьому сенсі протестантський сакральний простір може розглядатися як одна з парадигм сучасної культурної модернізації, що актуалізує цінності стриманості, ясності та сенсової глибини.

1. Weber M. *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. London, 2001.
2. Norberg-Schulz C. *Genius Loci: Towards a Phenomenology of Architecture*. New York, 1980.
3. Panofsky E. *Meaning in the Visual Arts*. Chicago, 1955.
4. Schwarz R. *The Church Incarnate*. Chicago, 1958.

Кобилянський Руслан Адамович
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЕФЕКТИВНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ АКТИВНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ТЕХНОЛОГІЙ

Проектна технологія у підготовці майбутніх вчителів технологій є ключовим інструментом розвитку творчої діяльності, що перетворює навчання на практичний процес створення кінцевого продукту. Вона стимулює самостійність, критичне мислення, навички командної роботи та здатність застосовувати теоретичні знання для вирішення реальних інженерно-педагогічних завдань.

Використання проектної технології забезпечує формування життєвих компетентностей, необхідних для професійної самореалізації, а також готує вчителів до ефективного навчання учнів через творчу проектну діяльність.

Використання проектної технології у підготовці майбутніх вчителів технологій є ключовим інструментом для переходу від традиційного накопичення знань до формування творчої, професійно компетентної особистості.

Роль проектної технології у розвитку творчості передбачає зміну типу мислення: проектування трансформує мислення студента, роблячи його більш адаптивним до викликів сучасної освіти та потреб ринку праці; активізацію потенціалу: технологія стимулює креативність, пізнавальну самостійність та інтелектуально-творчі здібності майбутніх педагогів; формуванню досвіду: студенти вчать не лише виконувати завдання, а й самостійно конструювати знання, що є основою їхньої майбутньої педагогічної діяльності.

Проектна діяльність є одним із найбільш ефективних і сучасних методів навчання, який активно застосовується в освітній практиці для розвитку творчих здібностей студентів. Вона представляє собою форму навчання, що ґрунтується на активній участі учнів у процесі дослідження, пошуку та реалізації власних ідей через створення конкретного продукту або рішення проблемної ситуації. Основна суть проектної діяльності полягає у поєднанні теоретичних знань з практичними навичками та творчим пошуком, що дозволяє студенту виступати не лише як споживач інформації, а як активний творець власного освітнього процесу. Вона сприяє розвитку самостійності, відповідальності за результат власної роботи, ініціативності та уміння працювати в команді, що є важливими аспектами творчої діяльності [1].

У педагогічній літературі підкреслюється, що проектна діяльність стимулює інтерес до навчання, дозволяє відчутти практичну значущість своїх знань та мотивує до постійного пізнання нового. Вона допомагає сформувати уміння визначати проблему, планувати етапи її вирішення, аналізувати отримані дані та робити висновки, а також презентувати результати своєї роботи. Такий підхід до навчання створює умови для реалізації творчого потенціалу кожного студента, оскільки він має можливість проявляти креативність на всіх етапах виконання проекту. Сам процес роботи над проектом передбачає систематичне застосування навичок мислення, уміння обирати оптимальні шляхи вирішення проблеми, а також оцінювати ефективність власних дій і результатів [2].

Проектна діяльність розглядається як інтегративна форма навчання, що поєднує різні види діяльності, серед яких дослідницька, творчо-конструкторська, практична та експериментальна. Кожен з цих видів дозволяє студентам розвивати творчі здібності у різних аспектах. Дослідницька діяльність сприяє розвитку аналітичного мислення та уміння проводити систематичний збір та обробку інформації. Творчо-конструкторська діяльність розвиває уяву, вміння моделювати та створювати нові продукти. Практична діяльність формує вміння застосовувати теоретичні знання на практиці, а експериментальна діяльність стимулює пошук нестандартних рішень та розвиток інноваційного мислення. Комплексне використання цих видів діяльності в межах проекту забезпечує комплексний розвиток творчої активності студентів та формує стійкі навички самостійного пізнання.

Особливе значення у формуванні творчої активності студентів має мотиваційний аспект проектної діяльності. Студент зацікавлений у результаті своєї роботи, відчуває її практичну значущість і відповідальність за кінцевий продукт. Такий підхід сприяє розвитку внутрішньої мотивації до навчання, формуванню прагнення до самовдосконалення та самореалізації. В процесі роботи над проектами студенти вчаться обирати оптимальні шляхи виконання завдань, долати труднощі та вчитися на власних помилках. У цьому проявляється не лише їхня активність, але й здатність до самостійного творчого мислення, аналітичної оцінки ситуації та прийняття рішень [3].

Проектна діяльність також забезпечує соціальний аспект розвитку творчої активності студентів. Вона передбачає взаємодію у колективі, співпрацю та обмін ідеями між учасниками проекту. Під час спільної роботи вони вчаться аргументувати свої думки, слухати інших, враховувати альтернативні точки зору та об'єднувати зусилля для досягнення спільного результату. Такий досвід є важливим для формування комунікативних навичок, здатності до конструктивної взаємодії та колективного вирішення проблем, що також є складовими творчої активності [5].

У процесі навчання проектна діяльність набуває особливого значення, оскільки дозволяє поєднати практичну діяльність з теоретичними знаннями та творчим пошуком. Студенти мають можливість реалізовувати власні ідеї через створення виробів, моделей, конструкцій, комп'ютерних програм або дослідницьких продуктів. Така діяльність стимулює креативне мислення, розвиває технічні навички, вчить планувати та організовувати робочий процес, аналізувати результати та презентувати їх. Кожен етап виконання проекту потребує прояву ініціативи, самостійності та здатності до нестандартного мислення.

Отже, для здійснення проектно-творчої діяльності в закладах фахової передвищої освіти потрібно підготувати майбутніх учителів до її організації. Підготовка майбутніх учителів технологій у КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича» передбачає вивчення дисципліни «Основи виробництва» на 4 курсі спеціальності 014.10 Середня освіта (Трудове навчання та технології), під час вивчення якої вони ознайомлюються із сутністю, змістом, етапами та особливостями виконання та захисту творчих проектів. Наприклад, під час виконання практичної роботи «Електродугове зварювання металів» студентами створено такі творчі проекти як: «Виготовлення настінного поручня». У рамках даного проекту розглянуто основні аспекти розробки та використання настінних поручнів, включаючи аналіз їх конструктивних особливостей, вибір матеріалів, методи монтажу й відповідність технічним стандартам. Основну увагу приділено вивченню ергономічності виробу та його здатності гармонійно вписуватися в інтер'єрний дизайн без втрати функціональних характеристик. Також проект охоплює дослідження сучасних підходів до забезпечення довговічності матеріалів та екологічності виробництва. Окрім технічних і конструктивних аспектів, важливим завданням проекту є оцінка зручності використання поручнів різними категоріями користувачів, зокрема літніми людьми, дітьми та людьми з обмеженими можливостями. Таким чином, проект спрямований не лише на задоволення естетичних і функціональних вимог, а й на створення продукту, який відповідає потребам сучасного суспільства й сприяє покращенню якості життя; проект «Сушарка для одягу». Метою проекту є: розробити, виготовити та обґрунтувати конструкцію зручної складної сушарки для одягу з труб трикутної форми, яка буде міцною, функціональною, екологічною та естетично привабливою, а також відповідатиме потребам сучасного користувача; проект «Пандус». Цей виріб має велике майбутнє значення для суспільства, тому що він не тільки відповідає будівельним нормам та стандартам доступності, але й демонструє соціальну відповідальність та турботу про потреби всіх членів суспільства. Впровадження пандусів сприяє створенню більш комфортного інклюзивного середовища для життя і діяльності кожної людини; тощо.

Але виконання таких творчих проектів потребує наявності певних знань та вмій, які, на нашу думку, студенти можуть здобувати саме під час вивчення на 2 курсі дисципліни «Технологічний практикум з металообробки», де виготовляються простіші вироби. Отже, проектна діяльність передбачає набуття знань та вмій у ході планування й виконання практичних завдань (проектів), що поступово ускладнюються.

Позааудиторна діяльність має стати продовженням аудиторної. У коледжі вона функціонує у вигляді гуртка «Художня обробка металу». Така діяльність стає результатом виявлення творчої активності та обдарованості кожного студента в умовах проектно-творчої діяльності. Це дає можливість самореалізації творчого потенціалу, професійної майстерності кожного студента, набуття в процесі навчальних занять, участі в різноманітних творчих проектах.

Наукові дослідження підтверджують, що проектна діяльність сприяє формуванню стійкого інтересу до навчання, розвитку мотивації та підвищенню рівня творчої активності. Студенти, які постійно залучаються до проектів, демонструють високу самостійність, критичне мислення, здатність до генерації нових ідей та ефективного їх реалізування. Вони краще адаптуються до нових умов, вміють працювати в команді та знаходити нестандартні рішення проблем різного рівня складності. Це дозволяє формувати не лише професійні компетенції, але й особистісні якості, необхідні для життя у сучасному світі, де цінуються творчість, ініціативність та здатність до самостійного пізнання [4].

Таким чином, проєктна діяльність виступає ефективним інструментом формування творчої активності студентів. Вона поєднує теоретичне навчання з практичною діяльністю, стимулює самостійне мислення та ініціативність, сприяє розвитку креативності та аналітичних здібностей, формує навички командної роботи та комунікації. Проєкти дозволяють студентам відчувати себе активними творцями, а не пасивними спостерігачами, що значно підвищує мотивацію до навчання, зацікавленість у предметі та готовність до самостійного пізнання нового. Використання проєктної діяльності на заняттях є важливим аспектом сучасного педагогічного процесу та одним із основних способів розвитку творчої активності, самостійності та креативності.

Отже, підсумовуючи, визначимо основні професійні переваги використання проєктної технології для розвитку творчості майбутнього вчителя технологій: практична готовність (майбутні вчителі опановують методику, яку згодом застосовуватимуть у школі для навчання учнів); розвиток "Soft Skills" (вміння працювати в команді, приймати рішення, аналізувати результати та критично мислити); мотивація (робота над реальними викликами, наприклад, інновації у виробництві, підвищує залученість та інтерес до професії).

1. Елькін М. В. Метод проєктів у фаховій підготовці вчителів Нової української школи. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. № 68. Т. 1. С. 249-252.
2. Літвін М. О. Інтерактивні методи навчання: перспективи впровадження у шкільну програму. *Інформаційні технології і засоби навчання*, 2020. Вип. 80. № 4. С. 123-130.
3. Психологічні дослідження творчого потенціалу особистості: монографія. авт. кол., наук. керівник В. О. Моляко. Київ: Педагогічна думка, 2008. 208 с.
4. Тимошенко О. В. Ефективність використання інтерактивних методів у трудовому навчанні. *Наукові записки РДГУ*, 2019. № 36. С. 55-61.
5. Черепковська Н. І. Виявлення та стимуляція розвитку творчого потенціалу дітей. *Обдарована дитина*. 2016. №1. С. 18-21.

Михайлова Ніна Вячеславівна

Старший викладач кафедри мовної підготовки факультету лідерства
Інститут Військово-Морських Сил
Національного університету «Одеська морська академія»

НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ЧИТАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасних умовах глобалізації, цифровізації та інтеграції України у світовий освітній і професійний простір володіння англійською мовою стає необхідною складовою професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливе значення у процесі іншомовної освіти має навчання професійного читання, оскільки саме читання спеціалізованих англомовних текстів забезпечує доступ до актуальної наукової, технічної та професійної інформації.

Професійне читання англійською мовою розглядається як цілеспрямований процес сприйняття, розуміння та осмислення фахових текстів з урахуванням спеціальності та професійних потреб здобувачів освіти. Основною метою навчання професійного читання є формування вмінь самостійно працювати з автентичними джерелами, виокремлювати головну інформацію, аналізувати та інтерпретувати зміст прочитаного.

Формування навичок професійного читання передбачає поетапну організацію роботи з текстом. Передтекстовий етап спрямований на підготовку студентів до сприйняття матеріалу. На цьому етапі викладач актуалізує фонові знання, знайомить з ключовою термінологією, професійною лексикою та граматичними структурами, що зустрічаються у тексті.

Текстовий етап полягає у безпосередньому читанні фахового матеріалу. Залежно від поставленої мети використовуються різні види читання: переглядове, ознайомлювальне та вивчальне. Переглядове читання допомагає визначити загальну тему тексту, ознайомлювальне – отримати основну інформацію, а вивчальне – глибоко зрозуміти зміст і професійну термінологію.

Післятекстовий етап передбачає виконання комплексу вправ, спрямованих на перевірку розуміння прочитаного матеріалу, узагальнення інформації та розвиток критичного мислення. Доцільним є використання завдань на складання плану тексту, анотації, резюме, а також обговорення професійних проблем, порушених у тексті.

Важливою умовою ефективного навчання професійного читання є правильний добір навчальних матеріалів. Автентичні тексти повинні відповідати рівню мовної підготовки студентів, бути актуальними, інформативними та безпосередньо пов'язаними з майбутньою професійною діяльністю.

Сучасні методики викладання іноземних мов передбачають активне використання інформаційно-комунікаційних технологій у процесі навчання професійного читання. Електронні підручники, наукові онлайн-ресурси, фахові журнали та бази даних значно розширюють можливості доступу до професійної інформації.

Окрему увагу слід приділяти організації самостійної роботи студентів. Самостійне читання англомовних професійних текстів сприяє розвитку навичок автономного навчання, підвищенню мотивації та відповідальності за результати власної навчальної діяльності.

Отже, навчання професійного читання англійської мови є важливою складовою іншомовної підготовки майбутніх фахівців. Систематичний та методично обґрунтований підхід до формування навичок роботи з фаховими текстами сприяє підвищенню рівня професійної компетентності, конкурентоспроможності та готовності випускників до професійної діяльності в міжнародному середовищі.

Бойко Світлана Василівна

Викладач вищої категорії, викладач-методист,
КЗФПО «Новобузький фаховий педагогічний коледж»

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ ВПРАВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ІНШОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ У ПЕДАГОГІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

У статті проаналізовано особливості створення системи вправ для розвитку іншомовної лексичної компетенції здобувачів освіти на заняттях англійської мови за професійним спрямуванням. Досліджено принципи відбору навчального матеріалу, типологію вправ, поетапність формування мовленнєвих умінь і навичок. Виявлено ефективність створеної системи вправ у навчанні здобувачів освіти у педагогічному коледжі. Ключові слова: іншомовна лексична компетенція, система вправ, тренувальні вправи, лексичні вправи.

Питання щодо створення якісної системи вправ для навчання іноземної мови за професійним спрямуванням відіграє важливу роль. Викладачі іноземної мови повинні запропонувати та аргументувати таку систему вправ, яка сприятиме якісному формуванню іншомовної компетенції здобувачів освіти у рецептивних та репродуктивних видах мовленнєвої діяльності. Адже успішність майбутніх вчителів іноземної мови залежить саме від запровадження раціональної системи вправ, яка є провідною у процесі засвоєння навчального матеріалу.

Отже, у нашому навчальному посібнику з іноземної (англійської) мови за професійним спрямуванням для здобувачів освіти фахових педагогічних коледжів (автор Бойко С. В.), ми намагалися підібрати велику кількість тренувальних вправ для опрацювання тих мовних явищ англійської мови, які часто приводять до помилок. Поступове ускладнення рівня завдань надає викладачу та здобувачам освіти можливість як детально опрацювати те чи інше «проблемне» явище, так і слідкувати за прогресом здобувачів освіти під час роботи.

Тому ми вважали за доцільне, щоб граматичне явище вивчалось на основі поєднання лексичного і граматичного матеріалу в комунікативній одиниці. При опрацюванні дрилів (тренувальних вправ) майбутній вчитель має усвідомлювати, що вони не повинні бути механічними вправами, а мати комунікативну спрямованість. Це сприяє кращому запам'ятовуванню граматичного явища і є засобом формування комунікативної компетенції.

Англійські прийменникові дієслова, які не дуже люблять здобувачі освіти, складаються із дієслова і прийменника, які використовуються разом і не розділяються іншими словами. Прийменники в англійських прийменникових дієсловах можуть не відповідати тим, які в таких же випадках ми використовуємо в рідній мові. І саме в цьому міститься основна складність для вивчення. В нашому посібнику ми зібрали 150+ широко використовуваних прийменникових дієслів, які допоможуть здобувачам освіти краще розуміти своїх англомовних друзів та колег.

Фразові дієслова – своєрідна особливість іноземної мови. У поєднанні з прислівниками значення дієслова змінюється частково або повністю, Однією з частих помилок здобувачів освіти є прагнення перекласти кожне окреме слово.

Але якщо мова йде про стійкі словосполучення, такі як фразові дієслова, слід пам'ятати, що це неподільні семантичні одиниці.

Тому цій темі ми приділили особливу увагу у навчальному посібнику. Це стосується таких дієслів як look, see, go, come, give, get, take, put, turn, run, які є найбільш вживаними фразовими дієсловами англійської мови. Кожній групі фразових дієслів ми приділили достатню кількість часу. Основна мета - зробити ці фразові дієслова частиною активного словникового запасу здобувачів освіти і почати використовувати їх при розмові.

При вивченні іноземної мови ми часто стикаємося зі словами, які звучать однаково, а пишуться по-різному. Відповідно, мають різні смислові значення. В навчальному посібнику ми зробили підбірку слів, які не втомлюються вводити в оману схожістю свого звучання чи написання. Адже здобувачі освіти часто роблять

подібні помилки. Здавалося б, неправильно написали лише одну букву, а значення слова, а потім і всього речення змінюється докорінно. Тому важливо не тільки намагатися запам'ятати написання слова, а і дізнатися його точне значення. Це значно полегшить здобувачам освіти зустріч даних термінів у майбутньому. У нашому підручнику є більше 45 пар загальноплутаних слів - із посиланнями на визначення, приклади, примітки щодо використання та тренувальні практичні вправи, які допомагають здобувачам освіти розрізнити їх та правильно використовувати в мовленні.

В англійській мові є слова, які вимовляються ідентично, але мають абсолютно різне значення, через те їх часто можна сплутати. Це – омофони (homophones). Омофони часто стають причиною нерозуміння англійського мовлення здобувачами освіти, тому в нашому посібнику ми підготували багато тренувальних вправ на вживання слів омофонів. Омофонів, які використовуються в іноземній мові сьогодні існує чимало, деякі джерела наводять цифру 450 слів або близько того. Деякі омофони досить популярні і постійно вводять людей в оману. Визначити правильніше значення слова можна лише по контексту. Розрізняють декілька видів омофонів:

1. Окремі слова – найчисленніша категорія.

Наприклад: knight (лицар) – night (ніч), personal (особистий) – personnel (персонал).

2. Різні форми слів – іменники у множині, форми дієслів і т.і: maid (прислуга) – made (зробив), scene (сцена) – seen (бачив).

3. Сполучення слів: their (там) – their (ix) - they're (скорочена форма від they are).

В навчальному посібнику представлено 65 пар омофонів та тренувальні вправи на їх вживання в реченнях. Щоб не плутати із вживанням однакових за звучанням слів, рекомендуємо здобувачам освіти запам'ятовувати їх поступово, збільшуючи свій словниковий запас. Вони стануть в нагоді їм як в повсякденному, так і в діловому спілкуванні.

Багато довелось випробувати глибоке розчарування, коли вони дізналися, що magazine насправді не є ніяким магазином. Подібні слова, зі зрозумілих причин прийнято називати «помилковими друзями» здобувачів освіти (English Learner's False Friends). Наукова назва цього явища – міжмовні омоніми. Для україномовної людини, що вивчає англійську мову, «помилкові друзі» – це англійські слова, схожі на українські вимовою, але мають інше значення. Коли говорять про неспівпадіння значень, не завжди мають на увазі повну відсутність схожості слова і його лжедвійника. Враховуючи це, можна виділити три групи українсько-англійських омонімів:

- слова з повною розбіжністю значень;
e.g. accurate (точний) – акуратний – tidy;
- слова з частковою розбіжністю значень;
e.g. invalid (недійсний) – disabled person - (інвалід);
- слова, які вживаються в декількох значеннях, серед яких є і схожі на українські аналоги: e.g. Vacancy – вільна кімната в готелі, а також вакансія.

В навчальному посібнику представлено 90 «помилкових друзів» для тих, хто вивчає англійську, а також багато тренувальних вправ на вживання цих «помилкових друзів».

Пароніми – це слова, які мають подібність у морфологічній будові (близькі за фонетичним складом), але розрізняються за значенням. До паронімічних належать тільки ті, що мають невелику відмінність у вимові. Інколи в паронімів є спільна морфема: personal-personnel, corps-corpse, physics-physique. За ступенем зближення звукового оформлення морфемного складу виділяють як мінімальні, так і максимальні пароніми. Максимальні відрізняються не більше, ніж однією звуковою одиницею: wander – wonder. Мінімальні – більш ніж однією – company – campaign.

В навчальному посібнику зібрано 53 пари паронімів (Misused and Mispronounced Words) та велика кількість тренувальних вправ на їх вживання.

Існує багато слів в англійській мові, вживання яких представляють складність для україномовних здобувачів освіти. Наприклад, like-as, between-among, since-for та інші. В навчальному посібнику ми збрали багато таких слів під такою категорією «Grammar Focus». Ці слова представлені в таблицях, в яких вони порівнюються, і наведені приклади їх використання в реченнях.

В англійській мові існують такі основні способи словотворення:

- афіксація (додавання до кореня або основи суфіксів і префіксів);
- зміна наголосу;
- конверсія (перехід слова з однієї частини мови в іншу без зміни вимови й написання);
- складання слів або їхніх основ.

В навчальному посібнику ми можемо знайти такий розділ як «Word Building» (Словотворення), в якому зібрано багато тренувальних вправ на основні способи словотворення:

- conversion (конверсія);
- consonant gradation (градація приголосних);
- different stressed words (зміна наголосу);
- substantivized adjectives (перехід слова з прикметника на іменник);
- suffixes (суфікси);
- prefixes (префікси);
- use of hyphen (використання дефісу);
- participle I vs Participle II (різниця між дієприкметником теперішнього та минулого часу);
- active and passive nouns (активні та пасивні іменники).

Як було зазначено вище, навчальний посібник «Job and Business Course of English for Students of Pedagogical Colleges» (автор Бойко С.В) містить велику кількість тренувальних вправ для опрацювання тих явищ англійської мови, які часто призводять до помилок.

Цикли посібника складаються з таких аспектів:

1. Prepositional Phrases – прийменникові дієслова.
2. Phrasal Verbs – фразові дієслова.
3. Grammar Focus – удосконалюємо синоніми.
4. Confusing Words – загальноплутані слова.
5. Minimal Pairs – омофони.
6. Mispronounced/Misused words – пароніми.
7. An English Learner's False Friends – міжмовні омоніми.
8. Word Building Patterns – словотворення.

Тренувальні вправи підібрані наступних типів:

1. Вправи на заповнення пропусків.
2. Вправи на перефразування.
3. Вправи множинного вибору.
4. Вправи на знаходження відповідностей.
5. Вправи на переклад з української мови на англійську.

Отже, всі ці лексичні вправи розраховані на активізацію засвоєних слів і виразів, що вживаються у типових комунікативних ситуаціях, удосконалення навичок аудіювання та мовлення. Наголошується на активному і міцному засвоєнні лексики, поглибленні знань здобувачів освіти і розвитку відчуття мови. Значна кількість вправ сприяє комунікативній спрямованості навчального процесу.

1. Артеменко Н.О. Лексикологія англійської мови. Київ: Слово, 2019. 240с.
2. Белозорова О. М. Методика навчання англійської мови у закладах фахової передвищої освіти. Київ:Лінгвіст, 2020. 256с.
3. Кочерган М.П. Загальне мовознавство. Київ: Академія, 2017. 368с.
4. Mc.Carthy H., O'Dell F. English Vocabulary in Use: Upper – Intermediate and Advanced. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 280p.
5. Mc.Carthy H., O'Dell F. English Phrasal Verbs in Use. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, 208p.
6. Swan M. Practical English Usage. Oxford: Oxford University Press, 2016. 704p.
7. Thornbury S. How to Teach Vocabulary. Harlow: Pearson Education, 2002. 192p.

УДК 37.091.12:004

Антон Міщук

Аспірант

ORCID: 0000-0002-4668-1185

Волинський національний університет імені Лесі Українки

ЦИФРОВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК УМОВА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Виявлено, що ефективна самореалізація педагога в сучасному суспільстві можлива лише за умови досягнення ним визначеного рівня цифрової компетентності. Цифрова компетентність педагога – це сукупність навичок, які сприяють підвищенню ефективності навчання в цифровому освітньому просторі. Ключові слова: цифрова компетентність, самореалізація, самоосвіта, саморозвиток, цифрове освітнє середовище.

У сучасному суспільстві традиційні методи навчання поступово втрачають свою актуальність, що впливає на помітне зниження якості освіти як у школах, так і в університетах.

Цифрова компетентність одна з найважливіших властивостей сучасного вчителя. Вона вважається результатом розвитку інформаційно-комунікаційної компетентності педагога та підґрунтям для розвитку цифрової компетентності. Сучасні педагоги, з метою ефективного використання цифрових технологій в

освітньому процесі, а також необхідністю орієнтування у постійно змінювальному цифровому просторі освіти, повинні володіти високим рівнем інформаційної та цифрової компетентності.

Перед педагогами стоїть завдання не тільки набуті певного комплексу компетентностей і навичок для використання цифрового середовища, а необхідно усвідомити важливість та ефективність закономірного процесу інформатизації освіти. Таке усвідомлення неможливе без самоосвіти та саморозвитку педагогів.

Як зазначає С. Білозерська у своєму дослідженні, що особистість, яка володіє здатністю до самореалізації, – це особистість яка здатна до самоосвіти та саморозвитку. Відтак, повна реалізація особистості неможлива без самоосвіти та саморозвитку, які передбачають усвідомлену практичну діяльність [1].

Таким чином, в основі успішного саморозвитку і самовиховання лежить сформоване рефлексивне вміння, яке полягає в умінні максимально об'єктивно і якісно самоаналізувати стани, дії, вчинки і всю свою професійну діяльність в цілому. Цей процес за визначенням науковців називається саморефлексія.

У наукових розвідках Т. Кравчина визначає, що саморефлексія – це аналіз своїх мотиваційних можливостей та власної діяльності. Саморефлексія дозволяє не тільки самовдосконалюватися, але й усвідомити чи дійсно ви вмотивовані на педагогічну діяльність [3, с. 40].

Проблема саморефлексії педагога була предметом наукових розвідок литовської вченої В. Ліауданське (Liaudanske Vilma), де вона представила типове педагогічне заняття з саморефлексією щодо визначення мотивації, яке включає п'ять етапів.

1. *Професійне минуле і майбутнє.* На даному етапі педагог сам ставить перед собою питання про мотиви і спонукання вибору своєї професії, подальшої професійної кар'єри.

2. *Актуальна ситуація.* На даному етапі заняття педагог визначає своє відчуття від педагогічної діяльності. Так у цих питаннях визначаються проблеми і труднощі при здійсненні освітньої діяльності, їх передбачувальні причини та дії з метою подолання наслідків визначених труднощів.

3. *Планування занять.* Етап заняття, пов'язаний із плануванням занять, покликаний, спрямований на визначення, чи дотримується педагог усіх методичних правил та рекомендацій, чи ігнорує ними. Як він ставиться до побудови освітнього процесу, які передбачаються цілі та результати процесу.

4. *Ваша поведінка під час освітнього процесу.* Суть цього етапу полягає у визначенні педагогом в аналізі власної позиції і ролі під час заняття. Так, необхідна відповідь на питання про впевненість під час занять, про роль педагога в проведенні освітнього процесу.

5. *Мотивація до навчання інших.* Даний етап, напевно, є найскладнішим для розуміння і об'єктивності. Однак в разі його успіху, педагог здатний, окреслити та визначити найтипівіші проблеми, що існують на практиці [5, с. 92].

Ретельно проаналізувавши поняття самореалізації, ми можемо визначити, що саме означає самореалізація для вчителя, особливо в контексті цифрового освітнього середовища.

Сучасний педагог може вважатися самореалізованим лише в тому випадку, якщо він досяг певного рівня цифрової компетентності.

Цифрова компетентність, її трактують українські вчені Л. Гаврілова та Я. Топольник – це сукупність системних якостей особистості, яка характеризується інформаційним світоглядом, орієнтованим на цінності інформаційної взаємодії в цифровому середовищі. Це означає, що цифрова компетентність передбачає наявність у педагога комплексу знань і навичок, а також практичного досвіду цифрової діяльності [2, с.7].

Це передбачає здатність педагога:

- організовувати тематичне навчання із використанням цифрових пристроїв та технологій в інформаційному середовищі;
- організовувати педагогічний вплив із використанням цифрових засобів інформаційного середовища;
- впливати на формування та розвиток здобувачів освіти, використовуючи цифрове інформаційне середовище.

Важливо зазначити, що всі ці здібності повинні бути автономними, тобто не вимагати залучення фахівців у галузі інформаційних технологій. Педагог повинен мати такий рівень знань і набір навичок, щоб цифровізація освітнього здійснювалася ним так само чітко і просто, як проведення звичайних уроків.

З огляду на вищезазначене, виникає запитання: як педагог здобувати знання та розвивати навички та вміння, необхідні для досягнення високого рівня цифрової компетентності. Оскільки, як зазначають вчені, цифрова компетентність може формуватися лише в результаті процесу культурного та особистісного розвитку педагога, то цей процес відбувається під впливом як внутрішніх, так і зовнішніх чинників цифрового інформаційного простору.

Ю. Семеняко виділяє три основні етапи формування цифрової компетентності:

1. *Етап ідентифікації в професійному педагогічному середовищі.* Мета даного етапу – здобути визначеного обсягу знань щодо осмислення та розуміння цифрового освітнього середовища та технологій, а також сформувані практичні здібності педагога через самовизначення.

2. *Етап диференціації та індивідуалізації в професійній діяльності.* Цей етап характеризується розвитком та демонстрацією педагогом індивідуального підходу щодо інформаційно-цифрової освітньої діяльності, яка характеризується креативністю, критичним мисленням та рефлексією.

3. *Етап особистісної адаптації в цифровому, професійно- педагогічному інформаційному просторі.* Формування самосвідомості та адекватної оцінки своєї діяльності в цифровому освітньому середовищі є кінцевим результатом цього етапу [4, с. 121].

Відповідно до визначених етапів, існує низка засобів формування цифрової компетентності педагога, які реалізуються самостійно самим педагогом, так і шляхом зміни існуючих підходів до професійної підготовки педагогів.

Серед методів, що реалізуються вчителем, можна виділити наступні:

Саморефлексія та створення найбільш комфортного освітнього середовища шляхом визначення власної мотивації, завдань і цілей, а також вирішення локальних проблем, пов'язаних з робочим середовищем і роботою з аудиторією.

Встановлення поетапних цілей для досягнення певного рівня цифрової компетентності шляхом самоосвіти та саморозвитку в рамках досягнення прогресу в саморефлексії.

Упродовж процесу саморозвитку та самоосвіти педагог повинен чітко розуміти, чого він хоче досягти та як підвищити ефективність і інтенсивність своєї діяльності, що, безсумнівно, сприятиме підвищенню його мотивації.

Розвиток вмінь та навичок користування технічними пристроями шляхом безпосереднього використання соціальних мереж та інформаційно-довідкових систем; створення чат-груп педагогів у соціальних мережах для взаємодопомоги та обговорення питань.

Підсумовуючи варто зазначити, що значущість цифрової компетентності в самореалізації майбутнього вчителя, дуже велика і, безсумнівно, сприяє підвищенню інтенсивності педагогічної діяльності та ефективності освітнього процесу.

Сучасні реалії показують, що традиційні методи навчання та навички педагогів не спроможні в повному обсязі відповідати вимогам та запитам суспільства до освіти. Викладачі та здобувачі освіти педагогічних закладів повинні усвідомити необхідність формування високого рівня цифрової компетентності шляхом самоосвіти та саморозвитку, що у подальшому сприятиме повній самореалізації в умовах цифрового освітнього середовища.

1. Білозерська, С. (2022) Професійно-особистісний розвиток майбутнього педагога. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. Вип.13. С. 3-10 http://psy-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/13_2022/1.pdf
2. Гаврілова Л. Г., Топольник Я. В. (2017) Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*. № 61, вип. 5. С. 1-14.
3. Кравчина, Т. (2022). Рефлексивна позиція педагога: методи і прийоми рефлексії педагогічної діяльності. *Освіта. Інноватика. Практика*, Т. 10, № 7, С. 39-43. <https://oip-journal.org/index.php/oip/article/view/70/70>
4. Семеняко Ю. (2023). Цифрова компетентність педагога як важлива складова підготовки здобувачів до сучасного цифрового світу. *Інноваційна педагогіка*. №44. Т.1.С. 119-123
5. Liaudanske Vilma (2021) Self-reflection as a tool of professional identity formation of future pedagogues. *Humanities Studies. Collection of Scientific Papers*. Publishing house «Helvetica». 9(86). P. 91-100. doi: <https://doi.org/10.26661/hst-2021-9-86-10>

Івах Вікторія Валеріївна
Вихователь

Комунальний заклад «Богодухівська спеціальна школа» Харківської обласної ради

**РОЗРОБКА КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ
ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ «ПОДОРОЖ ДО КРАЇНИ ПІЗНАЙКО»**

Мета: розвиток пам'яті, уваги, мислення учнів

Цільова група: учні початкових класів

Хід заняття.

Доброго дня, учні! Сьогодні ми з вами вирушимо у подорож до країни Пізнайко! Ця країна не звичайна, це чарівна країна і кожен, хто буде приймати активну участь під час подорожі до цієї країни отримає знання, які будуть дуже корисні не тільки вдома, а й під час навчання, також зможе показати своїм одноліткам та своїй виховательці, що він досить розумний та старанний учень. Отже, якщо всі готові, тоді ми розпочнемо нашу подорож. Наш потяг розпочинає рух. На першій станції під назвою «Загадкова» в наше купе входить контролер та починає задавати нам загадки. Щоб нас не вигнали з потягу ви повинні швидко відповідати на ці загадки:

I. Розминка (швидко дати відповідь).

1. Рослина, яка схожа на їжака, (кактус).
2. Другий місяць зими (січень).
3. Яке найменше натуральне число? (1)

4. Які букви українського алфавіту не можуть стояти на початку слова? (й, ь)
5. З якої частини тіла Адама бог створив Єву? (з ребра)
6. Геометрична фігура у якої 4 сторони. (Чотирикутник)

7. Ноїв... (ковчег)
8. Так називається дорожня розмітка і тварина (зебра)
9. Коли вода замерзає, її називають... (лід)
10. Якої пори року день довше ночі? (Влітку)

Молодці! Ви вірно відповіли і контролер залишився задоволений вами, а наш потяг розпочав рух далі.

Ось і наступна станція «Секретна». Двері нашого вагончику відчинились і на порозі ми бачимо якогось чоловіка у темному плащі та капелюсі. Він - секретний агент, який викрав у ворогів секретний код. Але, коли він від них втік, то геть забув його. Давайте йому допоможемо згадати.

Вам потрібно запам'ятовувати перші букви зі слів, що я вам буду казати та з цих слів скласти секретні слова. Тоді ми зможемо допомогти нашому шпигуну згадати секретний код.

II. Зашифроване слово.

(Прослухати слова, з перших літер скласти нове слово)

радість	метро	прапор	настрій
ірис	океан	ім'я	актор
донька	вишня	солото	родина
	абетка	ніч	образ
		якір	дитина

Молодці! Ви чудово впоралися з цим завданням. Шпигун був настільки задоволений вашим успіхом, що побіг чимскоріш доповідати код своєму начальникові, доки знову не забув. Він зі щирою посмішкою просив вам подякувати. Чудово, наш потяг рухається далі. Дивно наш потяг зупинився, не доїхавши до наступної станції, давайте дізнаємось, що там. Потяг не може далі рухатись тому, що машиніст забув, які стрілки потрібно рухати. Давайте йому допоможемо. Щоб потяг рухався далі ми по стрілкам повинні прочитати прислів'я.

III. Допоможи машиністу.

(Рухаючись за стрілочками, прочитайте прислів'я)

Чудово наш потяг розпочав рух далі. Машиніст був дуже вдячний нам і пообіцяв якнайшвидше нас привезти до нашої станції. Ось і передостання станція «Спогади». До нас у вагон зайшла старенька бабуся, яка заходить у кожен вагон та пропонує подорожуючим купити у неї різні речі. Бабуся розплакалась прямо на порозі нашого вагона. Коли ми її трішки заспокоїли вона пояснила, що плакала через те, що у неї погана пам'ять і вона забула чим вона торгує. Давайте їй допоможемо згадати. Зараз я один раз вам прочитаю слова, а ви їх спробуйте запам'ятати, потім ви повинні мені за одним словом назвати інше, яке я читала.

IV. Прослухати пари слів, далі за одним словом назвати інше.

тарілка	стакан
ніж	виделка
стіл	диван

коло	квадрат
книжка	портфель
яблуко	дерев

Молодці діти. Ви щойно допомогли людині похилого віку. Бабуся дякувала і казала, що дійсно в наш час ще є справжні люди з чистим серцем, які допомагають людям безкорисно. Ось і потяг рухається далі. Ой, що це? Шум, грім, блискавки, все летить догори дригом! До нас у вагон прибіг, задихавшись, машиніст і повідомив, що на нас налетів ураган, і, що під час цього урагану у нього на приладах переплутались всі чотири слова, за допомогою яких він керував потягом. Він пам'ятає, як ми йому допомогли зі стрілками і просить нас допомогти ще раз, щоб ми нарешті добрались до нашої станції. Потрібно, читаючи букви по колу, в будь-якому напрямку скласти чотири слова.

V. Рухаючись по колу, створи слова.

колесо, осел, село, око

Ну ось ми і дібрались. Станція «Пізнайко». Ми з вами поспішаємо до виходу, але при виході на нас чекала старенька бабуся, на прізвисько Шапокляк. Вона сіла при виході з вагону і сказала, що випустить нас лише тоді, коли ми розгадаємо її найтяжчі ребуси. Лише тоді вона нас випустить і визнає розумниками і розумницями.

VI. Ребуси.

і 100 рія

пі 2 л

, ха

ві 3 на

Корекційно-розвивальне заняття.

Мета: розвиток пам'яті, уваги, мислення учнів.

Цільова група: учні початкових класів.

Хід заняття.

Доброго дня учні! Рада знову вас бачити! А нумо хто перший мені скаже що ми з вами робили минулого разу? Минулого разу ми з вами їхали потягом до загадкової країни «Пізнайко», щоб показати всім які ви кмітливі і ерудовані. І я з гордістю можу сказати, що минулого разу ви впорались пречудово. Сподіваюсь цього разу ви себе покажете також з найкращої сторони, і я та ваш вихователь зможемо вами пишатись. Оскільки, ми завершили нашу подорож на станції вокзалу, то сьогодні ми з вами поринемо у цей казковий світ і подивимось, який він з середини. Отже, наша сьогоднішня зустріч буде називатись - У загадковій країні Пізнайко.

Ну ось ми з вами сходимо з потягу і заходимо на станцію вокзалу. В середині дуже красиво та яскраво, але все якесь чудернацьке. О..... У нас на шляху став якийсь кумедний чолові'яга: штанина в нього одна коротка, одна - довга, на плечі – рудий кіт, на одній нозі взутий в чобіт а інша нога боса, а на голові він носить мідний казанок. Він просить нас пред'явити йому казковий документ а інакше він нас не випустить до своєї країни а посадить на потяг додому. Він навіть і не хоче слухати, що ми прибули з далекої країни і таких документів у нас немає, а на наші прохання пропустити нас, мовляв, ми найперші розумники він розсміявся і показав значок, на якому написано, що він перший розумник країни Пізнайко, і мало кому вдавалось розгадати його загадки. Давайте діти розгадаємо його загадки і можливо він нас пропустить.

Завдання 1. Вправа «Знайди зайве слово».

Дуб (який?) старий, високий, білокорий, гіллястий.

Вишні (які?) смачні, червоні, достиглі,міцні.

Книжка (яка?) цікава, нова, висока, улюблена. Світло (яке?) яскраве, зелене, сонячне, світле.

Дивно щойно ми відгадали останнє його слово як цей дивак схопився і побіг чимдужче у свій кабінет рюмсаючи та плачучи на ходу. Ну не будемо ображатися на його дивні повадки, адже це загадкова країна і люди тут теж загадкові. Шлях вільний і ми можемо продовжувати нашу подорож! Але щойно ми підійшли до виходу з вокзалу, як нас оточили безліч чоловічків у такому ж чудернацькому вбранні. Вперед вийшов самий повний і поважний з них і почав говорити якісь незрозумілі слова. Давайте ми гуртом спробуємо вивчити їх мову і зрозуміти чому він нас зупинив.

Завдання 2. Повтори навпаки.

Мета: розвиток оперативної пам'яті та уваги.

Вихователь зачитує 1-3-складові слова – учень повторює їх, вимовляючи навпаки. Наприклад: «сон» – «нос», «раб» – «бар», «село» – «олес» і т.д.

Як виявилось той дивак загадки котрого ми розгадали прибіг і розповів своєму начальнику що прийшла група дивних людей які в лічені хвилини розгадали загадки котрі він складав кілька років, і, ми є розумніші за нього. І начальник вирішив попросити нас, щоб ми дозволили йому та його працівникам провести нам екскурсію по їхньому місту в знак поваги. Це дійсно чарівне місто навколо квітнуть дерева, кущі троянд та ще безліч інших квітів та дерев. Люди навколо всі привітні, вітаються, посміхаються, зичать здоров'я. Але що це???

З-під великого дуба чується дитячий плач. Виявляється дві дівчинки і хлопчик гралися повітряними кульками та, на жаль, так захопилися, що не помітили, як кульки заплутались. Їх мами наказали їм бігти додому але діти не можуть розібрати: де чия кулька. Давайте їм допоможемо.

Завдання 3. Хто отримає червону кульку.

Хід гри : на листку намальовані кольорові нитки і окремо вирізані кольорові кружечки – « кульки ». далі вихователь закріплює з дітьми назви кольорів;необхідно « прив'язати » повітряні кулі до ниток, підібравши їх за кольором.

Після нашої допомоги діти побігли раді додому до своїх матерів а ми ще довго чули відгуки та дзвін їх радісного сміху, милі посмішки та щирі слова подяки. Наші вірні провідники – працівники вокзалу привели нас до височезного, красивого та дуже розкішного палацу. Вони розповіли, що тисячі років тому наймудріший чоловік їх міста побудував цей палац, але, щоб виявити у місті і наблизити до себе самих розумних жителів міста він при вході в палац поставив чудо-замок, який ще досі не зміг відчинити ні один житель міста. Діти, а давайте ми спробуємо відкрити цей замок адже всередині може бути безліч цікавих речей.

Завдання 4. Склади з (6) сірників, не ламаючи їх, 4 трикутники.

Щойно ми склали й цю задачку, як небо стало похмурим скрізь мерехтять блискавки, гримить грім. Ми й не встигли зогледітись як наші провідники кудись втекли, злякавшись, а на їх місці в повітрі над землею плавно похитуючись повис силует привида господаря замку.

-Хто посмів потурбувати мій спокій, хто мене викликав признавайтесь і тоді я вас покараю швидко, а не повільно!

Оглядівшись по сторонам, помітивши сірники які ми склали і відкрили його чудо-замок привид трішки заспокоївся.

- Покажіть мені того хто розгадав нарешті мою загадку і я заберу його з собою, владарюватимемо з ним разом в іншому світі, а решту я просто спалю своїм поглядом.....Ніііііііііі я не вірю, що це ви, такі молоді, могли розгадати загадку, яку не могло розгадати ціле місто, впродовж тисячі років. Ви мене обманюєте. Гаразд тоді давайте зіграємо ще в одну гру. Якщо ви такі кмітливі та розумні тоді я вас відпущу та подарую вам багаж знань, який вам стане в нагоді по всяк час. А якщо ні тоді спалю вас і місто «Пізнайко»

Завдання 5. Чотири стихії.

Якщо я скажу слово «земля», усі повинні опустити руки вниз, якщо слово «вода» – витягнути руки вперед, слово «повітря» – підняти руки нагору, слово «вогонь» – зробити обертання руками в зап'ясткових і ліктьових суглобах. Хто помиляється –програв».

Ну ось і все! Ми перемогли! Привид зник, місто врятоване, ми гуляємо по чарівному замку чарівної країни, всі щасливі та задоволенні. Але на цьому завершується лише друга частина наших пригод, попереду нас чекає ще безліч пригод та подорожей. Отже всім дуже вдячна за працю та допомогу. До нових зустрічей, мої любі друзі, до нових пригод!!!

Верега Христина Іванівна

Кандидат педагогічних наук

Асистент кафедри педагогіки та психології дошкільної і спеціальної освіти

ORCID: 0000-0002-0590-125X

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ГЕНЕЗА ПЕДАГОГІЧНИХ УЯВЛЕНЬ ПРО ПІДГОТОВКУ ДИТИНИ ДО ШКІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У тезах здійснено історико-педагогічний аналіз еволюції педагогічних уявлень про підготовку дитини до школи як складного, багатовимірного та соціально зумовленого феномена. Показано, що проблема підготовки до шкільного навчання формувалася в контексті змін у розумінні дитинства, закономірностей психічного розвитку та суспільних очікувань щодо ролі освіти. Розкрито внесок класичної європейської та вітчизняної педагогічної думки у становлення ідей природовідповідності, діяльності, гуманізму та особистісної орієнтації у підготовці дитини до школи. Проаналізовано гуманістичний і психологічний поворот середини ХХ століття, пов'язаний із переосмисленням сутності шкільної готовності та зосередженням уваги на внутрішніх механізмах розвитку дитини. Узагальнено сучасні наукові підходи до проблеми, зокрема диференціацію понять «готовність до шкільного навчання» і «шкільна зрілість», а також осмислення передшкільної освіти як самостійного педагогічного феномена. Ключові слова: підготовка дитини до школи, шкільна зрілість, передшкільна освіта, історія педагогіки, наступність освіти.

Постановка проблеми. У сучасних освітніх системах підготовка дитини до школи розглядається як один із ключових чинників її подальшої освітньої траєкторії та соціальної успішності. У країнах Європейського Союзу ця проблема перебуває у фокусі освітньої політики, оскільки саме якість дошкільної й передшкільної підготовки значною мірою визначає рівень рівних стартових можливостей дітей.

В Україні актуальність проблеми підготовки дитини до школи має чітке нормативно-правове підґрунтя. Закон України «Про дошкільну освіту» (2024) визначає дошкільну освіту як обов'язкову первинну ланку системи безперервної освіти та підкреслює необхідність створення умов для всебічного розвитку й формування готовності дитини до шкільного навчання [1]. Водночас у педагогічній практиці досі зберігаються суперечності між науково обґрунтованими підходами та спрощеним розумінням підготовки до школи як сукупності формальних знань і навичок.

У цьому контексті звернення до історико-педагогічного аналізу еволюції уявлень про підготовку дитини до школи набуває особливої значущості, оскільки дає змогу простежити зміну педагогічних акцентів – від нормативно-інструктивних до гуманістичних і особистісно орієнтованих концепцій – та окреслити їхній потенціал для сучасної освітньої практики.

Виклад основного змісту. Історико-педагогічний аналіз засвідчує, що ідеї підготовки дитини до шкільного навчання мають глибоке історичне коріння. Уже в межах класичної педагогіки підготовка до школи розглядалася як закономірний етап розвитку дитини, що потребує цілеспрямованого педагогічного впливу з урахуванням вікових можливостей та індивідуальних особливостей.

Однією з перших цілісних концепцій підготовки дитини до школи стала «Материнська школа» Я. Коменського, у якій підготовка осмислювалася як системний процес формування знань, умінь, уважності, мислення та внутрішнього прагнення до навчання [5, с. 214-216]. У працях Ж.-Ж. Руссо акцент було перенесено на природовідповідність виховання та необхідність створення умов для гармонійного розвитку дитини без передчасної інтелектуальної акселерації.

Подальший розвиток ці ідеї дістали у педагогічній спадщині Й. Песталоцці, який підкреслював пріоритет чуттєвого досвіду, мовленнєвого розвитку та спостережливості як передумов успішного навчання читання й письма [6, с. 64]. У працях О. Декролі підготовка до школи розглядалася як процес накопичення асоціативного й інтелектуального досвіду, що створює основу для подальших розумових синтезів [6, с. 133].

Вітчизняна педагогічна думка розвивала ці положення з урахуванням національного освітнього контексту. К. Ушинський визначав готовність до школи через здатність дитини зосереджувати увагу, слухати, мислити та виявляти інтерес до діяльності, застерігаючи від крайнощів надто раннього або запізненого початку навчання [7, с. 215]. С. Русова, своєю чергою, наголошувала на значенні емоційної сфери, інтересу та внутрішньої мотивації дитини, розглядаючи підготовку до школи як процес пробудження духовних сил особистості [6].

Суттєвий перелом у педагогічних уявленнях про підготовку дитини до школи відбувся в середині ХХ століття, коли під впливом психологічних досліджень сформувався гуманістичний і особистісно орієнтований підхід. Педагогічна спадщина В. Сухомлинського стала яскравим втіленням цього повороту: підготовка до школи осмислювалася як розвиток мислення, сприймання й емоційної сфери дитини, а не як механічне засвоєння знань [6]. Запропонована ним «школа радості» демонструвала можливість органічного поєднання пізнавальної діяльності з грою, мистецтвом і природним середовищем [6].

У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття відбувається наукова диференціація проблеми підготовки дитини до школи. Дослідження А. Запорожця, Л. Божович, Д. Ельконіна та інших учених довели необхідність урахування індивідуального рівня розвитку кожної дитини та безпеку штучної акселерації [6]. У вітчизняній педагогіці сформувався чіткіший категоріальний апарат проблеми, зокрема розмежування понять «готовність до шкільного навчання» і «шкільна зрілість» (Н. Черепаня) [2, с. 103-107].

Сучасні наукові студії зосереджуються на організаційно-педагогічних умовах підготовки дітей до школи, проблемі наступності між дошкільною та початковою освітою, а також на становленні передшкільної освіти як самостійного педагогічного феномена (О. Ковшар, Т. Степанова) [3; 4]. У цьому контексті підготовка дитини до школи постає як комплексний, соціально й дидактично зумовлений процес, спрямований на забезпечення психологічно комфортного переходу до навчання.

Висновки. Узагальнення результатів історико-педагогічного аналізу дає підстави стверджувати, що уявлення про підготовку дитини до школи зазнали суттєвої еволюції – від нормативно-інструктивних і дидактичних підходів до гуманістичних, психологічно обґрунтованих і особистісно орієнтованих концепцій. Класична педагогіка заклала підвалини розуміння підготовки до школи як поетапного формування передумов навчальної діяльності, тоді як педагогічна думка ХХ століття зосередилася на внутрішніх механізмах розвитку дитини та її мотиваційній готовності до навчання.

Сучасний етап розвитку педагогічної науки характеризується систематизацією накопиченого досвіду, уточненням категоріального апарату та утвердженням передшкільної освіти як важливої сполучної ланки між дошкільною й початковою освітою. Усвідомлення еволюції педагогічних уявлень про підготовку дитини до школи створює наукове підґрунтя для оновлення змісту й технологій педагогічної діяльності та сприяє формуванню гуманістично зорієнтованої освітньої практики.

1. Закон України «Про дошкільну освіту». Відомості Верховної Ради України. 2024. № 42. С. 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
2. Черепаня Н. І. Організаційно-педагогічні умови підготовки дітей до школи: дис. ... канд. пед. наук. Одеса: Південноукраїнський державний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського, 2006. 216 с.
3. Ковшар О. В. Теоретико-методичні засади організації передшкільної освіти дітей п'яти років: автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2016.
4. Степанова Т. М. Трансформації змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки: методологія, теорія, практика (кінець ХІХ – ХХ століття): автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Одеса: ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», 2011.
5. Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори: у 3 т. Т. 1: Велика дидактика / за ред. А. А. Красновського. Київ: Радянська школа, 1940. 248 с.
6. Історія дошкільної педагогіки: хрестоматія: навч. посіб. / упоряд. З. Н. Борисова, В. З. Сміль. 2-ге вид., доп. Київ: Вища школа, 1990. 423 с.
7. Ушинський К. Д. Твори: у 2 т. Т. 2. Київ: Радянська школа, 1983. 368 с.

УДК 316.334.56:711.4

Hrinchenko Svitlana Ivanivna
PhD in Sociology (Candidate of Sociological Sciences)
ORCID: 0009-0006-4862-7170

LARGE-SCALE SPECIALIZED RESIDENTIAL COMPLEXES WITH THEIR OWN INFRASTRUCTURE: APPLYING INTERNATIONAL THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE ANALYSIS OF EXAMPLES FROM KYIV AND THE KYIV AGGLOMERATION BELT

Problem statement and relevance. In contemporary urban studies and socio-spatial research, large-scale specialized residential complexes with their own infrastructure – and related specialized agglomeration-type settlements – require further conceptual refinement as formations that combine housing with a set of everyday services while operating in functional interdependence with a large city. Building on the institutional and governance-oriented line of inquiry developed, inter alia, by E. Blakely and M. Gail Snyder, S. Low, R. Atkinson and S. Blandy, G. Glasze, C. Webster and K. Frantz, H. Rosen and E. Razin, as well as E. Vesselinov, these objects are examined not primarily through development morphology or the formal status of territory, but through reproducible institutional parameters: regimes of access and use, internal governance arrangements, the composition and actual availability of services, and the social consequences of socio-spatial separation.

The purpose of the research is to analyze how large-scale specialized residential complexes with their own infrastructure are conceptualized in scholarly discourse, and to test the applicability of international conceptual approaches for identifying and comparing such formations within a single agglomeration, using the Kyiv agglomeration belt as exemplified in the provided materials [1; 7; 10; 14; 16].

Presentation of the main material. The working definition of the studied formations is based on a set of operational features: a substantial scale of residence, functional specialization (orientation toward specific population groups or living scenarios), the presence of a set of everyday services on site, institutionalized mechanisms for managing shared spaces, and integration into the transport and engineering networks of the agglomeration. Operationalization relies on convergent elements of several research strands: studies of enclosed and privatized residential formations for institutional organization and access regimes; research on planned settlements for holistic environmental design; the concept of social infrastructure for interpreting 'own infrastructure' as a service configuration; approaches to supporting older adults' living in their usual environment and community-based support models for targeted care-oriented formats; and analyses of campization and temporary settlement landscapes for transitional forms of residence under crisis conditions [1; 3; 7; 10; 14; 16].

The empirical material used in the article includes innovation–development formations and humanitarian/socially oriented formations, as well as a conceptual example that indicates the limits of empirical verification when programmatic and declarative descriptions dominate over documentarily confirmed parameters. The innovation–development group comprises BIONIC Hill as a declared 'innovation city/park' project and UNIT.City together with the residential component UNIT.Home, described in the sources as a combination of innovation infrastructure, educational and event functions, and the development of a residential segment [17; 18; 19; 20; 21; 22; 23; 24; 26; 27]. The humanitarian and care-oriented segment is represented by Hansen Village and Senior Chudo Village as specialized settlements for internally displaced persons, including older adults, and by Anatevka as a community-based settlement with a support function under crisis conditions [28; 29; 30; 31; 33; 34]. A separate subgroup consists of institutional forms of support for children, represented by the activities of SOS Children's Villages in Ukraine and the initiatives of Voices of Children, including the rehabilitation center in Dzvinkove; in the provided materials they are described as service-organized infrastructures of protection, support, and recovery [35; 36; 37; 38; 39; 40]. The conceptual example Mission on Earth is presented in public discourse as a 'town'; its scholarly interpretation within the available materials is appropriately pursued through comparison with traditions of utopian and conceptual urbanism (in particular, ideas associated with The Venus Project), although the empirical base for analyzing it as an implemented residential formation is limited in the provided sources [41; 42].

Aligning scholarly approaches with specific objects requires moving beyond rigid attribution of each case to a single category and, instead, selecting analytical perspectives in accordance with the characteristics documented in the sources. For BIONIC Hill, the defining feature is the discrepancy between the declared model of an integrated innovation formation and implementation problems, which makes relevant approaches to planned settlements and the dependence of planned formations on agglomeration-scale engineering and transport solutions; additionally, a critical perspective on privatized urban spaces is warranted with respect to institutional agreements, access regimes, and territorial organization [7; 8; 4; 5; 17; 18; 19]. For UNIT.City/UNIT.Home, 'own infrastructure' appears in the sources as a set of services and rules of space use: formalized visiting rules, the development of innovation and event infrastructure, and publicly described parameters for launching the residential segment justify combining the concept of social infrastructure with approaches to planned development and the analysis of institutional access regimes [16; 7; 1; 20; 21; 23; 24; 25; 26; 27].

For Hansen Village and Anatevka, a relevant analytical combination involves, on the one hand, the analysis of transitional accommodation forms that captures crisis regimes of residence and interaction with urban systems; on the other hand, the concept of social infrastructure, which makes it possible to specify the composition of services and the institutional organization of support as the functional core of such formations [14; 15; 16; 28; 29; 33; 34]. The categories of campization and 'temporary settlement landscapes' should be applied in these cases as analytical approaches to describing socio-spatial forms under crisis conditions, without replacing analysis by direct identification with camp-type accommodation structures, because the sources emphasize the institutionally organized character of support [14; 15; 33]. Senior Chudo Village is characterized in the available open materials as a specialized residential community for older internally displaced persons with care/support services and an outlined phasing of development. This makes approaches to supporting aging in place and studies of age-friendly communities particularly relevant, complemented by the concept of social infrastructure for analyzing the service core [10; 11; 12; 16; 30; 31; 32].

For child-support institutions represented in the sources by SOS Children's Villages in Ukraine and the initiatives of Voices of Children, including the rehabilitation infrastructure in Dzvinkove, the central perspective is social infrastructure as a system of services that ensures protection, support, and recovery, together with analysis of the institutional organization of assistance provision and interaction with territorial communities [16; 35; 36; 37; 38; 39; 40]. In this segment, approaches to temporary settlement landscapes may be used only insofar as characteristics of temporariness/transitionality are documented in the sources, without replacing the analysis of institutional forms of care [15; 38; 39].

Research conclusions. The analysis confirms disciplinary fragmentation of the research field: innovation–development formations are predominantly described through master-planning and the privatization/institutionalization of urban spaces, whereas humanitarian and care-oriented formations are described through social infrastructure, transitional accommodation regimes, and aging-in-place support models [7; 4; 14; 16; 10]. Under these conditions, the key gap concerns the absence of integrated and reproducible criteria that would allow comparison between innovation–development and humanitarian–care formations within a single agglomeration without reducing them to one explanatory principle [1; 7; 10; 14; 16].

Optimal analytical model. An optimal research model therefore combines traditions of studying enclosed/privatized residential formations, planned settlements, aging-in-place/villages, crisis accommodation forms, and social infrastructure, with priority given to institutional governance, service configuration, and the social consequences of spatial separation [1; 4; 7; 10; 14; 16]. The materials on the Kyiv agglomeration demonstrate differentiated applicability of approaches: for BIONIC Hill and UNIT.City/UNIT.Home, a combination of planned-development optics with analysis of institutional regimes and social infrastructure is most productive; for Hansen Village, Senior Chudo Village, and Anatevka, a synthesis of social-infrastructure analysis with aging-in-place/villages models and, where appropriate, with the analysis of transitional accommodation regimes as a contextual frame for the crisis period is warranted; for child-support institutions, the most convincing interpretation within the available materials treats them as social infrastructures of protection and recovery, where service composition, institutional organization, and interaction with communities are decisive [16; 25; 31; 37].

1. Blakely E. J., Snyder M. G. *Fortress America: Gated Communities in the United States*. Washington, DC: Brookings Institution Press, 1997.
2. Low S. M. *Behind the Gates: Life, Security, and the Pursuit of Happiness in Fortress America*. New York: Routledge, 2003.
3. Atkinson R., Blandy S. (eds.). *Gated Communities: International Perspectives*. London; New York: Routledge, 2006.
4. Glasze G., Webster C., Frantz K. (eds.). *Private Cities: Global and Local Perspectives*. London: Routledge, 2006.
5. Glasze G., Frantz K., Webster C. (eds.). *Private Cities: Global and Local Perspectives*. London: Routledge, 2002.
6. Rosen G., Razin E. Enclosed Residential Neighborhoods in Israel: From Landscape Design to Socioeconomic Implications. *Journal of Urban Design*. 2009. Vol. 14(2). pp. 145-168. DOI: 10.1080/13574800902865192.
7. Buys L. et al. Master-planned community design: Residents' perceptions of sustainability. *Australian Planner*. 2021. Vol. 58(1). pp. 3-12. DOI: 10.1080/07293682.2020.1859167.
8. Ralph K. M. The new suburbanism: Living in the country, working in the city. *Urban Studies*. 2009. Vol. 46(1). pp. 83–98. DOI: 10.1177/0042098008098665.
9. Cheng Y. et al. Urban neighbourhood self-governance: A case study of residents' committee in China. *International Journal of Urban and Regional Research*. 2021. Vol. 45(4). pp. 786-803.
10. Scharlach A. E., Lehning A. J., Ross L. Q. Villages and other consumer-driven community-based models for supporting aging in place. *The Gerontologist*. 2014. Vol. 54(3). pp. 418-427. DOI: 10.1093/geront/gnt098.
11. Hartt M. et al. Policy and Practice Challenges in Age-Friendly Communities: A Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19(9). Art. 5489. DOI: 10.3390/ijerph19095489.
12. Yassine R. et al. From Isolation to Integration: The Role of Community-Based Housing for Older Adults. *Journal of Housing for the Elderly*. 2021. Vol. 35(3). pp. 1-20. DOI: 10.1080/02763893.2020.1865298.
13. Strange C. et al. Creating a village in modern suburbia: Parenthood and social capital. *Journal of Urban Affairs*. 2023. Vol. 45(2). pp. 234-254. DOI: 10.1080/07352166.2021.1891056.
14. Kreichauf R. From forced migration to forced arrival: The campization of refugee accommodation in European cities. *Comparative Migration Studies*. 2018. Vol. 6. Art. 7. DOI: 10.1186/s40878-017-0069-9.
15. Hewitt J., Cook L. Exploring the socio-spatial formations of 'temporary refugee settlement landscapes'. *Urban Studies*. 2023. DOI: 10.1177/00420980231183242.
16. Enneking G., Custers G., Engbersen G. The rapid rise of social infrastructure: Mapping the concept through a systematic scoping review. *Cities*. 2025. Vol. 158. Art. 105608. DOI: 10.1016/j.cities.2024.105608.
17. Wikipedia. BIONIC Hill (uk). URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/BIONIC_Hill.
18. Interfax-Ukraine. Article on BIONIC Hill (via URL). URL: <https://interfax.com.ua/news/economic/220188.html>.
19. KyivVlada. Publication/article on BIONIC Hill (via URL). URL: <https://kyivvlada.com.ua/news/bionic-hill-rozsliduvannya-kiyvvklady-de-zaraz-innovatsiine-misto-za-ponad-4-miliardy-hryven/>.
20. uFuture. Page on UNIT. City (via URL). URL: <https://ufuture.com/uk/innovatsijnij-park-unit-city/>.
21. UDP. Project page for UNIT. City (via URL). URL: <https://udp.ua/project/unit-city/>.
22. Wikipedia. UNIT. City. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/UNIT_City.
23. Mind.ua. Publication on housing sales in UNIT. City (via URL). URL: <https://mind.ua/news/20212998-unit-city-zapuskae-prodazh-zhitla>.
24. AIN. UA. Publication on UNIT. Home (via URL). URL: <https://ain.ua/2019/05/17/unit-home/>.
25. unit.city. Visiting Rules (PDF). URL: https://unit.city/wp-content/uploads/2024/07/%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F-UNIT_City.pdf.
26. home.unit.city. News on Central Tower (via URL). URL: <https://home.unit.city/news/v-innovacijnomu-parku-unit-city-rozpochalosya-budivnyctvo-central-tower/>.
27. scroll.media. Publication on UNIT. City (2025; via URL). URL: <https://scroll.media/2025/10/21/unit-city-ultrafast/>.
28. Ministry of Social Policy of Ukraine. Announcement on Hansen Village (via URL). URL: <https://www.msp.gov.ua/news/23781.html>.
29. hum.giving. Page "hansen-village" (via URL). URL: <https://hum.giving/en/projects/hansen-village>.
30. hum.giving. Page "chudo-miracle-village" (via URL). URL: <https://hum.giving/projects/chudo-miracle-village>.

31. Kyiv Regional State Administration. News on the 2nd stage of Senior Chudo (via URL). URL: <https://koda.gov.ua/v-ukrayini-rozpochato-realizacziyu-2-go-etapu-proyektu-senior-chudo/>.
32. toUkrainewithlove. Application page (via URL). URL: <https://toukrainewithlove.com/application>.
33. Office of Chief Rabbi of Kyiv. Article on Anatevka refugee facility (via URL). URL: <https://www.chiefrabbi.info/projects/anatevka-refugee-facility/>.
34. Wikipedia. Anatevka (uk). URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B2%D0%BA%D0%B0_\(%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%BE\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B2%D0%BA%D0%B0_(%D1%81%D0%B5%D0%BB%D0%BE)).
35. SOS Children's Villages. Page on support in Kyiv Oblast (via URL). URL: <https://www.sos-childrensvillages.org/news/brovary-kyiv-region>.
36. SOS Children's Villages Ukraine. Contacts/organization page (via URL). URL: <https://sos-ukraine.org/contacts/>.
37. SOS Children's Villages. Report/document (PDF; via URL). URL: <https://www.sos-childrensvillages.org/getmedia/834c6b49-e4e0-4c55-98ad-24e10f06d0bf/SOS-CV-70-YEARS.pdf>.
38. Voices of Children. Publication on "Childhood Center" (via URL). URL: <https://voices.org.ua/en/centers/childhood-center/>.
39. Suspilne (Public Broadcasting). News on rehabilitation center in Dzvinkove (via URL). URL: <https://suspilne.media/kyiv/610743-u-seli-dzvinkove-na-kiivsini-vidkrili-reabilitacijnij-centr-dla-ditej/>.
40. Pragmatika. Visualization/material on the center (via URL). URL: <https://pragmatika.media/u-dzvinkovomu-pochali-buduvati-reabilitacijnij-centr/>.
41. Mission on Earth. Official website (via URL). URL: <https://www.missionon.earth/>.
42. Wikipedia. The Venus Project. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/The_Venus_Project.

Гуманітарні та соціальні науки, журналістика

DOI: 10.61718/crp36.02

УДК 159.922.27:316.482.3:355.01

Русінчук Андрій Сергійович

Курсант

Інститут психологічної підтримки персоналу

Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

Науковий керівник: Вознюк Оксана Миколаївна, кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри історії,
Національна академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ВПЛИВУ ОСОБИСТОСТЕЙ ТА СПІЛЬНОТ У СУЧАСНІЙ ВІЙНІ

Психологія масового спротиву в контексті російсько-української війни ґрунтується на зміні рівня національної самосвідомості та переоцінці колективної пам'яті українцями. Перш за все, це відзначається збільшенням масштабності національного спротиву на окупованих територіях. Приклади є заледве не у кожному регіоні, проте найактивнішими територіями були Херсонська та Запорізька області, а також, неочікувано, Крим. Там діють підпільні організації «Жовта стрічка» та «Зла Мавка», які здійснюють протидію, як правило, ненасильницьким шляхом [1, с. 80-81], проте навіть ментальна установка на підтримку України вже є позитивним явищем для ЗСУ, які діють на цих територіях. Супротив може бути навіть у бажанні батьків зберегти мову – один з основних елементів збереження національної ідентичності – в умовах проживання в окупованих районах.

Зрозуміло, що супротив не обмежується виключно ментальними установками. Волонтерська діяльність ще з 2014 року є одним із найпоширеніших способів активної допомоги ЗСУ та добровольчим підрозділам. Проте, порівняно з початком російсько-української війни, початок повномасштабного вторгнення залучив набагато більше людей у волонтерську спільноту. Зазначається, що 71% українців долучалися до допомоги будь-яким способом: фінансово, фізично, а деякі і так, і так [1, с. 80]. Також у психологічному сенсі волонтерська допомога є засобом підвищення моральної стійкості населення, а для військових є мотивацією для продовження виконання завдань за призначенням. Таким чином, забезпечується витривалість до психологічних подразників, пов'язаних із війною, в обидвох сторін, що лиш покращує підґрунтя для розвитку масового спротиву діям окупантів.

Бойовий дух є невіддільною частиною боєздатного підрозділу. Це готовність особового складу до виконання завдань за призначенням та здатність зберігати спокій під час впливу негативних психологічних чинників бойових умов. Технічні переваги, матеріальне забезпечення та рівень навченості військовослужбовців відіграють у формуванні бойового духу не останню роль, проте важливим є й закладення правильного психологічного фундаменту. Це забезпечується високим рівнем моральної підтримки, а також кваліфікованою допомогою психологів людям, які намагаються впоратись з негативними наслідками війни.

Важливим елементом у російсько-українській війні є, були та будуть інформаційні кампанії, організовані, як правило, з метою зниження рівня мотивації військових на позиціях. Станом на зараз з російської сторони основними нарративами є фабрикування поразок та втрат, розповсюдження історій про корупційну діяльність високопосадовців та, як один з найбільш критичних, демонізація дій ТЦК [2; 3]. Україна бореться з цією пропагандою через ЗМІ, до прикладу «StopFake.org», Український кризовий медіацентр та «Детектор медіа» є одними з основних сайтів, де щоденно публікуються спростування різноманітних фейків [2], а також іноді публікуються аналітичні статті стосовно медіаграмотності населення. У ВВНЗ з метою протидії пропаганді противника щоденно проводяться ранкові інформування перед початком занять, у яких зазначається важлива інформація у світі та в Україні за добу. Також кількаразово на місяць проводяться лекції, головними темами яких є розвінчання історичних міфів зі сторони росії з метою підвищення рівня медіаграмотності курсантів.

Основними способами підвищення психологічної стійкості населення є програми ментального здоров'я. В межах України функціонує безліч програм допомоги: всеукраїнська програма «Ти як?», офіційні гарячі лінії, організовані Міністерством охорони здоров'я та Lifeline Ukraine, спрямовані на допомогу усім верствам населення, що перебувають у кризових станах, а також спеціалізовані програми для реінтеграції військових у суспільство. Спільнота починає сприймати звернення до психологів як потребу, а не слабкість, що

прослідковується статистично: у 2022 році категорично проти звернення були 46%, у 2025 році цей показник 22%. Схожа ситуація з часткою тих, хто звертається по потребі: у 2022 році 7%, а у кінці 2024 – 17% [4, с. 6]. Основними групами, що звертаються є військові (68%) та особи, що втратили близьких унаслідок війни (65%). Зважаючи на інтенсивність бойових дій, високий відсоток серед військових не є новиною, що б шокувала, проте все ще варто не забувати, що саме професійна допомога психологів здатна реінтегрувати людину в суспільство, а також дозволяє чутливим групам зберігати стійкість перед негативними чинниками сучасних бойових дій. Це й формує бойовий дух, адже особа завжди знає, що може звернутись по допомогу і їй нададуть її професійно та ефективно. Відчуття забезпеченості формує впевненість.

Зрозуміло, що Україна дає відсіч противнику не лише за допомогою власних ресурсів. Критично важливу роль відіграє міжнародна допомога, яка дозволяє мати чим вести бойові дії, а також частково диктує з яким грошовим забезпеченням. Функція міжнародної підтримки не є виключно матеріальним явищем, адже вона також створює трирівневу «психологічну подушку». Першим рівнем є матеріальна впевненість, бо наявність озброєння напряду допомагає у виконанні завдань за призначенням та змінює ідею бойових дій від песимістичної до оптимістичної або ж такої, яку можливо вирішити. Другим рівнем є моральна солідарність, яка дозволяє відчувати прийняття українців у світовій спільноті, зменшує відчуття ізольованості та підтверджує справедливості боротьби за власну державність. Третім рівнем є стратегічна впевненість: об'єднання різних державних утворень, окремих іноземців та загалом впливових людей підсилює сенс боротьби через формування високого рівня довіри до України як до члена міжнародної спільноти.

У 2025 році Україні було надано 45 мільярдів доларів міжнародної військової допомоги – це найвищий показник від початку повномасштабного вторгнення [5]. За 10 місяців 2025 року саме європейські партнери передали озброєння та військово обладнання на 30,2 мільярда євро, таким чином покращуючи можливості продовження відсічі атаки противника та вкотре показавши власні пріоритети [6]. Навіть Німеччина, яка займала загалом доволі обережну позицію щодо підтримки України, за 10 місяців 2025 року надала втричі більше військової допомоги, порівняно з 2022-2024 роках. Показник зріс від 0,008% ВВП до 0,024%. Це кардинальна зміна, яка статистично підтверджує покращення рівня довіри до обороноздатності нашої держави зі сторони партнерів.

Саме міжнародна підтримка змінила психологічний стан українців від «ізольованого спротиву» до «глобальної справедливої боротьби». Прибуття міжнародних лідерів під час повномасштабної війни до нашої країни є теж важливими ознаками підтримки. По-перше, таким чином показується ідейна підтримка, яку неможливо буде якимось чином неправдиво висвітлити. По-друге, так проявляється довіра до ЗСУ, адже під час візиту завжди може розпочатись повітряна атака, проте високий рівень впевненості у здатностях захисту населення нашими силами дозволяє лідерам відносно спокійно перебувати на території столиці.

Підсумовуючи дослідження психологічного виміру впливу особистостей та спільнот у сучасній російсько-українській війні, можна зробити такі узагальнення: сучасна війна спричинила докорінну переоцінку колективної пам'яті та різке зростання національної самосвідомості. Волонтерський рух перетворився на унікальну соціально-психологічну екосистему, яка залучає понад 70% населення. Статистичні дані (зменшення супротиву до психологічної допомоги з 46% до 22%) свідчать про формування нової культури ментальної гігієни в українському суспільстві. Боротьба з ворожою пропагандою та дезінформацією перейшла на рівень освітніх стандартів та щоденної медіагігієни. Роль глобальної солідарності виходить далеко за межі фінансів. Загалом, психологічна перемога України в цій війні кується через синергію індивідуальної волі кожного громадянина та глобальної солідарності спільнот, що створює непереборний механізм національної витривалості перед будь-якими викликами сучасної агресії.

1. Поліщук Юрій. Національна та громадянська ідентичності в Україні в умовах російсько-української війни: константи та зміни // https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2024/11/4_Polishchuk.pdf
2. Як змінилась інформаційна війна за останні роки та чи має успіх Україна // <https://argumentua.com/stati/yak-zminilas-informatsiina-viina-za-ostanni-roki-ta-chi-mae-uspihi-ukraina>
3. Як російські спецоперації намагаються зірвати мобілізацію в Україні // <https://spravdi.org/yak-rosijski-speczoperacziyi-namagayutsya-zirvaty-mobilizacziyu-v-ukrayini/>
4. Психічне здоров'я та ставлення українців до психологічної допомоги під час війни // <https://drive.google.com/file/d/1t0wPXZTPEJQUSi5ftDcNf8oQUX-bIQdI/view>
5. https://t.me/Denys_Smyhal/12146
6. Оліщук І. Військова допомога США для України цього року скоротилась у 77 разів // https://zaxid.net/viyskova_dopomoga_ssha_ukrayini_tsogo_roku_zmenshilas_u_77_raziv_n1626673

Муха Роман Богданович
Аспірант
Карпатський національний університет ім. В. Стефаника
Гнєзділова Вікторія Ігорівна
Кандидат біологічних наук
Доцент кафедри біології та екології
Карпатський національний університет ім. В. Стефаника

ПРИЧИНИ КОГНІТИВНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПЕРЕВАНТАЖЕННЯ ПСИХІКИ: МІЖ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ СТРУКТУРАМИ, НЕЙРОБІОЛОГІЄЮ ТА ЦИФРОВИМ СЕРЕДОВИЩЕМ

Інформаційне перевантаження є системним феноменом сучасного суспільства, що виникає внаслідок розриву між зростаючими вимогами до обробки інформації та обмеженою когнітивною здатністю людини. Спираючись на модель Erppler і Mengis (2004), у статті проаналізовано ключові причини когнітивного інформаційного перевантаження психіки на індивідуальному, організаційному та технологічному рівнях. Додатково розглянуто нейрокогнітивні, емоційні та соціальні механізми перевантаження, підтверджені сучасними емпіричними дослідженнями. Показано, що інформаційне перевантаження є не лише проблемою кількості інформації, а радше результатом взаємодії структурних, технологічних і психофізіологічних чинників.

Перші дослідження які вказували на обмежені можливості людської психіки обробляти інформацію проводились ще на початку 50-х років 20 століття. Потреба в таких дослідженнях виникла в зв'язку з розвитком авіації та радіолокації, появою обчислювальних машин, ускладненням виробничих процесів а також обробкою статистичних даних у різних соціальних сферах. Як наслідок почали з'являтися перші роботи по теорії інформації (Клод Шеннон (1948) та дослідження які підтверджували що людина не може обробляти нескінченні потоки інформації. Одна із найголовніших причин цього обмеження полягає в тому, що в обробці інформації задіяна короткочасна пам'ять людини, яка має когнітивне обмеження у розмірі 4-9 одиниць інформації що утримується. (Джордж Міллер (George A. Miller), 1956). Головні підсумки когнітивних обмежень по обробці інформації сформулював Герберт Саймон (Herbert Simon), 1950-60. У своїх роботах він довів що людина не може мислити раціонально на підставі отриманої інформації, оскільки вона має обмежений когнітивний ресурс, в якого мало пам'яті, мало уваги, мало часу, мало енергії. Ця його робота не тільки отримала Нобелівську премію, але й увійшла в економічні, соціальні і психологічні теорії сучасності. З розвитком технологій, медіа, інтернету та соціальних систем, відбувся експоненційний ріст даних, які потрібно було обробляти для прийняття рішень практично у будь якій сфері людської життєдіяльності. В багатьох сферах пов'язаних з прийняттями рішень і обробкою інформації частішали випадки втрати ефективності через інформаційне перевантаження працівників.

У 2004 році Erppler і Mengis визначили поняття інформаційного перевантаження як наслідок дисбалансу між: здатністю до обробки інформації (Information Processing Capacity, IPC) та вимогами до обробки інформації (Information Processing Requirements, IPR)

Перевантаження виникає тоді, коли IPR перевищує IPC. Ключовим є те, що перевантаження не має єдиної причини, а формується через комбінацію п'яти взаємопов'язаних чинників:

- характеристики інформації;
- особистісні особливості;
- завдання та процеси;
- організаційний дизайн;
- інформаційні технології.

Ця модель є базисом для розуміння того, як різні чинники взаємодіють, створюючи умови для інформаційного перевантаження: коли сукупні вимоги до інформаційної обробки перевищують обмежені когнітивні ресурси людини, виникає перевантаження.

Інформація як джерело когнітивного навантаження володіє декількома критичними характеристиками. Перша особливість, що перевантажує психіку - це кількість інформації. До певної визначеної межі кількісні показники інформації є прийнятними, але після перевищення цієї межі, кількість інформації стає критичною.

Не лише кількість, а й структура, неоднозначність і контекст інформації визначають навантаження. Як зазначає Shahrzadi та співавт., інформаційні характеристики (велика кількість джерел, суперечлива або низькоякісна інформація) є важливими причинами перевантаження сучасних інформаційних середовищ. Це підтверджується й у роботі Okolo (2021), де виділено, що надмір джерел, суперечлива інформація та тиск

швидко створювати новий контент сприяють перевантаженню та зниженню здатності до ефективної обробки даних. Eppler і Mengis, слідом за Schneider (1987), наголошують: інформаційне перевантаження спричинене не лише обсягом інформації, а її невизначеністю, неоднозначністю, новизною, складністю та інтенсивністю. Згідно з Cognitive Load Theory (Sweller, 1988; Sweller et al., 2011), надмірна складність і погана структурованість інформації перевантажують робочу пам'ять, яка має обмежену ємність (середнє значення становить приблизно 4 ± 1 елементи). Це означає, що навіть невеликий обсяг інформації може спричинити перевантаження, якщо він погано організований або поданий без когнітивних «якорів».

Наступним критичним чинником когнітивних обмежень по обробці інформації є особистісні характеристики людини. Сучасні когнітивні теорії свідчать, що людська здатність обробляти інформацію обмежена ресурсами уваги та робочої пам'яті. Теорія обмежених когнітивних ресурсів пояснює, що при перевищенні цих ресурсів ефективність обробки падає, що ушкоджує якість рішень і спричиняє втому й стрес. Так, у дослідженні Peng та співавт. (2021) з використанням нейрофізіологічних методів було показано, що при надмірній кількості інформації ресурси уваги зменшуються, що призводить до складностей при прийнятті рішень і виникненню синдрому затримки прийняття рішень через невпевненість у правильності вибору, що є нейронним маркером перевантаження. Ранні дослідження (Simon, 1979; Jacoby et al., 1974) показали фундаментальну обмеженість людської здатності до обробки інформації. Нейровізуалізаційні дослідження (fMRI) демонструють, що префронтальна кора, відповідальна за контроль уваги та прийняття рішень, швидко виснажується при надмірній багатозадачності (Miller & Cohen, 2001. Ophir et al. (2009) виявили, що люди з високою схильністю до багатозадачності гірше фільтрують нерелевантну інформацію, а не краще, як часто вважається. Одним із висновків досліджень по впливу інформації на когнітивні функції людини є те, що перевантаження не тренує мозок, а знижує його ефективність.

Важливим чинником який впливає на інформаційне перевантаження є завдання які стоять перед людиною в контексті обробки інформації та прийняття рішень. Складні та неповторювані процеси вимагають більше уваги та пам'яті; часті переривання підвищують вимоги обробки інформації. Це підтверджують дослідження останніх років: коли вимоги до відстеження великої кількості змінних даних нарастають, якість рішень знижується, а час ухвалення рішення збільшується. Складні, нерутинні процеси з частими перериваннями значно підвищують IPR (Tushman & Nadler, 1975; Speier et al., 1999). Важливим є відкриття вчених, яке підтверджує що перемикання між завданнями приводить до величезних енергетичних когнітивних затрат. Дослідження Rubinstein, Meyer & Evans (2001) показало, що перемикання між завданнями спричиняє втрату до 40% продуктивного часу через когнітивні «витрати перемикання». Сучасне цифрове середовище і пристрої значно ускладнюють взаємодію людини з інформацією, оскільки людина вимушена реагувати на динамічне цифрове середовище: вхідні дзвінки, пуш-сповіщення, вхідні електронні листи, повідомлення в багаточисельних месенджерах створюють так зване «цифрове переривання». Це явище відволікання уваги від поточного завдання під впливом додаткового цифрового сигналу, який вимагає уваги. Як виявили дослідження, навіть якщо людина не відповідає на вхідні цифрові сигнали, але помічає їх - мозок реагує наступним чином: зупиняє виконання поточного завдання, переключається на фіксацію вхідного цифрового сигналу, ставить у «чергу» короткотривалої пам'яті завдання, яке відкладене на пізніше, а потім повертається до виконання поточного завдання. Mark et al. (2014) довели, що часті цифрові переривання корелюють із підвищеним рівнем кортизолу та суб'єктивним відчуттям стресу.

Сучасні організації дедалі частіше переходять до локалізованих «плоских структур» (організаційна модель із мінімальною кількістю ієрархічних рівнів, у якій зростає роль горизонтальної взаємодії та колективного прийняття рішень). Методи управління організаціями передбачають використання міждисциплінарні команд і гнучкі форми управління, що зменшує кількість ієрархічних рівнів, але водночас значно підвищує потребу в координації та комунікації між учасниками. Зростання обсягу та різноманітності інформації ускладнює формування цілісного розуміння ситуації та процесів, які відбуваються в організації. В умовах такої інформаційної складності порушується здатність до осмислення подій (sensemaking), що проявляється у втраті спільної картини реальності та збільшенні ймовірності помилок в управлінських рішеннях (Galbraith, 1974; Weick, 1995).

Інформаційні та комунікаційні технології відіграють подвійну роль у процесах обробки інформації: з одного боку, вони підвищують індивідуальну продуктивність та швидкість роботи з даними, а з іншого – суттєво збільшують обсяг і частоту інформаційних стимулів, з якими стикається людина (Eppler & Mengis). Зростання потоку повідомлень і цифрових сповіщень призводить до фрагментації уваги та зниження глибини когнітивної обробки інформації, що проявляється у збільшенні кількості поверхневих рішень (Rosen et al., 2013). Тривале перебування в середовищі інтенсивних і переривчастих інформаційних потоків сприяє формуванню відповідних когнітивних звичок, змінюючи структуру уваги та зменшуючи здатність до тривалої концентрації, що узгоджується з уявленнями про нейропластичність мозку (Carr, 2010).

Висновки. Когнітивне інформаційне перевантаження слід розглядати як системний феномен, що виникає на перетині біологічних обмежень нейрокогнітивної архітектури людини, зростаючої складності виконуваних завдань, особливостей організаційних структур та впливу цифрових технологій і медіасередовища. Модель Erppler і Mengis (2004) залишається концептуально важливою для опису цього явища, однак сучасні емпіричні дослідження свідчать про необхідність розширеного розуміння інформаційного перевантаження не лише як наслідок кількісного надлишку інформації, а як результат складної взаємодії між когнітивними обмеженнями людини, структурою завдань, організаційним контекстом та характеристиками цифрового інформаційного середовища.

Зуляк Ольга Романівна
ORCID: 0009-0003-1096-9835
Західноукраїнський національний університет

ПРОКРАСТИНАЦІЯ ЯК СТРАТЕГІЯ ЕМОЦІЙНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ

Прокрастинація традиційно описується як ірраціональне відкладання запланованих дій попри усвідомлення можливих негативних наслідків, і в сучасній зарубіжній психології дедалі частіше інтерпретується не як «проблема тайм-менеджменту», а як збій саморегуляції, тісно пов'язаний із регуляцією емоцій (Steel, 2007; Sirois & Pychyl, 2013). У цьому підході ключовою є ідея короткострокового «полегшення»: коли завдання викликає дискомфорт (тривогу, сором, страх оцінювання), суб'єкт схильний обирати поведінку, що швидко знижує негативний афект, навіть якщо така поведінка суперечить довгостроковим цілям. Емпіричні дані свідчать, що прокрастинація пов'язана з вищими рівнями стресу та гіршим суб'єктивним благополуччям у перспективі, хоча в моменті може давати ілюзію контролю та тимчасове заспокоєння (Tice & Baumeister, 1997; Sirois, 2014). Саме тому розгляд прокрастинації як стратегії емоційної саморегуляції дозволяє точніше пояснити її стійкість і «парадоксальність»: людина відкладає не через відсутність знань про важливість завдання, а через прагнення уникнути неприємних переживань, що активуються самим фактом виконання.

У межах емоційно-регуляторної перспективи тривожність виступає одним із центральних чинників ризику, оскільки підсилює загрозливе сприймання вимог і збільшує ймовірність уникання. Зарубіжні метааналітичні огляди показують, що прокрастинація має стабільні зв'язки з негативною емоційністю та, зокрема, з тривожними проявами, хоча ці зв'язки не завжди є прямими і часто опосередковуються когнітивними оцінками завдання та очікуваними емоційними наслідками (van Eerde, 2003; Steel, 2007). Важливим механізмом тут є «негативне підкріплення»: відкладання знімає напругу зараз, і саме цей ефект закріплює поведінку уникання. Експериментальні та щоденникові дослідження підтверджують, що люди часто прокрастинують саме тоді, коли очікують негативних емоцій від виконання, і обирають альтернативні активності як спосіб швидкої зміни настрою (Pychyl, Lee, Thibodeau, & Blunt, 2000; Sirois & Pychyl, 2013). Таким чином, тривожність підвищує суб'єктивну «вартість» старту діяльності, а прокрастинація стає способом знизити інтенсивність афекту, не змінюючи реальної проблеми.

Перфекціонізм у цьому контексті є не лише рисою, а й системою стандартів та самокритичних установок, що змінюють емоційний профіль діяльності. Класичні зарубіжні моделі підкреслюють багатовимірність перфекціонізму та принципову різницю між адаптивними компонентами (високі стандарти) і дезадаптивними (надмірні сумніви, страх критики, жорстка самокритика) (Frost, Marten, Lahart, & Rosenblate, 1990; Hewitt & Flett, 1991). Саме дезадаптивний перфекціонізм посилює загрозу помилки та робить процес виконання емоційно «небезпечним», а отже, підвищує ймовірність унікальної регуляції через відкладання. Дослідження показують, що перфекціоністичні занепокоєння (perfectionistic concerns) частіше пов'язані з прокрастинацією, ніж перфекціоністичні прагнення (perfectionistic strivings), які можуть бути нейтральними або навіть захисними за сприятливих умов мотивації та підтримки (Stoeber & Otto, 2006; Egan, Wade, & Shafran, 2011). Важливо, що перфекціоністична когнітивна рамка переводить завдання у режим «оцінювання Я»: результат сприймається як тест цінності та компетентності, а не як навчальна спроба. У такій ситуації відкладання виконує функцію збереження самооцінки, адже невдача «пояснюється» браком часу, а не браком здібностей, що узгоджується з самозахисними інтерпретаціями прокрастинації в зарубіжній літературі (Ferrari, 1994; Tice & Baumeister, 1997).

Страх помилки та страх невдачі є особливо значущими, коли діяльність пов'язана з зовнішньою оцінкою або високими ставками. У межах теорій досягнення показано, що орієнтація на уникання (avoidance goals) і страх негативної оцінки підсилюють унікальну поведінку, а прокрастинація стає поведінковим «виходом» із ситуації загрози (Elliot & Church, 1997; Conroy, 2001). Страх помилки, будучи компонентом тривожного

очікування та перфекціоністичних занепокоєнь, формує замкнене коло: чим сильніше людина боїться зробити «неідеально», тим важче їй почати, тим більше часу втрачається, тим вищою стає напруга, і тим привабливішим виглядає короткострокове полегшення від відкладання. Важливим тут є і часовий аспект: прокрастинація пов'язана з «упередженням теперішнього» та зниженням чутливості до віддалених наслідків, що посилює вибір емоційного комфорту «зараз» замість цінності результату «потім» (Steel, 2007; Sirois & Pychyl, 2013). Тому страх помилки не просто супроводжує прокрастинацію, а може виступати пусковим механізмом емоційної регуляції через уникання.

Узагальнюючи зарубіжні дослідження, доцільно розглядати прокрастинацію як функціональну, але дезадаптивну стратегію емоційної саморегуляції, що найбільш імовірна за поєднання тривожності, дезадаптивного перфекціонізму та страху помилки. Така інтерпретація має важливі прикладні наслідки: якщо відкладання підтримується короткостроковим зниженням афекту, то ефективні інтервенції мають бути спрямовані не лише на планування часу, а й на зміну емоційної відповіді на завдання, зниження самокритики та переоцінку помилки як ресурсу навчання. Зарубіжні автори підкреслюють перспективність підходів, що розвивають толерантність до дискомфорту, навички регуляції емоцій і самоспівчуття як альтернативу самокритичному контролю, оскільки саме самокритика й сором часто «підживлюють» прокрастинацію у перфекціоністичному контексті (Egan et al., 2011; Sirois & Pychyl, 2013). Відтак, запропонована рамка дозволяє точніше операціоналізувати психологічні чинники прокрастинації суб'єкта діяльності та сформулювати гіпотези для подальших емпіричних перевірок, зокрема щодо медіаційних моделей, де тривожність і перфекціоністичні занепокоєння через страх помилки підвищують ймовірність унікальної емоційної регуляції, що проявляється у відкладанні виконання завдань (van Eerde, 2003; Steel, 2007).

43. Steel P. The nature of procrastination: A meta-analytic and theoretical review of quintessential self-regulatory failure. *Psychological Bulletin*. 2007. Vol. 133(1). P. 65-94.
44. Sirois F. M., Pychyl T. A. Procrastination and the priority of short-term mood regulation: Consequences for future self. *Social and Personality Psychology Compass*. 2013. Vol. 7(2). P. 115-127.
45. Tice D. M., Baumeister, R. F. Longitudinal study of procrastination, performance, stress, and health: The costs and benefits of dawdling. *Psychological Science*. 1997. Vol. 8(6). P. 454-458.
46. Sirois F. M. Procrastination and stress: Exploring the role of self-compassion. *Self and Identity*. 2014. Vol. 13(2). P. 128-145.
47. van Eerde, W. A meta-analytically derived nomological network of procrastination. *Personality and Individual Differences*. 2003. Vol. 35(6). P. 1401-1418.
48. Pychyl T. A., Lee J. M., Thibodeau R., Blunt A. Five days of emotion: An experience sampling study of undergraduate student procrastination. *Journal of Social Behavior and Personality*. 2000. Vol. 15(5). P. 239-254.
49. Ferrari J. R. Dysfunctional procrastination and its relationship with self-esteem, interpersonal dependency, and self-defeating behaviors. *Personality and Individual Differences*. 1994. Vol. 17(5). P. 673-679.
50. Frost R. O., Marten P., Lahart C., Rosenblate R. The dimensions of perfectionism. *Cognitive Therapy and Research*. 1990. Vol. 14. P. 449-468.
51. Hewitt P. L., Flett G. L. Perfectionism in the self and social contexts: Conceptualization, assessment, and association with psychopathology. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1991. Vol. 60(3). P. 456-470.
52. Stoerber J., Otto K. Positive conceptions of perfectionism: Approaches, evidence, challenges. *Personality and Social Psychology Review*. 2006. Vol. 10(4). P. 295-319.
53. Egan S. J., Wade T. D., Shafran R. Perfectionism as a transdiagnostic process: A clinical review. *Clinical Psychology Review*. 2011. Vol. 31(2). P. 203-212.
54. Conroy D. E. Progress in the development of a multidimensional measure of fear of failure: The Performance Failure Appraisal Inventory (PFAI). *Anxiety, Stress & Coping*. 2001. Vol. 14(4). P. 431-452.
55. Elliot A. J., Church M. A. A hierarchical model of approach and avoidance achievement motivation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1997. Vol. 72(1). P. 218-232.

Сікора Євгеній Іванович
ORCID: 0009-0000-3192-233X

Західноукраїнський національний університет

МОТИВАЦІЙНІ Й ЦІННІСНІ ЧИННИКИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВИЗНАЧЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Професійне самовизначення здобувачів вищої освіти дедалі частіше розглядають як процес, у якому поєднуються дві взаємопов'язані, але різні складові: змістові орієнтири вибору (цінності та життєві пріоритети, які роблять певну професійну траєкторію «значущою») і регуляторна якість цього вибору (мотивація, тобто «чому саме» людина прагне певної спеціальності або кар'єри). У зарубіжних дослідженнях показано, що саме ця «подвійна оптика» дозволяє пояснити, чому зовні схожі рішення (наприклад, вступ на одну й ту саму освітню програму) можуть призводити до різних наслідків: від стійкої залученості й задоволеності навчанням до хронічної невпевненості, зміни траєкторії та емоційного виснаження. У межах теорії самодетермінації мотивацію описують континуумом від автономної (вибір підтриманий інтересом і внутрішньо прийнятими цілями) до контрольованої (вибір зумовлений тиском, очікуваннями, униканням провини або прагненням схвалення), і ця відмінність стабільно пов'язана з якістю функціонування в освіті та подальшою професійною поведінкою [1].

З позицій самодетермінації ключова відмінність полягає не в «силі» мотивації, а в її типі: автономна мотивація підтримує довготривале зусилля та психологічне благополуччя, тоді як контрольована може забезпечувати короткострокову мобілізацію, але підвищує ризики напруження та відчуття «невласного» вибору. У дослідженнях першокурсників, що використовують логіку самодетермінації, автономна мотивація описується як регуляція, пов'язана з особистим вибором та ідентифікацією зі змістом діяльності, тоді як контрольована – як регуляція під тиском зовнішніх або внутрішніх «повинностей», і саме ця різниця пов'язується з профілями навчальної адаптації та результативності. Важливо, що для професійного самовизначення така різниця означає: одна й та сама професійна мета може переживатися як шлях самореалізації або як «проект відповідності» очікуванням, що формує різні траєкторії залучення, наполегливості й подальшого кар'єрного розвитку [1].

Ціннісна складова самовизначення в зарубіжній психології часто описується через теорію базових цінностей Ш. Шварца, у якій цінності розуміються як відносно стійкі мотиваційні цілі, що спрямовують вибір і поведінку та організовані в узгоджену структуру, де певні цінності можуть вступати в конфлікт або підтримувати одна одну. Такий підхід важливий для професійного самовизначення, бо дозволяє пояснити, чому для одних студентів центральними стають сенс, соціальна корисність і розвиток, а для інших – престиж, статус чи матеріальні результати, і як ця відмінність впливає на стабільність намірів та задоволеність обраним шляхом [2]. У цьому контексті «кар'єрні цінності» можна трактувати як конкретизацію загальних цінностей у сфері праці: що саме людина вважає важливим у майбутній роботі (наприклад, автономію, вплив, допомогу іншим, стабільність чи розвиток компетентності), і як ця ієрархія пріоритетів скеровує її освітній та професійний вибір [3].

Емпіричні дослідження вибору освітньої траєкторії демонструють, що мотиви вступу та вибору спеціальності мають виразний «ціннісний відбиток». Зокрема, у дослідженні А. Skatova та Е. Ferguson показано, що студенти обирають університетські програми з різними домінуючими мотивами, серед яких вирізняються інтерес до предметної сфери та прагнення «допомогати іншим» (що логічно корелює з внутрішніми/просоціальними цінностями), а також більш інструментальні мотиви на кшталт «кар'єрних міркувань» або прагнення легшого шляху входження у вищу освіту. Важливо, що такі мотиваційні профілі пов'язані з тим, наскільки успішно студент «закріплюється» у виборі та як надалі функціонує в навчанні [4]. Узгодженість між ціннісним змістом і мотиваційною регуляцією тут стає ключем: коли вибір підтриманий інтересом і прийнятими цілями, він зазвичай переживається як більш «свій», що сприяє стійкості професійних намірів; коли ж домінує зовнішній тиск або утилітарна вигода без внутрішнього прийняття, зростає ризик коливань, сумнівів і зниження залучення [1].

Перспектива «цінності → вибір» особливо переконливо простежується у дослідженнях, де кар'єрні цінності виступають предикторами кар'єрних рішень через психологічні ресурси. Кар'єрні цінності пов'язані з кар'єрним вибором студентів, а кар'єрна адаптивність може виконувати роль механізму, який допомагає перетворювати ціннісні пріоритети на реалістичні рішення й поведінку пошуку можливостей. Автори також підкреслюють, що різні дисциплінарні групи можуть відрізнятися пріоритетами (від внутрішніх смислів і соціального впливу до фінансового успіху та професійного зростання), що робить тему цінностей практично значущою для університетських програм кар'єрного консультування [3].

Просоціальні цінності та «ціннісно-орієнтована» мотивація особливо чітко проявляються в професіях допомоги та публічної служби. Наміри студентів соціальної роботи щодо кар'єрного вибору пов'язані з публічно-службовою мотивацією, а вплив цієї мотивації частково пояснюється альтруїстичними мотивами та посилюється професійними цінностями; іншими словами, ціннісне прийняття місії професії може зміцнювати й стабілізувати кар'єрні наміри. Це узгоджується з ширшим висновком: чим виразніше майбутня професія сприймається як простір реалізації значущих цінностей, тим імовірніше, що мотивація буде автономною, а самовизначення – більш стійким [5].

Узагальнюючи, можна запропонувати інтегративне бачення мотиваційних і ціннісних чинників професійного самовизначення здобувачів вищої освіти. Цінності задають «що саме» студент прагне реалізувати у професії (зміст і смисл), тоді як тип мотивації визначає «як» регулюється цей вибір (автономно чи під тиском). Найбільш сприятливою для стійкого професійного самовизначення є ситуація, коли кар'єрні цінності узгоджені з автономною мотивацією: вибір відчувається як власний, підтримує залучення та полегшує розвиток кар'єрної адаптивності й компетентностей. Натомість розрив між декларованими цінностями та контрольованими мотивами, зумовленими тиском або прагненням зовнішніх винагород, може знижувати якість самовизначення та підвищувати ризики незадоволеності, сумнівів і зміни траєкторії.

1. Ryan R. M., Deci E. L. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American psychologist*. 2000. Vol. 55, no. 1. P. 68-78.
2. Schwartz S. H. An overview of the schwartz theory of basic values. *Online readings in psychology and culture*. 2012. Vol. 2, no. 1.
3. From values to choices: the mediating role of career adaptability of university engineering students / D. Wang et al. *Frontiers in psychology*. 2025. Vol. 16.
4. Skatova A., Ferguson E. Why do different people choose different university degrees? Motivation and the choice of degree. *Frontiers in psychology*. 2014. Vol. 5.
5. Public service motivation and career choice intentions of social work students: the roles of altruistic motivation and professional values / Z.-X. Hu et al. *Frontiers in psychology*. 2025. Vol. 16.

DOI: 10.61718/crp36.03
УДК 327:395:94(100)

Ціватий Вячеслав Григорович
Кандидат історичних наук, доцент
Заслужений працівник освіти України
ORCID: 0000-0003-1505-7483

*Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Наукове товариство історії дипломатії та міжнародних відносин
Дійсний член (академік) Української академії геополітики та геостратегії
Дійсний член Національної академії наук і мистецтв України*

ДЕРЖАВНИЙ І ДИПЛОМАТИЧНИЙ ПРОТОКОЛ, ЦЕРЕМОНІАЛ І ЕТИКЕТ МІЖНАРОДНОЇ ВВІЧЛИВОСТІ ДЕРЖАВ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ ТА КАРИБЬСЬКОГО БАСЕЙНУ: КРЕАТИВНИЙ, КРОСКУЛЬТУРНИЙ І МІЖНАРОДНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

Актуальність даного дослідження визначається місцем і вагомих практичних політико-дипломатичним досвідом держав Іberoамерики в історичній ретроспективі, сьогоденні та перспективі інституціональних практик. Державний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості є одними із пріоритетних інструментів в діяльності держав [1, с. 338-348].

У практичних діях дипломатії та дипломатичних служб держав досліджуваного регіону, зокрема – у використанні ними нового дипломатичного інструментарію публічної та культурної дипломатії на цьому напрямі – чітко простежуються нові креативні та інноваційні тенденції та інституціонально формується нова модель дипломатії регіонального і міждержавного діалогу – іberoамериканська модель дипломатії [2, с. 250-253].

Мета статті полягає в дослідженні політико-дипломатичних процесів у державах Латинської Америки та Карибського басейну та характеристики особливостей їх міжнародних комунікацій, передусім – у рамках інтеграційних об'єднань, і формування іberoамериканської моделі дипломатії.

Концепт «Державний протокол» – це сукупність загальноприйнятих правил, традицій і норм, що регламентують порядок проведення офіційних заходів за участю вищих посадових осіб держави, як елемент публічної політики, публічної дипломатії та публічної служби [3, с. 73-88]. Дипломатичний протокол – це особливий вид державного протоколу обумовлений специфікою використання в дипломатичній практиці та традиціях держави [4, с. 32-36].

Практика реалізації головних завдань державного протоколу поєднує в собі норми етикету й церемоніалу, а також – особливості регламентації використання державної символіки (Державний прапор; Державний Гімн; Державний Герб). У становленні дипломатичної служби в державах Латинської Америки активну роль відіграють Бразилія, Мексика, Чилі та Аргентина [5, с. 123-127]. У більшості держав Іberoамерики демократизація передувала дуже складним і драматичним процесам раціонально-бюрократичної модернізації держави і національної консолідації. Інтелектуальна міграція стала звичним соціально-політичним явищем і, у той же час, досить актуальною проблемою у світі, зокрема і в Іberoамериці. Інтеграція у сфері зовнішньої політики та безпеки є одним із найбільш амбітних і, водночас – найбільш суперечливих вимірів інтеграційних процесів у регіоні Латинської Америки та Карибського басейну, що відповідно має свої історичні інституціональні традиції та стратегічні напрями, зокрема – і у сфері міграційної політики [6, с. 25-29; 7].

Дипломатія держав регіону Латинської Америки та Карибського басейну в напрямі свого удосконалення рухається спільно з провідними державами світу [8, с. 43-47; 9; 10, с. 86-91]. Моделі дипломатії латиноамериканських держав в умовах глобалізаційних процесів набули особливих національних рис. Одним із ключових напрямів – стала спортивна дипломатія та спортивні події як інструменти дипломатії щодо просування позитивного іміджу держав Іberoамерики у світовому соціокультурному просторі [11, с. 48-51]. Дипломатичні стратегії держав Латинської Америки враховують такі форми дипломатичної діяльності як спортивні змагання, спортивні події, популяризація спорту та спортивна дипломатія [9; 12, с. 110-117].

Особливою формою протокольних практик є церемоніальні норми, традиції та інновації. Церемоніал – це офіційно прийнятий розпорядок проведення урочистих подій, прийняттів, прийомів чи ритуалів. На відміну від протоколу (який є ширшою сукупністю норм), церемоніал фокусується саме на процедурній частині, окремих деталях і послідовності дій. Класифікація видів церемоніалів є загальноприйнятою, і використовується відповідно і в державах Латинської Америки та Карибського басейну: державний церемоніал, дипломатичний церемоніал, військовий церемоніал, церковний (релігійний) церемоніал, культурний церемоніал, спортивний церемоніал та ін. [7; 12, с. 110-117].

Дипломатичний церемоніал – це сукупність загальноприйнятих правил, традицій та умовностей, що регулюють порядок проведення офіційних заходів, дипломатичних прийняттів, зустрічей, візитів і листування між державами та їх представниками. Він включає протокольні вимоги до одягу, пунктуальності, церемоній вручення вірчих грамот, державних візитів та офіційних обідів, забезпечуючи повагу та субординацію.

Модель державного протоколу та церемоніалу держав Латинської Америки та Карибського басейну в цілому співставна з відповідними моделями провідних держав світу. При цьому – вони традиційно зберігають свої національні особливості та національні церемоніальні вимоги до проведення свят, карнавалів, церемоній вручення нагород, відзначення знаменних дат, урочистих подій і проведення дипломатичного прийняття. Державний протокол у Бразилії, Мексиці, Чилі, Аргентині, Венесуелі, Перу базується на поєднанні чітко визначених законодавчих норм, які сформувалися історично, а також сучасних неформальних (новаційних) практик. Країни Латинської Америки – це переважно іспано- та португаломовні держави Північної, Центральної Америки, Південної Америки та Карибського басейну, що охоплюють Мексику, країни Центральноамериканського перешийка (Гватемала, Сальвадор, Гондурас, Нікарагуа, Коста-Рика, Панама), значну частину Південної Америки (Венесуела, Колумбія, Еквадор, Перу, Болівія, Парагвай, Чилі, Аргентина, Уругвай, Бразилія) та Кариби (Куба, Домініканська Республіка) [12, с. 110-117; 13, с. 236-244].

Координаторами протокольно-церемоніальних питань у державах латиноамериканського регіону є Міністерства, на які покладено функції зовнішніх зносин (функції закордонних справ). У цих інституціях є спеціалізовані структурні підрозділи, відповідальні за організацію та проведення офіційних заходів державного рівня, візитів глав держав та дипломатичне листування, наприклад – Департамент протоколу Міністерства закордонних справ Федеративної Республіки Бразилія (Палац Ітамарати (порт. Palácio Itamaraty), відомий як Палац арок (порт. Palácio dos Arcos), є штаб-квартирою Міністерства закордонних справ Бразилії). У Мексиці, функціонування протоколу забезпечують спеціалізовані департаменти при Міністерстві закордонних справ (наприклад, Secretaría de Relaciones Exteriores у Мексиці), що підкреслює його інституційну важливість. Протокол є одним із найрізноманітніших спектрів повноважень у Міністерстві закордонних справ ФРБ. Він відповідає за організацію публічних заходів щодо відносин між Бразилією та іншими державами – від вручення вірчих грамот іноземним послам до організації зустрічей глав держав і урядів [14, с. 46-54]. Державний протокол та церемоніал у державах Латинської Америки відіграють координуючу роль у підтримці міжнародного престижу, демонстрації державного суверенітету та вираженні культурної ідентичності [7].

Дипломатичний протокол і церемоніал в державах Латинської Америки поєднують класичні європейські канони з регіональними особливостями: підкресленою емоційністю, важливістю особистих зв'язків та повагою до соціальної ієрархії. Ключові особливості протоколу та етикету в державах Латинської Америки та Карибського басейну полягають у наступному: 1) пріоритет особистих стосунків (Personalismo) (на відміну від західноєвропейської практики, де переговори фокусуються на порядку денному, латиноамериканці спочатку вибудовують довіру через неформальне спілкування про сім'ю, хобі чи культуру); 2) дистанція та фізичний контакт (у регіоні прийнято стояти ближче до співрозмовника під час розмови. Відсторонення може бути сприйняте як холодність або зверхність. Популярні дружні жести, як-от поплескування по плечу для чоловіків або поцілунок у щоку для знайомих жінок); 3) ставлення до часу (поняття пунктуальності є гнучким. Хоча офіційні заходи (прийняття, урочистості, святкування, прийоми, візити) мають чіткий розклад, затримки на зустрічах є нормою та не вважаються виявом неповаги); 4) використання титулів (дуже важливо звертатися до партнерів за офіційними титулами – *Señor, Señora, Doctor, Licenciado, Ingeniero* та прізвиськом до моменту переходу на «ти» за ініціативи господаря); 5) стиль ведення переговорів (латиноамериканські дипломати часто ведуть переговори неквапливо та завзято, уникаючи прямої конфронтації. Записи бесід у присутності партнерів зазвичай не робляться, а перевага надається «живій» розмові без зачитування інструкцій); 6) дрес-код (на офіційних зустрічах домінують консервативні темні костюми. Проте в країнах із тропічним кліматом, наприклад, Карибський басейн, протокол дозволяє чоловікам носіння національної сорочки гуаябера (*guayabera*) як формального одягу [7; 12, с. 110-117].

Концепт «Церемоніал» у державах Латинської Америки поєднує строгість європейських протокольних норм (переважно іспанських та португальських) з яскравою національною емоційністю та відкритістю. Ключові особливості державного та дипломатичного церемоніалу: 1) спрощений етикет (незаформалізований етикет, порівняно із західноєвропейськими державами, протокол у Латинській Америці часто є більш гнучким та менш ієрархічним); 2) експансивність та приязність (у церемоніальному спілкуванні прийнято яскраво виражати симпатії. Під час офіційних зустрічей чоловіки можуть поплескати один одного по плечу, а жінкам прийнято цілувати руку (або щоку, якщо вони добре знайомі); 3) символізм прапора (у Мексиці, наприклад, під час офіційних, військових та цивільних церемоній використовується «римське вітання» при складанні присяги

прапору. Президент держави обов'язково виконує цей жест під час інавгурації); гендерний чинник (роль жінок у державному протоколі та організації протокольних заходів, у дипломатичному корпусі та державних структурах більшість жінок обіймають ключові посади (дипломати, а не просто секретарі), що відображається на особливостях ведення офіційних прийомів); 4) одяг (попри загальну ліберальність, на офіційних заходах чоловіки традиційно дотримуються консервативного стилю – темних костюмів) [7].

Переговори (перемовини) це головний елемент організаційно-протокольних та етикетно-церемоніальних заходів. При цьому переговори в державах Латинської Америки всіляко дотримуються національних особливостей при базовій світовій моделі переговорів. Інтернаціоналізація дипломатичних та церемоніальних практик в Іberoамериці – інноваційний підхід до протокольно-церемоніальних практик [7; 9; 13, с. 236-244; 15, с. 54-62; 16].

Отже, нові виклики і загрози сьогодення у сфері дипломатії, зовнішньої політики та міжнародних відносин трансформують дипломатичні моделі і переорієнтують ментальні установки суспільства щодо філософського осмислення глобалізаційних процесів. Держави Латинської Америки та Карибського басейну успішно вибудовують у форматі державної стратегії професійну Іberoамериканську модель дипломатії.

Галузева дипломатія (спортивна дипломатія, культурна дипломатія, публічна дипломатія, гастрономічна дипломатія, кулінарна дипломатія, валеологічна дипломатія та ін.) є дієвим інструментом реалізації зовнішньої політики держав Латинської Америки та Карибського басейну в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості є на сьогодні у фарватері трансформації системи міжнародних відносин XXI століття.

1. Ціватий В. Г. Дипломатичний протокол і етикет міжнародної ввічливості в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: теоретико-методологічний і практичний дискурси наукової та освітньої дипломатії. *Сучасне суспільство: колективна монографія*. Розділ 3.12. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2022. С. 338-348.
2. Пелех І. В., Свіденко А. Особливості здійснення окремих дипломатичних процедур за протоколом у міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2019. С. 250–253.
3. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-2025 рр.). *Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. С. 73-88.
4. Ціватий В. Г. Публічна дипломатія: традиції, тренди та виклики (досвід і пріоритети для України). *Зовнішні справи*. 2014. № 6. С. 32–36.
5. Воронова О. Місце дипломатичного протоколу в розвитку міжнародних економічних відносин. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2024. № 3. С. 123–127.
6. Ціватий В. Г., Бурейко Н. М. Імміграційні процеси та імміграція з Латинської Америки до США: інституційно–політичні дилеми сучасного світоустрою. *Зовнішні справи: науковий журнал*. 2015. № 5. С. 25-29.
7. *Modern Diplomacy in Practice*. Robert Hutchings, Jeremi Suri. Palgrave Macmillan, 2020. 260 p.
8. Ціватий В. Г. Дипломатичний протокол, церемоніал та етикет міжнародної ввічливості: модель, інструментарій і національні особливості сучасної дипломатії (теоретико-методологічний аспект). *Гуманітарний корпус. Збірник наукових статей*. Вінниця–Київ: «ТВОРИ», 2022. С. 43–47.
9. Postlethwaite V., Jenkin C., Sherry E. Sport diplomacy: An integrative review. *Sport Management Review*. 2023. 26(3), P. 361-382.
10. Куделько Б. Вплив США на політику країн Латинської Америки. *Історико-політичні проблеми сучасного світу*: Збірник наукових статей. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2022. Т. 45. С. 86-91.
11. Ціватий В. Г., Лукач І.Б. Історичні та дипломатичні уроки доктрини Монро для міжнародно-політичного регіону Латинської Америки. *Зовнішні справи*. 2016. № 11. С. 48-51.
12. Ціватий В. Г. Спортивна дипломатія як інструмент реалізації зовнішньої політики держав Латинської Америки в умовах мондіалізованого світоустрою XXI століття: публічно-міжнародний дискурс. *Україна-Латинська Америка: публічна дипломатія на шляху до взаєморозуміння. Збірник наукових праць пам'яті Юрія Кнорозова / упоряд. І. Фечко, Е. Кузьменко. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2025. Вип. 3. С. 110-117.*
13. Шкабаро В. М., Палесва Ю. С. Державний протокол: минуле та сучасність у контексті впливу на відносини між державами. *Альманах міжнародного права*. 2020. Вип. 23. С. 236-244. URL: <http://inlawalmanac.mgu.od.ua/v23/29.pdf>.
14. Зелінська О. М. Дипломатичний протокол як політичний інструмент сучасних міжнародних відносин. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2023. Вип. 19. Т. 1. С. 46-54. URL: <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/aprde/article/view/6861/7122>
15. Ціватий В. Г. Іberoамериканська модель дипломатії та міждержавний діалог у регіоні Латинської Америки та Карибського басейну: інституціональна історія, глобалізаційні процеси і зовнішньополітичний вимір дипломатичних практик Федеративної Республіки Бразилія. *Україна-Латинська Америка: 30 років співпраці, до 100-річчя з Дня народження українського вченого Ю.В. Кнорозова*: збірник наукових праць. Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. С. 54-62.
16. Berridge G. R. *Diplomacy, Third Edition: Theory and Practice*. Palgrave Macmillan: Basingstoke and New York, 2022. 6th edition. 240p.

Білик Олена Іванівна

Доктор наук з державного управління, професор
Професор кафедри адміністративного та фінансового менеджменту
ORCID: 0000-0002-7110-7257

Національний Університет «Львівська політехніка»

Білик Володимир Михайлович

Аспірант

Національний Університет «Львівська політехніка»

ПОБУДОВА ЕКОСИСТЕМИ ДАНИХ І ПІДВИЩЕННЯ КІБЕРСТІЙКОСТІ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНІ УМОВИ БЕЗПЕКИ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ Е-УРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННИХ ВИКЛИКІВ

У роботі проаналізовано основні засади формування інтегрованої екосистеми даних та визначено ключові фактори підвищення кіберстійкості як необхідні умови безпеки електронного урядування в Україні. Досліджено сучасний стан цифрової трансформації в умовах воєнних викликів, зокрема вплив гібридних загроз на стабільність роботи державних реєстрів та інформаційно-аналітичних систем. Особливу увагу приділено комплексному підходу до захисту критичної інфраструктури, що поєднує технічні рішення, організаційні механізми та правове регулювання. Виявлено, що ефективна інтеграція реєстрів дозволяє не лише мінімізувати дублювання даних, а й суттєво підвищити якість публічних послуг та оперативність державного управління. Також, забезпечення високого рівня кібербезпеки безпосередньо впливає на суспільну довіру: понад 70% користувачів порталу iGov відзначили покращення якості обслуговування після впровадження посиленних заходів захисту. Побудова надійної екосистеми даних є стратегічним ресурсом національної безпеки та фундаментом для розвитку громадянського суспільства в кризових умовах. Ключові слова: е-урядування, кіберстійкість, державні реєстри, кібербезпека, цифрова трансформація, воєнні виклики, публічні послуги.

Сучасна цифрова трансформація державного управління в Україні спрямована на підвищення ефективності, прозорості та доступності публічних послуг. Формування надійної екосистеми даних і забезпечення кіберстійкості стають не лише технологічними завданнями, але й критично важливими елементами національної безпеки [1]. В умовах воєнних викликів, гібридних загроз і кібератак цифрові державні сервіси та реєстри піддаються підвищеному ризику, що може впливати на стабільність управління та довіру громадян [2]. Мета дослідження полягає у визначенні основних принципів побудови екосистеми даних та заходів підвищення кіберстійкості як факторів безпеки та ефективності електронного урядування.

Цифровізація урядових процесів забезпечує автоматизацію адміністративних процедур, інтеграцію електронних послуг та реєстрів, підвищення прозорості і скорочення бюрократії, а також оперативне ухвалення рішень [2]. Впровадження електронних сервісів істотно підвищує доступність державних послуг для громадян та бізнесу й робить надання таких послуг зручнішим і швидшим. Наприклад, за результатами дослідження 2024 року, майже 55 % українців заявили, що протягом року користувалися хоча б однією державною електронною послугою. У середньому кожен користувач скористався близько 2,5 цифровими сервісами. Найпопулярнішим серед них є Дія – нею користувалися 42% респондентів. При цьому переважна більшість користувачів оцінюють досвід користування е-послугами як «скоріше позитивний» або «дуже позитивний» [3].

Для належного функціонування електронного урядування необхідна інтегрована система державних реєстрів, баз персональних даних та інформаційно-аналітичних систем, що взаємодіють між собою. Така екосистема забезпечує зручність користування, швидкий доступ до даних та їх актуальність, що особливо важливо в умовах воєнних викликів. Інтеграція реєстрів дозволить зменшити дублювання даних та сприятиме економії ресурсів та підвищенню якості публічних послуг.

Державні цифрові системи постійно піддаються кібератакам, серед яких несанкціонований доступ, вірусні та DDoS-атаки, спроби блокування критичних реєстрів та витік персональних даних. Особливо загрозовим є контекст воєнних дій: з початку 2025 року CERT-UA (орган при Держспецзв'язку) фіксує в середньому близько 15 кібератак щодня [4]. Наслідки таких атак включають порушення безпеки громадян, перебої у наданні послуг та підрив довіри до державних сервісів.

Для забезпечення стійкості та безпеки державних IT-систем застосовують комплекс заходів, що включають технічні рішення, організаційні механізми та правове регулювання. Технічні заходи передбачають шифрування даних, резервування, багаторівневу автентифікацію, моніторинг та аудит подій безпеки. Організаційні механізми охоплюють розподіл обов'язків, навчання персоналу, створення команд реагування на інциденти кібербезпеки. Законодавче забезпечення полягає у дотриманні законів про захист персональних даних, кібербезпеку та електронні послуги. Поєднання цих підходів дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити безперебійне функціонування цифрової держави навіть у кризових умовах.

Забезпечення кіберстійкості та надійності екосистеми даних підвищує довіру громадян до електронних послуг, що сприяє активному їх використанню, зниженню витрат на обробку паперових запитів та покращенню оперативності адміністрування [5]. У 2024 році понад 70 % користувачів порталу iGov відзначили покращення якості обслуговування та довіру до державних сервісів після впровадження комплексних заходів з кібербезпеки [3].

Таким чином, розширення можливостей е-послуг у публічній сфері, шляхом побудови екосистеми даних є важливою основою для розбудови громадянського суспільства, що є домінантою для ефективного врядування в умовах війни (табл.1).

Таблиця 1

Екосистема даних в умовах кіберстійкості

Компо-нент екосистеми даних	Призначення / Функції	Вимоги до кіберстійкості та безпеки	Технічні рішення	Організаційні механізми	Правове регулювання
Державні реєстри (населення, нерухомість, транспорт, бізнес)	Зберігання та облік ключових даних громадян і організацій	Шифрування даних, контроль доступу, резервне копіювання, аудит дій користувачів, захист від DDoS-атак	Шифрування баз, багаторівневий доступ, резервні сервери, системи моніторингу	Регламент доступу до даних, внутрішній аудит, навчання працівників	Закон України «Про захист персональних даних», стандарти ISO 27001
Бази персональних даних	Обробка особистої інформації громадян	Конфіденційність, багаторівнева автентифікація, моніторинг доступу, відповідність законодавству про захист персональних даних	Шифрування, багатофакторна автентифікація, моніторинг доступу	Політики конфіденційності, контроль доступу, регулярні тренінги	Закон України «Про захист персональних даних», GDPR (для інтеграцій з ЄС)
Інформаційно-аналітичні системи	Аналіз даних, формування звітності та прогнозів	Захист аналітичних даних, контроль цілісності інформації, регулярне оновлення та аудит	Контроль цілісності даних, резервування, системи BI з вбудованим захистом	Регламент оновлення даних, внутрішній аудит аналітики, навчання персоналу	Нормативи щодо обліку та захисту аналітичної інформації
Портали електронних послуг	Надання державних сервісів громадянам та бізнесу	HTTPS-з'єднання, захист від SQL-ін'єкцій, резервування сервісів, багаторівнева автентифікація, кібермоніторинг	SSL/TLS, веб-фаєрволи, резервні кластери, багаторівнева автентифікація	Регламент обслуговування порталу, навчання підтримки, моніторинг запитів	Закон України «Про електронні документи та електронний документо-обіг», GDPR
Механізми інтеграції та обміну даними	Об'єднання інформації з різних джерел для комплексного обслуговування	Шифрування каналів передачі даних, контроль доступу, аудит інтеграційних точок, сертифікація API	API з сертифікацією, VPN, шифрування передачі даних	Регламент інтеграції, контроль доступу до API, аудит інтеграційних точок	Закон України «Про електронні документи», стандарти безпечного обміну даними
Системи моніторингу та реагування на інциденти (CERT/CSIRT)	Виявлення та усунення кіберзагроз	Постійний моніторинг, автоматичне виявлення атак, план дій при інцидентах, навчання персоналу	SIEM-системи, системи раннього попередження, автоматичне блокування атак	План реагування на інциденти, навчання персоналу, внутрішні регламенти	Стандарти ISO/IEC 27035, Національна стратегія кібербезпеки України
Резервні та хмарні системи зберігання	Забезпечення доступності даних у разі відмов	Регулярне резервне копіювання, відновлення після збою, географічне розподілення серверів, захист від фізичного пошкодження	Хмарні резервні сервіси, георозподілені сервери, автоматизоване відновлення даних	Регламент резервування, тестування відновлення, навчання адміністраторів	Стандарти ISO 22301 (безперервність бізнес-процесів), законодавство про зберігання даних

У висновку слід зазначити, що створення інтегрованої екосистеми даних є базовою передумовою ефективного електронного урядування та забезпечення безпеки державних сервісів. Комплексна стратегія кіберстійкості, що поєднує технічні, організаційні та правові заходи, є критично важливою в умовах воєнних викликів. Підвищення безпеки державних інформаційних систем сприяє довірі громадян та розвитку цифрової держави, забезпечує сталість і ефективність електронних послуг. Інвестиції у кіберзахист та управління даними є стратегічним ресурсом для забезпечення національної безпеки та розвитку електронного урядування в Україні.

1. Задерейко О., Трофименко О., Сленич С., Логінова Н., Гура В. Системний аналіз захищеності державних електронних реєстрів та баз персональних даних // *Кібербезпека: освіта, наука, техніка*. – 2025. – № 28 (4). – С. 57-70.
2. Руденко Є., Шапран О., Махно Є. Цифрова трансформація як фактор покращення національної безпеки України // *Публічне управління та місцеве самоврядування*. – 2024. – № 3. – С. 23-38.
3. United Nations Development Programme (UNDP) Ukraine. Ukrainians' satisfaction with government e-services on the rise, KIIS survey finds [Електронний ресурс]. – Київ, 2025. – Режим доступу: <https://www.undp.org/ukraine/press-releases/ukrainians-satisfaction-government-e-services-rise-kiis-survey-finds>; дата звернення: 04.12.2025.
4. Суспільне. З початку 2025 го в Україні фіксується близько 15 кібератак щодня – Держспецв'язок [Електронний ресурс]. – Київ, 2025. – Режим доступу: <https://suspilne.media/1075891-z-pocatku-2025-go-v-ukraini-fixsuetsa-blizko-15-kiberatak-sodna-derzspecvazku/>; дата звернення: 04.12.2025.
5. Свтушенко О. Оцифрування держуправління як чинник розвитку демократичного та прозорого врядування // *Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. «Державне управління»*. – 2024. – № 2. – С. 45-59.

Бізнес, послуги, адміністрування, право

UDC 340.13

Hladky Viacheslav

Master of Laws, Master of Medical Psychology

Doctoral student

ORCID: 0000-0003-2499-0937

Ukrainian Free University

LEGAL RISKS OF EXTRA-LEGAL RULE-MAKING IN SPECIAL PERIOD

In view of the particular conditions of law-making in Ukraine under martial law (the special period), it is important to emphasise that legality is treated in the scholarly literature primarily as a distinct socio-legal phenomenon. It is presented as an integral element of the political and legal system of any modern rule-of-law state and of its society; accordingly, it functions as a legal value that retains (and may even acquire heightened) significance during a special period. In doctrinal terms, legality is commonly associated with strict compliance with statutory provisions and subordinate normative acts, which (consistent with the recognised hierarchy of normative legal acts according to their legal force) must conform to primary legislation [1, p. 204]. At the same time, legality is regarded as a fundamental safeguard for the protection of individual rights and freedoms and legitimate interests, for the maintenance of stable public order, and for securing legal certainty in relations among legal subjects. On this account, the core of legality lies in the accurate interpretation and unconditional observance of legal norms, coupled with the effective realisation of citizens' (and other legal actors') rights, freedoms, and legitimate interests. It also presupposes a responsible approach to the fulfilment of legal obligations, including the expectation that persons may be held accountable for the conscientious exercise of their rights and the lawful performance of their duties – an expectation underpinned by the institution of legal liability.

In light of the foregoing, it is appropriate to endorse O. Yu. Muravenko's argument that legality may be analysed in two principal contexts. The first conceives legality as a conceptual idea, expressing the universal binding force of law – particularly of norms that accord with law's foundational principles. The second understands legality as a political and legal order, or as a method of public administration, within which normative legal acts are adopted and their precise and unconditional implementation is secured by all legal actors, including public authorities and their officials as well as individuals and legal entities, irrespective of organisational or legal form [p. 24-26, 60]. In light of the foregoing, it should be emphasised that legality, as a legally salient phenomenon, differs fundamentally in essence depending on the conditions under which it operates – most notably, between a rule-of-law state and a state lacking a legal (rule-of-law) character. In the latter, "*legality*" may amount to obedience to an authoritative order that is not necessarily consistent with law. In a rule-of-law state, by contrast, legality is inherently juridical in nature. If legality is detached from law's normative content, a risk of internal dissonance arises within the legal order, potentially resulting in the gradual erosion of law and the consolidation of an extra-legal regulatory regime. Accordingly, legality in a rule-of-law state must remain human-centred. In a state of non-legal character, legality may be reduced to mere compliance with enacted norms, including norms that conflict with higher legal principles. In a rule-of-law state, conversely, legality requires that all actors comply not only with the formal provisions of law (including subordinate legislation) but also with the law's underlying rationales: its foundational values, purposes, and normative commitments.

To better appreciate the significance of this distinction, it is necessary to differentiate between the following types of norms regulating individual (and group) behaviour, as well as broader patterns of social interaction:

(1) *Social norms*, which arise (at least in a qualified sense) spontaneously within society, encompassing traditions, moral values, religious prescriptions, and corporate ethics. Such norms govern relationships that either: (a) lack direct legal significance (for example, rules of courtesy or ritual practices), or (b) may possess legal relevance but are regulated voluntarily through social practice (for example, certain pre-trial conciliation arrangements, or community self-organisation in crisis situations, which may operate independently of – or be ignored by – the state);

(2) *State norms*, understood as formal prescriptions expressing the will of the state (for example, decrees, resolutions, and other normative acts). These norms do not necessarily reflect the spirit of law: non-rule-of-law states may engage in extensive *rule-making* without engaging in *law-making* in the substantive sense. Accordingly, such norms may establish order (or, more precisely, a regime) on the basis of political, revolutionary, or other forms of extra-legal expediency. They function primarily as instruments of governance, underwritten by the state's authority and monopoly on coercive force. For that reason, they may not align with what Max Weber described as legal-rational domination in his typology of domination in *Wirtschaft und Gesellschaft*;

(3) *Legal norms*, which regulate the legal status of actors and the relations between them. Such norms are: (a) formally established by the state (ideally, within democratic systems, through procedures that enable participation by citizens and civil-society institutions) and (b) reflective of the spirit of law, embedded in the principles of the internal morality of law as conceptualised by L. L. Fuller [3]. Crucially, within a genuine legal order, legal norms do not permit the emergence (nor the legitimisation or operationalisation) of non-legal norms. This attribute is grounded in the Radbruch Formula (*Radbruchsche Formel*) [4], developed by G. Radbruch. Radbruch's position permits that positive law may, in some instances, conflict with morality; yet a norm that is manifestly unjust (*unrichtiges Recht*) lacks *Rechtsnatur* (legal nature) and therefore cannot be treated as law in the full juridical sense. Accordingly, where a judge faces a conflict between positive law and substantive justice, the judge must decline to apply the norm *if* (and only *if*) the injustice reaches an unbearable degree (*unerträgliches Maß erreicht*), bearing in mind that the rule of law is intrinsically oriented towards serving justice (*Gerechtigkeit zu dienen*) [4, p. 107-108].

It should be noted that a substantial body of contemporary scholarship on legality and the principle of legality adopts an approach in which the content of legality in a rule-of-law state is understood in a substantively legal sense (sometimes described, in this literature, as “legal legality”). In particular, the Ukrainian scholar N. O. Babych characterises the principle of legality as a foundational concept comprising a set of criteria and standards that (a) determine the basis for the formulation of legal norms and (b) regulate the conduct of all actors in legal relations in the course of compliance and implementation [5, p. 9]. On this account, the principle of legality is treated as a cornerstone of democratic ordering: it underpins effective (rather than merely formal) protection of the rights and freedoms of citizens and their associations, and it requires adherence to lawful procedures in both law-making and law enforcement. It is also presented as a structural basis of the legal order, shaping its normative content. From this perspective, acts (or omissions) and decisions that erode legal legitimacy (particularly where they contribute to a systemic breakdown of legality) may be understood as threatening the conditions of the social contract as developed in the classical accounts of T. Hobbes, J. Locke, and J.-J. Rousseau. Such failures may create conditions conducive to arbitrariness, governance dysfunction, social disorder, and heightened societal tensions. They may also facilitate corruption and the abuse of public office and influence, with spill-over effects extending beyond the public sector, and may be associated with higher levels of criminality. By displacing lawful, predictable disciplinary procedures with ad hoc directives, extra-legal regulation can undermine labour discipline (especially within public authorities) and thereby broaden the space for discretionary, corruption-prone enforcement [6, p. 189]. Ultimately, these dynamics weaken the capacity to secure a socially stable environment for individuals, impede sustainable social development, and risk longer-term institutional degradation.

The principal risks associated with the formulation and adoption of extra-legal regulations include, inter alia: first, the undermining of the rule of law; secondly, the legitimisation of arbitrariness, whereby ‘legality’ may, paradoxically, be invoked to justify unlawful conduct; and, thirdly, the corrosion of legal culture, thereby fostering the spread of legal nihilism. It should further be observed that a state in which legal norms are neither effectively recognised nor enforced may, on the definition advanced in our earlier work, be characterised as corrupt [see, e.g., 7, p. 26; 8]. In a governance environment where legal norms are not consistently implemented or enforced, holders of public power may exploit the absence of legal accountability to secure private gain or entrench their dominance. The relevant authorities may nonetheless present themselves as pursuing anti-corruption campaigns, particularly those directed at what is sometimes described as ‘*competitive corruption*’ – that is, the concentration of corrupt practices within closed elite circles, coupled with the suppression of alternative (competing) channels of corrupt influence. Paradoxically, such efforts may reinforce, rather than diminish, dominant power structures where enforcement is directed principally at marginal or rival groups instead of systemic abuses.

During a special period, these perils tend to be amplified. One illustrative mechanism is what might be termed a ‘*normality shift*’ effect, whereby measures adopted as an interim response to emergency conditions become entrenched as routine instruments of governance. Rather than reverting to ordinary rule-of-law standards once the emergency subsides, political elites or military authorities may find it expedient to retain expanded powers, reduced transparency, or heightened discretionary controls that were initially justified by crisis imperatives. Where such provisional arrangements become normalised, the legal order may become structurally skewed, with emergency logics displacing ordinary constraints.

Closely related is the *militarisation of legal reasoning*. Under martial law, security considerations may eclipse commitments to transparency, judicial independence, and procedural fairness. Official narratives may prioritise national survival and unity, at times casting dissent or sustained criticism as disloyal or dangerous. In such contexts, legislative and enforcement priorities may shift from safeguarding individual liberties towards pre-emptive and punitive interventions against perceived threats. Whilst certain restrictions on rights may be permissible under international law (provided they are necessary, proportionate, and strictly time-limited) extra-legal regulations commonly lack the institutional safeguards capable of securing those conditions. The resulting environment may enable authoritarian drift, in which citizens are treated less as rights-holders than as objects of administrative management and control.

Finally, reliance on extra-legal regulation may contribute to an *erosion* (or, in the extreme, a *collapse*) of the *social contract*, including through a de facto refusal by the state to honour its obligations under that settlement. Modern constitutional states are conventionally premised on reciprocal obligation: public authorities uphold the rights of individuals, who in turn comply with legitimate legal requirements. Where the state ceases to operate within the bounds of law, citizens may come to regard demands for taxation, conscription, or obedience as lacking moral and legal legitimacy. Although compliance may still be secured through fear or coercion, the erosion of trust in law weakens social solidarity. Accounts of post-conflict and crisis-affected societies further suggest that such dynamics may have enduring consequences: once the state has abrogated its commitment to fairness and procedural justice, restoring meaningful civic participation and normative consensus can be an arduous task. Civil society may become fragmented and polarised, and may prove more susceptible to extremist mobilisation, shaped by the collective memory of state overreach.

Under such conditions, the sustainability of democratic governance and the viability of a rights-based legal culture may be placed under acute strain. The idea of a rule-of-law state (*Rechtsstaat*) denotes more than the mere existence of statutes: it presupposes public confidence in legal institutions as impartial guarantors of justice and accountability. Where that legitimacy is eroded (through prolonged reliance on extra-legal instruments, the militarisation of legal reasoning, or the entrenchment of emergency decrees) society risks becoming habituated to a mode of sustained emergency governance, and may struggle to return to the normative baseline of constitutional checks and balances. Citizens, meanwhile, may still be compelled to comply with duties imposed upon them under the threat of punitive measures directed at them or their families. Such dynamics not only undermine democratic legitimacy and legal certainty, but also place the long-term viability of the rule-of-law state under serious strain and weaken its capacity to sustain a socially secure, just, and human-centred order.

56. Costachi Gh. Prin știință spre un stat de drept. Volum omagial. Chișinău: Tipografia Centrală, 2011. 798 p.
57. Муравенко О. Ю. Роль і місце прокуратури в забезпеченні законності в державному управлінні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2014. 203 с.
58. Fuller L. L. The Morality of Law. New Haven : Yale University Press, 1964. 262 p.
59. Radbruch G. Gejeßliches Unrecht und übergejeßliches Redht. *Süddeutsche Juristen-Zeitung*. 1946. Jg. 1 (5). S. 105-108.
60. Бабич Н. О. Загальноправові принципи механізму правового регулювання реалізації соціальної функції держави. *Соціальне право*. 2022. № 4. С. 5-11.
61. Гладкий В. В. Об'єктивні прояви пенітенціарної корупції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2017. Вип. 6. Т. 2. С. 187-192.
62. Hladky V. V. Criminometric Analysis of Corruption Permissiveness and Conditions of Pricing in Corrupt Services. *Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine*. 2019. Vol. 26 (2). P. 22-34. doi:10.31359/1993-0909-2019-26-2-22.
63. Гладкий В. В. Перспективи універсального визначення поняття корупції. *Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення*: матеріали міжвузів. наук.-практ. кругл. столу (м. Київ, 28 травня 2020 року). Київ: НАВС, 2020. Ч. 2. С. 63–66. doi:10.5281/zenodo.5234566.

Хурсяк Іван Володимирович

Здобувач

ПВНЗ «Київський університет культури»

Науковий керівник: Сапельнікова Надія Леонідівна, кандидат економічних наук, професор,

ПВНЗ «Київський університет культури»

УДОСКОНАЛЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНИХ ГОТЕЛІВ

Сучасний розвиток індустрії гостинності відбувається в умовах посилення глобальних екологічних викликів, зростання екологічної свідомості споживачів та переорієнтації туристичного бізнесу на принципи сталого розвитку. У цьому контексті особливої актуальності набуває формування та розвиток екологічних готелів як інноваційної форми організації готельної діяльності, спрямованої на мінімізацію негативного впливу на довкілля та раціональне використання природних ресурсів.

Екологічний готель розглядається як засіб розміщення, діяльність якого ґрунтується на інтеграції екологічних, соціальних та економічних принципів управління, застосуванні ресурсозберігаючих технологій та впровадженні системи екологічного менеджменту. Основною метою функціонування таких підприємств є досягнення балансу між економічною ефективністю, екологічною безпекою та соціальною відповідальністю [1, с. 78]. Водночас екологічні готелі виконують не лише сервісну, а й освітню функцію, формуючи у гостей культуру відповідального споживання та екологічно свідому поведінку.

Важливою складовою розвитку екологічних готелів є впровадження принципів сталого розвитку у сфері гостинності. До ключових принципів належать енергоефективність, водозбереження, управління відходами, екологічна відповідальність персоналу, використання екологічно безпечних матеріалів та залучення гостей до природоохоронних практик. Реалізація зазначених принципів сприяє зменшенню екологічного навантаження на довкілля та підвищенню якості готельних послуг [2, с. 41]. Крім того, дотримання принципів сталого розвитку дозволяє підприємствам формувати довгострокові конкурентні переваги.

Аналіз міжнародного досвіду засвідчує, що ефективний розвиток екологічних готелів забезпечується завдяки використанню міжнародних стандартів екологічної сертифікації, зокрема Green Key, ISO 14001, EarthCheck, Travelife, LEED та BREEAM. Дані стандарти виступають інструментом формалізації екологічної політики готелів, підвищують рівень довіри споживачів та сприяють формуванню позитивного іміджу підприємств індустрії гостинності [3, с. 214-216].

Важливою сучасною тенденцією розвитку екологічних готелів є цифровізація та впровадження smart-технологій у процеси управління та обслуговування. Використання систем автоматизованого управління енергоспоживанням, «розумного» освітлення, клімат-контролю, цифрових платформ моніторингу водоспоживання, електронних систем обліку ресурсів та мобільних додатків для взаємодії з гостями дозволяє суттєво підвищити рівень енергоефективності та оптимізувати використання природних ресурсів. Smart-технології забезпечують можливість оперативного аналізу споживання енергії й води, прогнозування навантажень та прийняття управлінських рішень на основі даних, що сприяє зниженню експлуатаційних витрат і підвищенню економічної ефективності діяльності готелів. Поєднання принципів сталого розвитку з інноваційними технологіями формує основу модернізації підприємств туристичної та готельної сфери та підвищує їх адаптивність до сучасних ринкових змін [3, с. 214-216].

Дослідження сучасного стану розвитку екологічних готелів в Україні показує наявність позитивних тенденцій, зокрема зростання попиту на екологічно орієнтовані послуги, поширення енергоощадних технологій та поодинокі приклади проходження екологічної сертифікації. Водночас розвиток екоготельного бізнесу стримується низкою проблем, серед яких недостатній рівень державної підтримки, обмежені фінансові ресурси, висока вартість сертифікації, нестача кваліфікованих кадрів та фрагментарність впровадження екологічних практик.

На основі проведеного дослідження обґрунтовано напрями удосконалення діяльності екологічних готелів в Україні, що передбачають впровадження системи екологічного менеджменту, використання енерго- та водозберігаючих технологій, розвиток зеленого маркетингу, підвищення екологічної компетентності персоналу та стимулювання проходження екологічної сертифікації. Доцільним є також формування державних програм підтримки екоготельних проєктів та створення фінансових механізмів заохочення до впровадження екологічних готелів, формуванню позитивного іміджу закладів гостинності та інтеграції України у міжнародний ринок сталого туризму.

Таким чином, розвиток екологічних готелів може стати важливим чинником сталого соціально-економічного розвитку держави та підвищення якості туристичних послуг.

1. Любіцева О. О. Туризмознавство: вступ до фаху. Київ: Альтерпрес, 2012. 336 с.
2. Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика. Київ: Центр учбової літератури, 2013. 368 с.
3. Бойко М. Г., Босовська М. В. Сталій розвиток туризму. Київ: КНТЕУ, 2016. 312 с.

Стащенко Р. А.

Курсант

Одеський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Питомець А. В., викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики

Одеський державний університет внутрішніх справ

МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ ПРОТИ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ'Я ОСОБИ

Робота присвячена аналізу методики розслідування кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи. Розкрито зміст криміналістичної характеристики, визначено типові слідчі ситуації початкового етапу та напрями їх процесуального вирішення. Окремлено особливості використання судово-медичних, криміналістичних і психологічних знань у доказуванні під час досудового розслідування. Ключові слова: кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи; криміналістична характеристика; типові слідчі ситуації; досудове розслідування; судово-медична експертиза; спеціальні знання; кримінальний процес України.

Вступ. Ефективність діяльності органів досудового розслідування значною мірою залежить від правильного використання криміналістичної методики, своєчасного формування слідчих версій та залучення спеціальних знань. У цьому контексті особливого значення набуває аналіз криміналістичної характеристики відповідних правопорушень, типових слідчих ситуацій початкового етапу та особливостей застосування судово-медичних, криміналістичних і психологічних знань.

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень.

Це структурована система криміналістично значущих відомостей, що містять інформацію про об'єктивні й суб'єктивні ознаки відповідної групи злочинів, їх способи вчинення, сліди, а також ознаки суб'єкта й обставини події, які мають значення для формування й перевірки слідчих версій у досудовому розслідуванні [5].

Згідно з положенням чинного Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 р., у Розділі II «Кримінальні правопорушення проти життя та здоров'я особи» перелічено низку складів злочинів, серед яких умисне вбивство (ст. 115 КК України), умисне тяжке тілесне ушкодження (ст. 121 КК України), побої і мордування (ст. 126 КК України), домашнє насильство (ст. 126-1 КК України) тощо. Ці діяння об'єднуються спільним об'єктом посягання – суспільними відносинами у сфері охорони життя та здоров'я фізичної особи, що є однією з найважливіших сфер охоронюваних правовою системою суспільних благ.

Важливо зазначити, що криміналістична характеристика має не лише теоретичне, а й прикладне значення для слідчої практики. Так, на основі узагальнення наукових і практичних джерел формується перелік типових ознак, слідів і поведінкових характеристик, що притаманні тій чи іншій категорії правопорушень, що сприяє більш ефективній організації роботи з пошуку, фіксації й аналізу доказів. Це виявляється актуальним при побудові криміналістичного портрету особи підозрюваного або встановленні типових «слідових картин», які відображають характерні сліди на місці події [2].

Одним із конкретних фактів, що ілюструє практичну значимість криміналістичної характеристики, є статистичний аналіз динаміки правопорушень проти життя та здоров'я в Україні за період 2014-2025 рр. У 2014 р. було обліковано 61 064 випадки таких правопорушень, у тому числі переважно кримінальних правопорушень проти здоров'я (48 926 випадків) і проти життя (11 415 випадків). Після 2014 р. відзначається поступове зниження загальної кількості таких правопорушень, але при цьому залишається високий рівень умисних тілесних ушкоджень і наявність нових видів правопорушень, зокрема пов'язаних із неналежним виконанням професійних обов'язків медичних працівників [4].

Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень проти життя та здоров'я особи є категорією, що поєднує теоретичні знання з практичними способами їх застосування для підвищення ефективності досудового розслідування, побудови тактик дій слідчих органів і формування доказової бази у конкретних кримінальних провадженнях.

Типові слідчі ситуації.

У криміналістичній літературі слідча ситуація трактується як реальна сукупність умов початкового етапу, яка визначає зміст версій та послідовність тактичних рішень. У статті Н. М. Ісагової у «Віснику кримінального судочинства» 3-4 за 2023 р. наведено емпірично значущий факт – близько 98% вивчених матеріалів проваджень щодо вбивств з особливою жорстокістю розпочиналися з невідкладного огляду місця події, а судово-медична експертиза трупа для встановлення причин смерті проводилася у 100% таких проваджень [3].

Для правопорушень проти життя типовими є ситуації «очевидності» та «неочевидності», які мають різні процесуальні траєкторії. У 2023 р. Н. М. Ісагова описує як базові для вбивств з особливою жорстокістю такі моделі – подія очевидна, встановлені свідки, підозрюваного затримано на місці; подія очевидна, є установчі дані про особу, однак вона втекла; подія неочевидна, є лише ймовірні дані про факт і спосіб, відомості про особу відсутні. За цих моделей ключовою є різниця між «локалізацією» джерел доказів. В умовах очевидності доказовий контур швидко формується через фіксацію обстановки та слідів на місці, первинні допити очевидців, вилучення предметів-носіїв слідів та процесуальне забезпечення затримання. В умовах неочевидності домінує версійна робота, розширення кола пошуку інформації та інтенсивне залучення спеціальних знань і експертиз, що узгоджується з висновками про обов'язковість встановлення причин смерті та характеру ушкоджень як «опорних» обставин доказування.

Для правопорушень проти здоров'я найбільш відтворюваними є ситуації, коли провадження починається – за заявою потерпілого про ушкодження, завдані відомою особою; за заявою про ушкодження, завдані невідомою особою, яку не затримано; за повідомленням закладу охорони здоров'я про доставлення особи з ушкодженнями кримінального характеру. Така типологія прямо наведена в праці І. А. Строка та О. О. Юхна, процитованій у дисертаційному дослідженні І. В. Пирого. Її практична цінність полягає у тому, що різняться первинні джерела інформації – пояснення потерпілого, медична документація та дані про подію від третіх осіб, а отже різняться й першочергові процесуальні рішення щодо перевірки версій, кола свідків і меж огляду [6].

Процесуальне вирішення типових слідчих ситуацій забезпечується стандартом невідкладних дій, закріпленим у чинному Кримінальному процесуальному кодексі України – Кодекс України; Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI, редакція від 01.08.2025. Внесення відомостей до ЄРДР має бути здійснене невідкладно, але не пізніше 24 годин, що задає часову рамку для легітимного старту провадження та подальшого планування. Огляд як процесуальна дія спрямований на виявлення і фіксацію відомостей про обставини правопорушення, з можливістю залучення спеціалістів, що є критичним при роботі зі слідовою інформацією біологічного походження та мікрооб'єктами. За наявності підстав можливе затримання без ухвали слідчого судді у випадках «застали під час вчинення» або «сукупність очевидних ознак на тілі, одязі чи місці події» вказує на щойно вчинений злочин. Експертиза призначається за потреби спеціальних знань, а слідчий або прокурор зобов'язані забезпечити експертне встановлення причин смерті та тяжкості і характеру тілесних ушкоджень, що перетворює судово-медичний напрям на процесуальний «каркас» доказування у справах цієї категорії.

Особливості використання судово-медичних, криміналістичних та психологічних знань у розслідуванні.

Криміналістичні знання забезпечують техніко-тактичний перехід від «медичного висновку» до доказової конструкції через роботу зі слідовою інформацією – біологічними слідами, мікрооб'єктами, слідами знарядь, контактними перенесеннями, цифровими даними та іншими носіями. У дисертаційному дослідженні А. Г. Вуйми, підготовленому в системі МВС, наводяться узагальнені показники призначення експертиз у справах про вбивства – судово-медична експертиза трупа фіксується як типова і фактично обов'язкова (100 %), а судово-медична експертиза підозрюваного згадується як значуща, але вже ситуаційно обумовлена (29 %). На рівні інструментарію особливе місце посідає ДНК-ідентифікація, що розглядається у вітчизняних наукових роботах як один із найбільш результативних шляхів встановлення причетності через біологічні сліди за умови належного вилучення, пакування та збереження зразків [1].

Психологічні знання у цій категорії проваджень працюють у кількох площинах – оцінювання комунікативних ризиків під час допиту, прогнозування поведінки учасників, виявлення психологічних маркерів неправдивих повідомлень у межах процесуально допустимих прийомів, організація контакту з потерпілими, які перебувають у стані гострої травматизації. У науковій статті О. Пчеліної систематизовано форми використання спеціальних знань у галузі психології у кримінальному провадженні, що дозволяє розмежувати участь спеціаліста, експертну форму та інші процесуальні моделі залучення психологічної компетентності. Окремо наголошується на прикладних межах і процесуальних умовах застосування «спеціальних психологічних знань», що відображено у публікації О. Ф. Євсюкова 2025 р. з опорою на наукові позиції В. Ю. Шепітька та В. Г. Гончаренка щодо природи спеціальних знань і форм їх використання у доказуванні.

Висновки. Застосування типових моделей слідчих ситуацій на початковому етапі дозволяє раціонально планувати розслідування залежно від рівня очевидності події, наявності свідків і встановленості особи правопорушника. Використання судово-медичних знань забезпечує своєчасне та процесуально коректне встановлення причин смерті, характеру і ступеня тяжкості тілесних ушкоджень, що безпосередньо впливає на правильну кваліфікацію діяння. Криміналістичні знання сприяють ефективному виявленню, фіксації та дослідженню слідової інформації, зокрема біологічних слідів і мікрооб'єктів, що підвищує доказову спроможність матеріалів провадження. Залучення психологічних знань у межах допустимих процесуальних форм дозволяє оптимізувати тактику допитів, зменшити ризики втрати інформації та забезпечити коректну комунікацію з потерпілими і свідками.

1. Вуйма А. Г. Використання спеціальних знань під час розслідування вбивств: дис. ... здобувач наук. ступ. доктора філософії / А. Г. Вуйма; Харківський національний університет внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України – Харків, 2023 – 297 с.
2. Єрмак О. В. Криміналістична характеристика кримінальних правопорушень: поняття, ознаки та суміжні правові конструкції / О. В. Єрмак // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2024. – Вип. 86: частина 5. – С. 53-58.
3. Ісгаюва Н. М. Типові слідчі ситуації початкового етапу розслідування вбивств, вчинених з особливою жорстокістю, та алгоритм їх вирішення / Н. М. Ісгаюва // Вісник кримінального судочинства. – 2023. – № 3-4. – С. 278-290.
4. Морщавка Є. Кримінологічна характеристика кримінальних правопорушень проти життя і здоров'я особи / Є. Морщавка // Новітні кримінально-правові дослідження – 2021: Альманах наукових праць / за ред. проф. Є. Л. Стрельцова, проф. О. В. Козаченка, PhD О. М. Мусиченко. – Миколаїв: МІП НУ «ОЮА», 2021. – С. 191-198 (8 с.).
5. Розслідування кримінальних правопорушень: криміналістична методика: підруч. / К. О. Чаплинський, І. В. Пиріг, М. М. Єфімов та ін. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 284 с.
6. Строк І. А., Юхно О. О. Основи методики розслідування умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання: монографія. – Харків: Факт, 2022. – 204 с.

Нестеровська О. О.

Курсант

Одеський державний університет внутрішніх справ

Науковий керівник: Питомець А. В., викладач кафедри кримінального процесу та криміналістики,
Одеський державний університет внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТАКТИКА ДОПИТУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Розкрито теоретичні засади тактики допиту, її місце в системі криміналістики та співвідношення з нормами Кримінального процесуального кодексу України. Проаналізовано тактичні прийоми допиту різних учасників кримінального провадження – свідків, потерпілих, підозрюваних і обвинувачених – з урахуванням безконфліктних і конфліктних слідчих ситуацій. Особливу увагу приділено сучасним науково обґрунтованим моделям інтерв'ювання, зокрема когнітивному інтерв'ю та інформаційно-збірним підходам, а також специфіці їх застосування щодо вразливих категорій осіб. Виявлено основні практичні проблеми застосування криміналістичної тактики допиту в діяльності органів досудового розслідування та окреслено напрями їх подолання шляхом удосконалення підготовки слідчих і впровадження стандартизованих протоколів допит. Ключові слова: криміналістична тактика; допит; кримінальне провадження; слідчі дії; тактичні прийоми; когнітивне інтерв'ю; процесуальні гарантії; психологія допиту.

Вступ. У сучасному кримінальному провадженні допит є однією з найбільш інформативних і водночас складних слідчих дій, від якості проведення якої залежить повнота та достовірність доказової інформації. Ефективність допиту визначається не лише дотриманням процесуальних вимог, а й умінням слідчого застосовувати криміналістичну тактику з урахуванням психологічних, комунікативних і ситуаційних чинників.

Теоретичні засади криміналістичної тактики допиту в системі кримінального провадження

У сучасній доктрині криміналістики тактика тлумачиться як «інтелектуальне» забезпечення слідчої діяльності – вона поєднує закономірності комунікації, психології пізнання, логіки доказування та типових слідчих ситуацій. Саме на рівні тактики формується алгоритм взаємодії слідчого з допитуваною особою – від підготовки й планування до вибору темпу, структури запитань і способів фіксації інформації.

Процесуальна «рамка» допиту задається кримінальним процесуальним законом, а тактика забезпечує ефективне заповнення цієї рамки практичними рішеннями. Нормативно допит регулюється Кримінальним процесуальним кодексом України від 13.04.2012 № 4651-VI (поточна редакція від 01.08.2025) – зокрема загальні правила допиту визначені статтею 224, а спеціальний порядок допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні – статтею 225. У цих межах тактичні завдання допиту зазвичай включають – встановлення психологічного контакту, уточнення й деталізацію подій, перевірку внутрішньої узгодженості повідомлень, виявлення суперечностей і їх пояснення, а також створення умов для верифікації показань свідками.

У безконфліктній ситуації практично виправданим є початок із вільної розповіді, після чого застосовуються уточнювальні та деталізувальні запитання, що «прив'язують» відомості до часу, місця, послідовності дій та об'єктивних орієнтирів. Приклад – допит свідка дорожньо-транспортної події: спочатку фіксується загальна картина, далі уточнюються погодні умови, освітлення, напрямок руху, відстані та точки спостереження, що дозволяє зіставити показання з відеозаписом чи схемою місця події. У конфліктній ситуації (заперечення, ухилення, спроби дезінформації) тактика зміщується до поетапної конкретизації й контролю повідомлень – застосовуються контрольні та альтернативні запитання, прийоми локалізації суперечностей, послідовне пред'явлення інформаційних стимулів (документів, предметів, фрагментів записів) у такому порядку, щоб мінімізувати можливість адаптації версії допитуваного [1].

Окремим теоретичним блоком є співвідношення тактики допиту та процесуальних гарантій, оскільки результативність не може досягатися шляхом порушення прав. Практичний приклад – використання механізму допиту за статтею 225 КПК України, коли існують ризики неможливості допиту в суді в майбутньому (небезпека для свідка, тяжка хвороба) – тоді тактичні рішення слідчого та сторін зосереджуються на максимальній повноті первинної фіксації, структурованості запитань і нейтралізації навідних формулювань, адже допит відбувається в судовому засіданні й потенційно має підвищене доказове значення [2].

Тактичні прийоми та методи допиту різних учасників кримінального провадження

У національній практиці допит як слідча дія здійснюється в межах правил КПК України, зокрема ст. 224 (загальні вимоги, тривалість, порядок) та ст. 226 (спеціальні умови допиту малолітніх і неповнолітніх із

залученням законного представника, педагога або психолога). Криміналістична тактика «накладається» на ці рамки та пропонує інструменти – планування тематики, побудову структури запитань, керування комунікацією, дозування доказової інформації, профілактику навідних формулювань, контроль якості фіксації відомостей [3].

Для свідка та потерпілого типовою є інформаційно-орієнтована модель допиту – спочатку забезпечується умова для вільної розповіді, далі застосовується «воронка» уточнень, що прив'язують повідомлення до часу, простору, послідовності дій та спостережуваних деталей. Ефективним науково верифікованим методом у цьому сегменті є когнітивне інтерв'ю, розроблене Р. П. Фішером і Р. Е. Гайзельманом, яке отримало емпіричні підтвердження щодо підвищення повноти відтворення без пропорційного зростання помилок у показаннях (зокрема дослідження Гайзельмана та співавт. 1986). Приклад застосування – допит очевидця розбійного нападу: після вільної розповіді слідчий пропонує відтворити контекст (освітлення, шум, власну позицію), потім відтворити подію у зворотному порядку та описати зовнішність нападника через конкретні ознаки, що створює умови для подальшої перевірки з відеозаписом і результатами впізнання. У разі допиту малолітньої або неповнолітньої особи тактичні рішення мають бути підпорядковані не лише інформативності, а й недопущенню повторної травматизації [4].

У зарубіжній практиці як етичний стандарт інформаційно-збірної моделі часто наводять британський підхід PEACE (з 1992 року в Англії та Уельсі), який орієнтує інтерв'юера на планування, встановлення контакту, одержання «акаунту» подій, коректне завершення та оцінювання отриманої інформації; огляд Р. Булла (2022) систематизує еволюцію та доказовість цього підходу. Нормативно-методичним референсом у цій логіці виступає урядове керівництво Англії та Уельсу Achieving Best Evidence (оновлено 21.06.2023), що задає стандарти інтерв'ювання потерпілих і свідків та використання спеціальних заходів. Із прикладних технік, підтверджених дослідженнями у сфері детекції обману, поширення отримала Strategic Use of Evidence – SUE (П. А. Гранхаг і М. Хартвіг, 2008), де контрольований таймінг і спосіб пред'явлення доказів підвищують діагностичність реакцій і зменшують можливості «підгонки» показань під відоме слідству. Приклад – у справі про шахрайство підозрюваний заявляє про відсутність контактів із потерпілим; слідчий послідовно уточнює маршрут і часові проміжки, після чого пред'являє не весь масив даних одразу, а окремі фрагменти геолокації та переписки, фіксуючи зміни версії, «пояснювальні вставки» та невідповідності.

Українська специфіка проявляється у більш жорсткій процесуальній формалізації окремих категорій допиту, зокрема у випадках допиту в судовому засіданні на стадії досудового розслідування (ст. 225 КПК України) та допиту дітей (ст. 226 КПК України), що змінює тактичну роль інтерв'юера та підсилює вимоги до недопущення навідних запитань і до якості первинної фіксації. Зарубіжна специфіка – у стандартизації протоколів для вразливих категорій, насамперед дитячих свідків і потерпілих: NICHD Investigative Interview Protocol (М. Е. Лемб, 2007) демонструє підвищення якості та інформативності інтерв'ю за рахунок структурованості та домінування відкритих запитань. У США в дискусіях щодо допиту підозрюваних часто протиставляються інформаційно-збірні моделі та обвинувачувальні техніки на кшталт Reid technique, яка в науковій літературі пов'язується з ризиками хибних зізнань за певних умов, що підкреслює необхідність доказової перевірки будь-яких самообмовних показань.

Практичні проблеми застосування криміналістичної тактики допиту та шляхи їх подолання.

У практичній діяльності правоохоронних органів одним із основних викликів є формалізований характер допиту, коли він проводиться лише як процесуальна дія без урахування ситуаційних і психологічних чинників.

Однією з практичних проблем залишається вибір невербальних та вербальних прийомів, які могли б сприяти ефективному збору інформації. Навіть у так званому когнітивному інтерв'ю, що широко застосовується для свідків і потерпілих, є кілька обмежень — наприклад, ця техніка складніша для виконання порівняно зі стандартними підходами, і її успішність залежить від наявності свідків та рівня встановленого контакту між інтерв'юером і свідком. Також існують дослідження, що показують, що окремі компоненти когнітивного інтерв'ю можуть підвищувати об'єм інформації, але також містять ризики помилок у описі осіб або подій.

Типовою практичною проблемою є різна ефективність тактик щодо різних учасників провадження. Так, методики, що добре працюють із свідками, можуть виявитися менш результативними при допиті підозрюваних або обвинувачених, де виникає конфлікт інтересів та ризик опору співпраці. Дослідження, що аналізують тактичні особливості допиту підозрюваних у тяжких злочинах, підкреслюють необхідність адаптації тактики залежно від поведінкових реакцій та мотивації особи, проте відсутність чітких практичних рекомендацій залишається проблемою слідчої практики [5].

Ще однією проблемою є управління стресом і сприйняттям пам'яті свідків, що особливо актуально при допитах потерпілих від насильницьких злочинів та дітей. Мета-аналізи показують, що високий рівень стресу значно знижує надійність спогадів, а стандартні підходи не завжди здатні компенсувати ці ефекти в допиті свідків.

Висновки. Для подолання згаданих проблем у науковій літературі пропонуються такі шляхи: впровадження стандартизованих тактик інтерв'ювання, таких як когнітивне інтерв'ювання, що підвищує кількість релевантної інформації, особливо при роботі з потерпілими і свідками; посилення підготовки слідчих і оперативних працівників, що забезпечить кращу адаптацію прийомів та методів до конкретної ситуації та учасника допиту; розроблення спеціальних протоколів для вразливих категорій учасників, включно з дітьми та особами, що зазнали травми, з урахуванням психологічних аспектів їх сприйняття й пам'яті; уніфікація тактичних підходів, що узгоджує криміналістичну тактику з міжнародними принципами ефективного інтерв'ювання в кримінальних розслідуваннях (наприклад, принципами, визначеними в Investigative Interviewing for Criminal Cases та інших міжнародних практиках) для підвищення якості доказів і мінімізації ризиків хибних свідчень або невірних висновків.

1. Копанчук В. О., Туровець Ю. М., Осмолян В. А. Тактико-криміналістичні особливості допиту в умовах конфліктної ситуації на стадії досудового розслідування // Університетські наукові записки. – 2023. – № 6 (96). – С. 17-27.
2. Дрозд В. Г. Криміналістичні засади тактики допиту особи, потерпілої від домашнього насильства // Вісник кримінального судочинства. – 2023. – № 1-2. – С. 19-25.
3. Гречана С. Тактичні прийоми допиту під час досудового розслідування в судовому засіданні слідчим суддею: криміналістична та психологічна характеристики [Електронний ресурс] / С. Гречана // Юридична психологія. – 2023. – № 2 (33). – DOI: 10.33270/03233302.71. – URL: <https://elar.navy.edu.ua/server/api/core/bitstreams/4a4e888c-ab45-4763-9775-887029521487/content> (дата звернення: 04.02.2026).
4. Fisher R. P., Geiselman R. E. The Cognitive Interview: A Practical Method for Improving Eyewitness Memory [Електронний ресурс] / R. P. Fisher, R. E. Geiselman. – 1992. – 30 р. – Режим доступу: https://www.hptc-pro.com/wp-content/uploads/2014/01/Cognitive-Interview-Method-Fisher-Geiselman.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.02.2026).
5. Строк І. А. Особливості тактики допиту підозрюваного у вчиненні умисних тяжких тілесних ушкоджень, заподіяних у стані сильного душевного хвилювання [Електронний ресурс] / І. А. Строк // Кримінальний процес та криміналістика, судова експертиза. – 2023. – С. 483-489.

УДК 6.65.656.6

Станєва Яна Миколаївна

Аспірант

ORCID: 0009-0006-2585-571X

Національний університет «Одеська морська академія»

Науковий керівник: Сотниченко Людмила Леонідівна, доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Одеська морська академія»

МЕТОДИКА ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТІЙКОСТІ ПОРТОВОГО ОПЕРАТОРА

Зростаюча увага до проблематики економічної стійкості морських портових операторів обумовлена посиленням нестабільності як зовнішнього, так і внутрішнього середовища їх функціонування. Наразі портовий сектор перебуває у фазі структурних трансформацій, спричинених не лише наслідками пандемії, а й суттєвими змінами у конфігурації виробничо-логістичних ланцюгів, географії міжнародних морських перевезень та зовнішньоторговельних стратегій провідних держав. Сукупний вплив зазначених чинників відображається на результативності діяльності портових операторів, що проявляється, з одного боку, у невикористанні виробничих потужностей, а з іншого – у необхідності розширення та диверсифікації вантажної бази. За таких умов дослідження економічної стійкості портових операторів набуває особливої актуальності.

На сьогодні відсутня уніфікована методична система, яка б забезпечувала комплексне та всебічне оцінювання економічної стійкості портового оператора. Запропоновані в економічній науці підходи, як правило, мають багатокритеріальний характер, передбачають формування інтегральних показників і водночас не враховують галузеву специфіку морського транспорту, що обмежує можливості їх практичного застосування. Недостатня опрацьованість питань галузевої діагностики стійкості портових операторів зумовлює виникнення низки методичних труднощів, зокрема:

- мінливість підходів до визначення функціонального призначення морських портів;
- нематеріальний характер продукції морського транспорту;
- складність оцінювання впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на рівень стійкості порту та результати його діяльності, з огляду на тісний взаємозв'язок із суміжними галузями економіки;
- проблеми використання стандартних показників діяльності портів через відсутність єдиної статистичної бази, невідповідність індикаторів промислових підприємств показникам портової діяльності та труднощі їх агрегування;
- невизначеність складу та ієрархії оціночних критеріїв економічної стійкості залежно від рівнів і характеру виробничих завдань портового оператора;

- відсутність загально визнаної національної методики оцінювання складових економічної стійкості морських портів, оскільки зарубіжні підходи не завжди адаптивні до умов економіки України, а вітчизняні методики орієнтовані переважно на виробничо-промислові підприємства;

- недостатній рівень методологічного забезпечення та обмеженість інструментарію для обґрунтованого вибору управлінських рішень з урахуванням рівня економічної стійкості.

В умовах глобальної нестабільності факторів зовнішнього середовища доцільним є застосування системно-динамічного та інтегрованого підходу до оцінювання економічної стійкості портового оператора. На нашу думку, відповідна методика має базуватися на аналізі динаміки розвитку підприємства за ключовими напрямками його діяльності та забезпеченні збалансованості показників за основними функціональними складовими економічної стійкості. Алгоритм проведення комплексної оцінки представлено на рис. 1.

Для портового оператора, як і для будь-якого суб'єкта господарювання, визначальне значення має рівень економічного розвитку. Стійке зростання та модернізація перевантажувальних процесів на основі впровадження сучасної техніки й прогресивних технологій є важливими передумовами збільшення вантажообігу, підвищення виробничої та, відповідно, економічної стійкості підприємства. У зв'язку з цим діагностику стійкості економічного зростання доцільно розпочинати з аналізу показників вантажообігу.

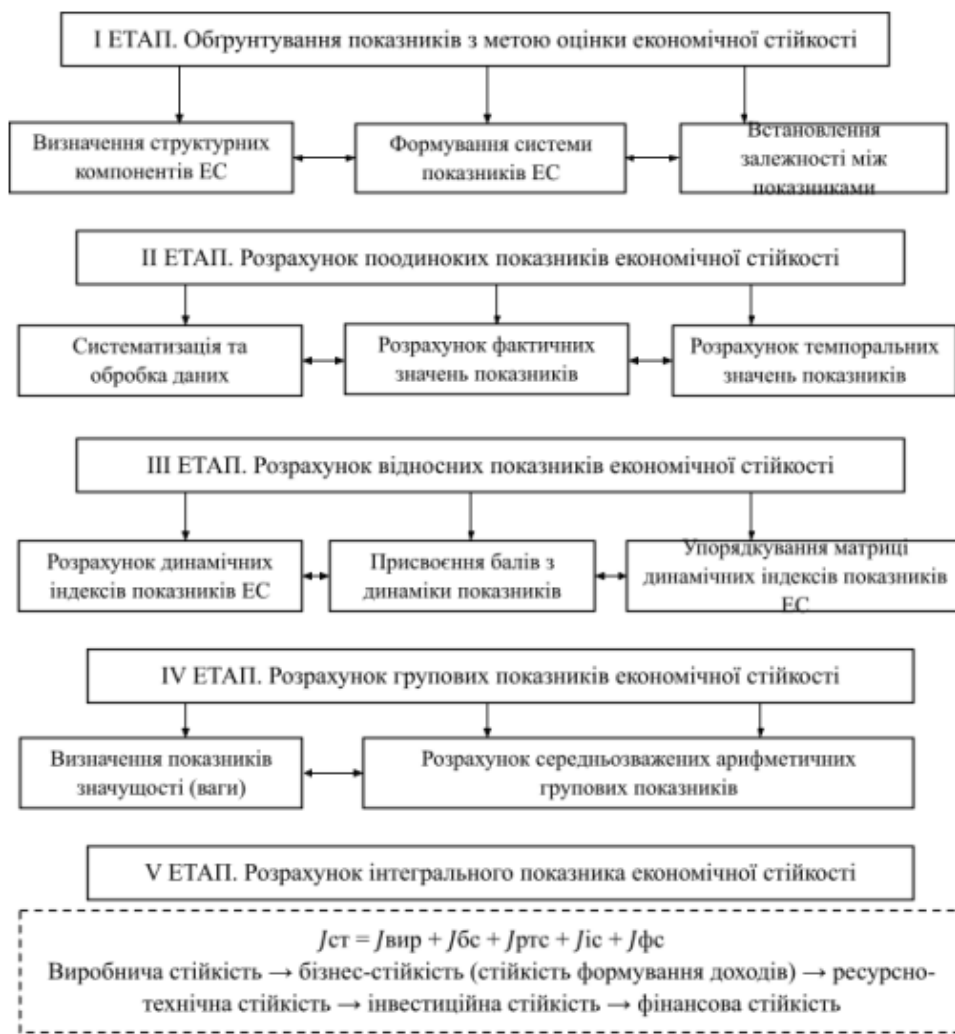

Рис. 1. Методика інтегральної оцінки економічної стійкості портового оператора

Вантажообіг виступає ключовим умовно-натуральним показником, який характеризує рівень розвитку морського портового оператора, масштаби його діяльності та просторову структуру руху вантажопотоків через порт.

Саранчук Богдан Валерійович

Державний біотехнологічний університет

Черник Анастасія Сергіївна

Державний біотехнологічний університет

Науковий керівник: Малій Олена Григорівна, кандидат економічних наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет

СУТНІСТЬ І КРИТЕРІЇ САНАЦІЙНОЇ СПРОМОЖНОСТІ В СИСТЕМІ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ

У статті розглядається сутність санаційної спроможності як комплексної здатності підприємства до фінансового оздоровлення та запобігання банкрутству в умовах економічної нестабільності. Проаналізовано економічні та організаційні критерії оцінки санаційної спроможності, представлено ключові показники ліквідності, фінансової стійкості та ринкових позицій. Запропоновано чотири етапи антикризового управління – від діагностики кризи до моніторингу виходу із санації, що дозволяє систематизувати практичні заходи реструктуризації та відновлення конкурентоспроможності. Ключові слова: санаційна спроможність, антикризове управління, фінансова санація, критерії оцінки, етапи санації, платоспроможність, реструктуризація боргу, ліквідність, фінансова стійкість, план санації.

У сучасних умовах нестабільної економіки фінансові кризи стають невід'ємною частиною життєвого циклу підприємств. Санаційна спроможність та антикризове управління є ключовими інструментами збереження бізнесу, що дозволяють не лише вижити в кризових умовах, а й відновити конкурентоспроможність.

Санація (від лат. sanatio – оздоровлення) передбачає комплекс заходів для фінансового оздоровлення підприємства, запобігання банкрутству та забезпечення його сталого розвитку.

Санаційна спроможність підприємства визначається як наявність фінансових, організаційних, технічних та правових ресурсів, які забезпечують можливість успішного проведення антикризових заходів та відновлення платоспроможності. За визначенням наукових джерел, це здатність суб'єкта господарювання до виживання в довгостроковій перспективі через [2; 5]:

- забезпечення ліквідності та платоспроможності;
- відновлення прибутковості діяльності;
- формування конкурентних переваг;
- збереження ринкових позицій.

Основними передумовами санаційної спроможності підприємства є [3]:

- ✓ стійкі ринкові позиції підприємства з потенціалом зростання реалізації;
- ✓ конкурентні переваги – сучасні технології, бренд, патенти;
- ✓ виробничий потенціал - основні фонди, технології;
- ✓ наявний кадровий резерв кваліфікованих спеціалістів;
- ✓ узгоджений план санації з кредиторами та інвесторами.

Критерії оцінки санаційної спроможності поділяють на економічні та організаційні.

Економічні критерії:

Згідно з методичними рекомендаціями, оцінка проводиться за трьома ключовими показниками (табл. 1):

Таблиця 1

Критерії оцінки санаційної спроможності

Показник	Критерій санаційної спроможності	Формула розрахунку
Поточна платоспроможність	Коеф. $\geq 1,5$	$O3 + ДК / КП$
Забезпечення власними засобами	Коеф. $\geq 0,8-1,0$	CO / A
Фінансова стійкість	Рентабельність $\geq 5-8\%$	$PP / B / 100$

Джерело: систематизовано автором на основі джерел [1-4]

де: O3 – оборотні засоби, ДК – довгострокові кредити, КП – короткострокові зобов'язання, CO – власні оборотні, A – активи, PP – прибуток від реалізації, B – виручка.

Організаційні критерії:

- наявність затвердженого плану санації;
- згода кредиторів ($\geq 75\%$ голосів);
- присутність стратегічних інвесторів;
- правові підстави для реструктуризації.

Антикризове управління реалізується через послідовні етапи санації (табл. 2):

Таблиця 2

Етапи санації в системі антикризового управління

Етапи санації	Характеристика	
Етап 1. Діагностика кризового стану:	Аналіз фінансових показників	
	Оцінка санаційної спроможності	
	Визначення причин кризи	
	Розробка сценаріїв розвитку	
Етап 2. Розробка санаційної програми:	Мета:	Відновлення платоспроможності
	Зміст:	Реструктуризація боргу
		Оптимізація витрат
		Зростання доходів
		Інвестиційна програма
Етап 3. Реалізація санаційних заходів:	Фінансові заходи:	Конверсія боргу в акції
		Продаж непрофільних активів
		Лізинг обладнання
	Операційні заходи:	Аутсорсинг непрофільних функцій
		Модернізація виробництва
		Зміна асортименту
Етап 4. Моніторинг та вихід із санації:	Контрольні показники:	Зростання ліквідності >1.5
		Рентабельність $>10\%$
		ROA $>5\%$
	Критерії завершення:	Виконання плану санації
		Позитивний cash flow
		Відсутність простроченої заборгованості

Джерело: власні розробки

Таким чином, санаційна спроможність є комплексним критерієм, що поєднує економічні, організаційні та правові передумови виживання підприємства. Основні принципи ефективної санації: раннє виявлення кризи; комплексний підхід; прозора комунікація з кредиторами; стратегічні інвестиції у конкурентні переваги; для менеджменту - регулярний моніторинг санаційних показників, розробка сценаріїв антикризових дій; для кредиторів - оцінка не лише поточної платоспроможності, а й довгострокового потенціалу підприємства.

Санація – це не просто порятунком від банкрутства, а стратегічна можливість кардинально покращити конкурентні позиції підприємства.

1. Жигалкевич Ж. М., Кам'янська О. В. Фінансовий менеджмент: навч. посіб. для здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент». Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 214 с.
2. Малій О. Г. Оцінювання фінансового і ресурсного потенціалу за фінансовими показниками (на прикладі підприємства авіабудування). Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка: Економічні науки, 2019. Вип. 200. С. 3-12.
3. Малій О. Г. Фінансовий аналіз. Курс лекцій. Харків: ХНТУСГ, 2018. 163 с.
4. Ставерська Т. О. Експрес-оцінювання в системі моніторингу фінансової безпеки торговельної галузі. Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. 2018. № 2 (101). С. 98-103.
5. Lysak H., Morozova H., Gorokh O., Maliy O., Nesterenko I. The system of financial control in the management of a small business enterprise: methods and tools of implementation. Review of Economics and Finance, 2022, 20, 1034-1041.

Інформаційні технології, інженерія

УДК 378.147:004:316.77

Lyudmila Zhovnirchik

Викладач кафедри інформаційних технологій та програмування

ORCID: 0009-0002-0651-4902

Івано-Франківська філія Університету «Україна»

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN MODERN SOFTWARE TESTING

The article examines the role of artificial intelligence (AI) in modern software testing. The relevance of the topic is due to the increasing complexity of software systems and increased requirements for their security, reliability, and performance, which makes traditional testing methods less effective. The hypothesis of the study is that the use of artificial intelligence technologies can significantly increase the effectiveness of testing by automatically generating test scenarios, detecting hidden defects, and predicting vulnerabilities. The research methodology is based on the analysis of scientific publications and practical cases of implementing AI in testing, as well as comparing traditional methods with innovative tools based on machine learning. The main areas of use of AI are considered, including automation of routine processes, intelligent analysis of logs and test results, and application of machine learning algorithms to increase the accuracy of defect detection. As a result of the analysis, the key advantages of integrating artificial intelligence into the software testing process were identified, including reducing test execution time, reducing the human factor, and increasing the level of security and quality of the final product. At the same time, it was found that the implementation of AI requires additional resources, adapting existing processes, and taking into account ethical and security aspects. The practical value of the study lies in identifying promising areas of use of AI in software testing, which can contribute to the development of new methodologies for ensuring the quality of software systems. Keywords: software testing; artificial intelligence; machine learning; testing automation; software quality; software security

Statement of the problem. Modern software is developing in conditions of high complexity of architectures, intensive use of cloud technologies and microservices, and growing requirements for security and reliability. Traditional testing methods, in particular manual and scripted automated testing, are not always able to provide a sufficient level of efficiency and speed of defect detection. In addition, there is a growing need to identify hidden vulnerabilities and predict possible errors at the early stages of the software life cycle.

In this context, artificial intelligence (AI) is a promising tool that allows optimizing testing processes due to the ability to analyze large volumes of data, identify patterns, and automatically generate test scenarios. The use of AI opens up new opportunities for increasing testing productivity, reducing the human factor, and providing a deeper analysis of the security and quality of software systems. At the same time, the integration of artificial intelligence into testing requires a systematic study of its methods, limitations, and prospects.

Analysis of recent studies and publications. In modern scientific literature, the issue of the use of artificial intelligence (AI) in software testing attracts considerable attention. Traditional approaches to software quality assurance, in particular manual testing and classical automation methods, often do not meet the requirements of agile development and DevOps environments. In these conditions, there is growing interest in the use of intelligent technologies that can ensure the adaptability and scalability of testing processes [1, p. 12-15].

In foreign studies, machine learning methods are actively used to predict defects and automatically generate test scripts. For example, Zhang et al. [2, p. 45-50] proposed the use of classification algorithms for analyzing program execution logs, which allows predicting the probability of defects in new versions of the software. Li et al. [3, p. 78-84] applied deep learning methods to detect anomalies in the behavior of complex software systems, which significantly reduces the time for manual testing of critical modules. In addition, clustering algorithms are used to group test cases by similarity and optimize test suites, increasing the efficiency of automated testing [4, p. 22-27].

Domestic publications in the field of software testing are mostly focused on reviewing existing automation tools and ways to integrate AI into the practice of Ukrainian IT companies. For example, Petrenko [5, p. 33-38] considered the use of open-source frameworks based on Python and TensorFlow to automate testing of web applications, emphasizing the need to adapt AI algorithms to local development conditions. At the same time, there is a shortage of comprehensive studies that would combine theoretical aspects and practical results of implementing AI in testing.

Thus, the existing scientific works lay the foundation for further research into the problem. They leave open the issues of choosing optimal machine learning algorithms, determining the criteria for the effectiveness of AI application, and adapting such approaches to different software life cycle models [6, p. 5-10].

The purpose of the article. The purpose of this article is to study the role of artificial intelligence in modern software testing, to determine its potential advantages and limitations, and to outline the prospects for using intelligent technologies to improve the efficiency and quality of the software systems assurance process.

To achieve this goal, the following tasks are planned to be solved:

- analyze current trends in the use of AI in the field of software testing;
- determine the main areas of application of machine learning algorithms and intelligent data analysis in the testing process;

- compare traditional and innovative approaches to testing;

- outline the advantages, risks, and limitations of integrating AI into the software quality assurance process.

Methodology. The methodological basis of the study is a combination of theoretical analysis and generalization of modern scientific sources, as well as a review of practical cases of implementing artificial intelligence technologies in the software testing process.

As part of the study, a hypothesis was formed that the use of AI can increase testing efficiency by automating routine tasks, reducing test execution time, and increasing the accuracy of defect detection. The following approaches were used to test the hypothesis:

- comparative analysis of traditional testing methods and innovative approaches using machine learning algorithms;

- systematization of scientific sources that reveal the possibilities and limitations of using AI in ensuring software quality;

- analysis of practical examples that demonstrate the effectiveness of intelligent testing tools (for example, using machine learning models to generate test cases or predict defects);

- expert generalization of trends in the development of intelligent testing and determination of prospects for its application in the field of software security and reliability.

A limitation of the study is the predominantly theoretical nature of the work, which is based on the analysis of secondary sources and examples from practice, without conducting its own empirical experiment.

Outline of the main material.

1. Using artificial intelligence to automate testing.

The integration of artificial intelligence into software testing processes unlocks new possibilities for optimizing and automating routine tasks that previously demanded considerable human effort. Traditional testing relied on manually creating scripts and executing them in phases, which was not only time-consuming but also vulnerable to human error. Machine learning-based systems help minimize this influence, ensuring objectivity and consistency in results. Automated generation of test scripts enables rapid testing of software modules and enhances the reproducibility of outcomes.

One of the key areas of automation is the ability of intelligent systems to adapt test scripts to dynamic changes in source code. During software development, changes occur constantly, and manually updating tests requires significant resources. AI algorithms can analyze code structure, identify new dependencies between components, and automatically adjust existing scripts. This greatly reduces delays in the testing cycle and allows teams to obtain reliable performance insights more quickly.

Automation also improves the coverage of product functionality. Through classification and clustering algorithms, patterns in module behavior can be identified, highlighting areas that require more intensive testing. As a result, AI-powered systems enable a more comprehensive and in-depth analysis of software functionality. This is especially crucial for complex architectures like microservices or cloud-based systems, where traditional testing methods often fall short.

Equally important is the boost in productivity for testing teams. Automating repetitive tasks frees specialists to focus on analyzing critical issues, planning testing strategies, and enhancing overall product quality. Moreover, implementing AI in testing positively impacts development cost-efficiency: reducing test execution time and minimizing errors in the final stages of the software lifecycle lowers the cost of defect resolution. In the long term, this paves the way for establishing new quality standards in software engineering.

2. Machine learning methods in defect analysis.

Applying machine learning techniques to software testing introduces innovative ways to detect and anticipate defects. Unlike traditional approaches that rely on manual analysis and conventional automation, which often fall short in handling the complexity of modern systems, machine learning excels at processing vast datasets, uncovering hidden patterns in execution logs, and forecasting potential issues. This transforms testing from a purely reactive activity into a proactive one, enabling early identification of risks to software quality[2; 3].

A particularly promising application lies in using classification algorithms to analyze software logs. These algorithms can assess whether specific code changes are likely to introduce defects, helping developers pinpoint problematic areas more efficiently. Crucially, this reduces the chance of overlooking critical errors, as the system evaluates both current and potential risks. Such capabilities support the development of more agile and adaptive testing strategies, especially within Agile and DevOps frameworks.

Another vital direction is leveraging deep learning to identify anomalies in complex system behavior. These methods are especially useful when software behavior is difficult to model explicitly. Neural networks, for instance, can detect unusual patterns in application performance that might escape human testers. This is particularly important in high-stakes domains like finance or healthcare, where even minor glitches can have serious consequences. Anomaly detection algorithms help reduce manual testing efforts while improving the precision of defect identification.

Clustering techniques also enhance testing efficiency by grouping similar test scenarios together. This minimizes redundancy, streamlines execution, and ensures focus on the most critical cases. In this way, machine learning not only improves defect detection but also makes the entire testing process more strategic and cost-effective. Looking ahead, continued advancement in these technologies could lead to the emergence of self-adaptive testing systems capable of evolving alongside the software they evaluate – ensuring consistently high standards of quality.

3. Optimization of test sets and reduction of the human factor.

Thanks to clustering algorithms, it is possible to group test cases by similarity, which allows you to reduce the volume of duplicate scenarios and increase the efficiency of automated testing [4]. Intelligent log analysis helps to find hidden patterns and connections between errors that are not always obvious to the tester. Thus, the influence of the human factor is reduced, and testing becomes more systematic and transparent. An important advantage of this approach is to improve the quality of test coverage without a significant increase in resources.

4. Ensuring the security and quality of software systems.

One of the key areas of application of artificial intelligence in testing is to increase the level of security of software systems. Machine learning algorithms are able to detect hidden vulnerabilities that remain unnoticed by traditional testing methods. This is of particular importance for software with high reliability requirements, in particular financial and medical systems. The use of predictive models allows for early assessment of potential risks and prevention of their implementation in a productive environment, which increases user confidence in the final product [5; 6].

5. Limitations and challenges of implementing AI in testing.

While artificial intelligence offers clear benefits in software testing, its implementation presents several notable challenges.

Firstly, training AI models demands large volumes of high-quality data, which many organizations may struggle to obtain. Secondly, integrating intelligent tools into existing testing workflows often requires substantial investments of time and financial resources. Thirdly, the use of AI introduces concerns around ethics and decision-making transparency, as automated systems may not always be able to justify their conclusions. Additionally, ensuring the cybersecurity of AI-driven testing platforms is crucial, as these systems themselves can become attractive targets for malicious attacks.

To provide a structured overview, the following table outlines a comparative summary of the advantages and obstacles associated with deploying intelligent technologies in testing.

Table 1

The main advantages and challenges of implementing AI in software testing

№	Aspect	Advantages	Challenges / Limitations	Evaluation Criteria
1	Test Automation	Accelerated development and execution of test scenarios	Requirement for extensive training datasets	Test execution time; degree of functional coverage
2	Defect Detection	Enhanced accuracy in identifying latent errors	Potential occurrence of false-positive results	Ratio of detected to undetected defects
3	Test Set Optimization	Elimination of redundant scenarios and reduction of testing workload	High complexity of clustering algorithm configuration	Degree of test case reduction
4	Security Assurance	Early identification of vulnerabilities and strengthening of user trust	Exposure of AI-based systems to cyber threats	Number and criticality of vulnerabilities identified
5	Process Adaptation	Mitigation of human factor influence and increased procedural flexibility	Additional financial expenditures and time investments	Costs associated with integration and personnel training

Conclusions. The research validated the hypothesis that incorporating artificial intelligence into software testing significantly enhances both its effectiveness and quality.

Through the analysis of academic literature and real-world case studies, it was demonstrated that intelligent technologies streamline routine tasks, minimize human error, shorten testing cycles, and improve defect detection precision. Particularly noteworthy is the role of machine learning in forecasting bugs and uncovering hidden vulnerabilities, which directly contributes to the robustness and security of contemporary software systems.

However, the study also highlighted several limitations in adopting AI within testing practices.

Key challenges include the necessity for extensive, high-quality training datasets, the demand for additional time and financial resources to adapt existing workflows, and concerns over algorithmic transparency and the cybersecurity of AI-driven platforms. These findings underscore the importance of a holistic strategy when integrating artificial intelligence into testing environments.

The scientific contribution of this work lies in its structured overview of AI applications in software testing, along with a clear identification of the main benefits and obstacles.

Its practical relevance is reflected in the proposed directions for leveraging intelligent technologies to enhance software quality – offering a foundation for developing new testing methodologies.

Future research should focus on building integrated frameworks that apply diverse machine learning techniques across different stages of the software lifecycle.

This includes evaluating their performance, refining their adaptability, and generating actionable guidelines for IT companies to safely and effectively implement AI in quality assurance processes.

1. Khan, S., Ahmad, M., & Usman, M. (2021). Challenges in software testing in Agile and DevOps environments. *International Journal of Software Engineering & Applications*, 12(2), 12-15. DOI: <https://doi.org/10.5121/ijsea.2021.12202>
2. Zhang, Y., Wang, H., & Liu, J. (2020). Machine learning approaches for defect prediction in software systems. *Journal of Systems and Software*, 162, 45-50. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jss.2019.110507>
3. Li, X., Chen, T., & Huang, Q. (2019). Deep learning for anomaly detection in complex software systems. *Software Quality Journal*, 27, 78-84. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11219-018-9453-2>
4. Chen, L., & Huang, Y. (2022). Clustering-based test case optimization using AI techniques. *ACM Transactions on Software Engineering and Methodology*, 31(1), 22-27. DOI: <https://doi.org/10.1145/3491234>
5. Petrenko, O. (2021). Integrating AI in software testing: experience from Ukrainian IT companies. *Ukrainian Journal of Computer Science*, 15(3), 33-38. URL: <http://www.ukr-jcs.org/article/ai-testing>
6. Sharma, P., Gupta, R., & Kumar, S. (2021). Evaluating effectiveness of AI techniques in software testing: A comprehensive review. *Journal of Software: Evolution and Process*, 33(5), 5-10. DOI: <https://doi.org/10.1002/smr.2345>

Виробництво, будівництво

Бабков Ігор

Викладач

Приватний заклад «Центр професійної освіти і навчання»

ТРАНСФОРМАЦІЯ РОЛІ ТА ФУНКЦІЙ МОНТЕРА КОЛІЇ В УМОВАХ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗАЛІЗНИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ

В тезах розкрита роль монтера колії як ключової ланки в системі забезпечення експлуатаційної надійності залізничного транспорту. Ключові слова: монтер колії, інфраструктура, залізниця, колія.

Постановка проблеми. Сучасний стан залізничної інфраструктури України вимагає докорінної модернізації, що зумовлено як необхідністю інтеграції до європейської транспортної мережі, так і критичною потребою у відновленні об'єктів, пошкоджених внаслідок бойових дій. Проте впровадження інноваційних технологій – від безстикової колії до автоматизованих систем діагностики — входить у гострорічне протиріччя з чинною моделлю організації праці.

Виклад основного матеріалу. Монтер колії є ключовою ланкою в системі забезпечення експлуатаційної надійності залізничного транспорту. В умовах інтеграції українських залізниць до європейської транспортної мережі та переходу на стандарти колії 1435 мм, вимоги до кваліфікації персоналу трансформуються від суто фізичної праці до інтелектуального управління складними технічними системами [1].

Сучасний монтер колії (особливо 5-6 розрядів) забезпечує роботу з безстиковими («оксамитовими») коліями, що потребує знань у сфері температурних режимів напруження металу. Робота включає:

Використання високоточних засобів малої механізації (електричні та гідравлічні інструменти) [2].

Участь у процесах виправлення колії за допомогою автоматизованих виправно-підбивально-оздоблювальних машин.

Контроль геометричних параметрів колії за допомогою цифрових шаблонів та систем моніторингу [2].

Діяльність монтера колії безпосередньо впливає на критичні показники безпеки: стійкість рейкової нитки, запобігання сходу рухомого складу та стан земляного полотна. Особлива увага приділяється професійній підготовці в питаннях сигналізації та зв'язку, що є критичним при роботі в умовах інтенсивного руху поїздів [3].

Згідно з державними стандартами, професія має чітку ієрархію складності робіт. Науковий підхід до підготовки кадрів передбачає поєднання практичних навичок з глибоким розумінням фізико-механічних властивостей матеріалів верхньої будови колії (баласту, шпал, рейок). Підвищення розряду корелює з рівнем відповідальності за складні ділянки (стрілочні переводи, криві малого радіуса) [1, 4].

Монтер колії працює в зоні підвищеної небезпеки. Науковий інтерес становить вивчення впливу людського фактора та ергономіки праці на відкритому просторі. Дотримання галузевих інструкцій з безпеки є обов'язковою умовою мінімізації виробничого травматизму [3].

Висновки. Трансформація залізничної галузі України – від відновлення критичної інфраструктури до інтеграції в європейську транспортну мережу – докорінно змінює статус та обов'язки монтера колії. Ця професія переходить із розряду суто фізичної праці до категорії технологічно-інтелектуальних спеціальностей.

1. Державний освітній стандарт професійної (професійно-технічної) освіти: Монтер колії 8323.2. – К.: МОН України, 2022.
2. Професійний стандарт: Монтер колії. – Реєстр професійних стандартів НКК, 2021.
3. Правила технічної експлуатації залізниць України (ПТЕ). – Наказ Міністерства транспорту України № 411.
4. Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників. Випуск 66 «Залізничний транспорт і метрополітен».

Охорона здоров'я та соціальне забезпечення

Бутко Сніжана Анатоліївна
Слухач
Національний Університет Оборони України

СУЧАСНИЙ СТАН СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ПРИМУСОВОЇ ІЗОЛЯЦІЇ (ПОЛОНУ)

У статті розглянуто сучасний стан соціальної підтримки та реінтеграції військовослужбовців звільнених з примусової ізоляції. Висвітлено основні напрямки соціальної підтримки, які є законодавчо закріплені, а саме медична та психологічна реабілітації, фінансові виплати, надання відпусток після звільнення з примусової ізоляції, отримання кваліфікованої правової допомоги під час вирішення складних ситуацій після звільнення військовослужбовців з примусової ізоляції та довгострокова підтримка за участі громадських організацій, душпастерських служб та інших різноманітних форми надання соціальної підтримки. З метою більш чіткого розуміння процесу соціальної підтримки, детально розписано етапи її проведення та надання, що має впливати на отримання позитивного результату після проведення даних заходів з військовослужбовцем, звільненим з примусової ізоляції. Ключові слова соціальна підтримка, військовослужбовці звільнені з примусової ізоляції, постізоляційний супровід, реабілітація, соціальні гарантії.

Мета статті розглянути аналіз сучасного стану, структури та механізмів соціальної підтримки, що надається військовослужбовцям звільненим з примусової ізоляції з урахуванням усіх законодавчих діючих актів.

Звільнення українських захисників та захисниць з російського полону є лише початком їхнього складного шляху до повноцінного відновлення та повернення до мирного життя або служби. Сучасний стан соціальної підтримки військовослужбовців, які пережили примусову ізоляцію, являє собою багаторівневу систему, що постійно вдосконалюється та регулюється відповідним законодавством, зокрема Законом України №3633-ІХ від 11.04.2024 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист».

Основною метою державної політики є забезпечення всебічного постізоляційного супроводу, який охоплює медичну, психологічну, соціальну, юридичну та фінансову допомогу.

На сьогоднішній день Міністерство оборони України затвердило (станом на жовтень 2025 року) порядок реінтеграційних заходів, які передбачають комплексну систему підтримки та адаптації. Цей процес структурований у три основні етапи, перший етап це підготовчий етап.

Перший етап розпочинається ще до звільнення військовослужбовця. Формується команда фахівців (психологи, соціальні працівники, дебрифери) для первинного супроводу.

Другий етап це основний етап, дуже важкий та за часом довгий та психологічно впливовий на емоційний стан звільненого з примусової ізоляції, бо він включає такі види допомог, як медичну допомогу яка складається з первинного огляду, комплексного медичного обстеження та лікування у відомчих закладах охорони здоров'я.

Надалі третій етап – це основний етап, що включає психологічну підтримку. В її склад входить невідкладна та довгострокова психологічна допомога, консультації психіатрів.

Головна складова основного етапу, це дебрифінг. Він включає фіксації обставин перебування в примусовій ізоляції (полоні) та фактів катувань (з дотриманням принципу конфіденційності та запобігання повторній травматизації).

Четверта етап це соціальний супровід військовослужбовця звільненого з примусової ізоляції. Ця складова включає відновлення документів (паспортів, водійських посвідчень), оформлення довідки про статус внутрішньо переміщеної особи (за потреби).

П'ятий етапу це фінансова допомога. В цю складову входять такі види допомоги як виплати одноразової державної грошової допомоги (наприклад, 100 тис. грн бойових коштів згідно законодавства України під час виконання бойового завдання за кожний місяць перебування в примусовій ізоляції, передбаченої для звільнених осіб, грошового забезпечення, матеріальної допомоги за кожний рік примусової ізоляції, 100 тис. грн. виплата від реінтеграційного центру України це є одноразова допомога).

Як додатковий етап реінтеграційних заходів це тривале лікування, реабілітація та соціальна адаптація у спеціалізованих центрах за індивідуальною потребою.

Якщо роздивлятися основні напрямки соціального захисту то можна виділити такі напрямки як медична та психологічна реабілітація. Ці два види реабілітацій включають право на безоплатні медичні, психологічні та реабілітаційні послуги.

Реабілітаційні заходи мають на меті відновлення фізичного стану військовослужбовців звільнених з примусової ізоляції. Для цього в Україні по всій території були створені реабілітаційні центри у складі яких було запропоновано створити ще резервні центри (зокрема, на базі закладів охорони здоров'я Міноборони) для надання комплексної допомоги. Реабілітація проводиться із залученням західних методик, а українські фахівці проходять підготовку за стандартами НАТО. Згідно із *Законом України № 2249-VIII від 19.12.2017* «Про внесення змін до деяких законів України» здійснюється безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування.

Якщо роздивитись саме відновлення вже в домашніх умовах, для цього згідно Закону України №3633-IX від 11.04.2024 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» п 23. статті 10-1 надається додаткову відпустку для відновлення тривалістю 90 календарних днів зі збереженням грошового забезпечення.

Згідно Постанови Кабінету Міністрів України №518 від 01 жовтня 2014 року з подальшими змінами «Деякі питання протезування та ортезування виробами підвищеної функціональності за новітніми технологіями та технологіями виготовлення, які відсутні в Україні, та/або спеціальними виробами для занять спортом окремих категорій осіб, які втратили функціональні можливості кінцівки або кінцівок» держава гарантує безоплатне протезування та забезпечення необхідними допоміжними засобами реабілітації.

Ключовим елементом у процесі допомоги є правовий захист військовослужбовців, звільнених з примусової ізоляції. Важливою гарантією держави є надання звільненим з примусової ізоляції особливого правового статусу, який включає презумпцію невинуватості щодо самого факту перебування в примусовій ізоляції та звільнення від фінансових зобов'язань та штрафів на період полону і протягом шести місяців після звільнення, з можливістю реструктуризації боргів.

Після завершення початкового періоду реінтеграції (медичного відновлення та психологічної стабілізації), відповідальність за довгострокову підтримку переходить до Міністерства у справах ветеранів та Міністерства соціальної політики. Міністерство у справах ветеранів забезпечує соціальну та професійну адаптацію та підтримку ветеранських ініціатив.

В той час як Міністерство соціальної політики надає соціальні послуги та сприяє у працевлаштуванні і обов'язкова підтримка осіб з інвалідністю, що виникла внаслідок полону.

Також активно залучаються громадські організації та волонтерські ініціативи, які надають юридичну, психологічну та фінансову допомогу, часто через спеціалізовані платформи.

Як на висновок, можна сказати, що сучасний стан соціальної підтримки військовослужбовців звільнених з примусової ізоляції в Україні характеризується як комплексна, багатоетапна та індивідуалізована система. Держава усвідомлює необхідність не лише фізичного, але й психологічного та соціального відновлення захисників, гарантуючи їм законодавчо закріплені пільги та постізоляційний супровід. Головними викликами залишаються оперативність надання допомоги, масштабування мережі реабілітаційних центрів та забезпечення повноцінної реінтеграції до цивільного життя або військової служби.

1. Закон України №3633-IX від 11.04.2024 року «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення прав військовослужбовців та поліцейських на соціальний захист» (згадується в тексті двічі: у вступі та при обговоренні додаткової відпустки).
2. Закон України № 2249-VIII від 19.12.2017 року (згадується при обговоренні санаторно-курортного лікування).
3. Постанова Кабінету Міністрів України №518 від 01 жовтня 2014 року з подальшими змінами «Деякі питання протезування та протезування...» (згадується при обговоренні протезування).

**ЦЕ МОЖЕ ВАС ЗАЦІКАВИТИ, БУДЬ ЛАСКА, ОЗНАЙОМТЕСЬ
БУДЕМО РАДІ ПОДАЛЬШІЙ СПІВПРАЦІ!**

- ▶ Збірник наукових праць «Соціально-гуманітарний вісник»™
www.newroute.org.ua/sgv
- ▶ Науковий часопис «Нотатки сучасної науки»™
www.newroute.org.ua/nsn
- ▶ Науковий журнал «Advanced top technology»
www.newroute.org.ua/att
- ▶ Науковий журнал «Креативний простір»™
www.newroute.org.ua/crp
- ▶ Науково-аналітичне видання «Medfocus»
www.newroute.org.ua/mh
- ▶ Науковий альманах «Crosspoint»
www.newroute.org.ua/cros
- ▶ Публікація за 24 годин
www.newroute.org.ua/cros
- ▶ Монографія
www.newroute.org.ua/kmnk
- ▶ Участь у науково-дослідній темі
<https://www.newroute.org.ua/st>
- ▶ Науково-практичні конференції
www.newroute.org.ua
- ▶ Міжнародний науковий проєкт
www.newroute.org.ua/isp
- ▶ Підвищення кваліфікації
www.newroute.org.ua/pkv
- ▶ Наукові конкурси
www.newroute.org.ua/sci
- ▶ Творчі конкурси
www.newroute.org.ua/art
- ▶ Професійна спільнота
www.newroute.org.ua/nanmu
- ▶ Видавництво
www.newroute.org.ua/pub

НОВИЙ КУРС • WWW.NEWROUTE.ORG.UA
НАНМ УКРАЇНИ • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/NANMU
ISCU «PROTON GLOBAL» • WWW.NEWROUTE.ORG.UA/PROTON

Наукове видання

КРЕАТИВНИЙ ПРОСТІР™

Науковий журнал

№ 36

ISSN 2710-1177 (online)

DOI: 10.61718/crp

В межах II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)
«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства»
Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
9-11 лютого 2026 року

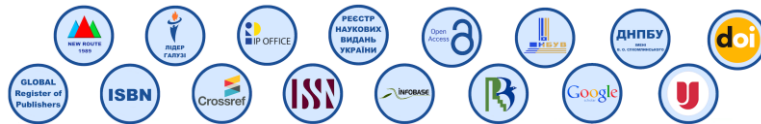
Видання змішаними мовами
Відповідальний секретар – Кучина Т. І.
Формат 60x90 1/8, А4, Гарнітура «Times New Roman»
Авторські аркуші – 7,6

Creative Commons Attribution License CC BY

**ОБИРАЙТЕ ПЕРШИХ!
ДОВІРЯЙТЕ СПРАВЖНІМ!
ЦІНУЙТЕ УНІКАЛЬНІСТЬ!**

Видавець СГ НТМ «Новий курс»
Наукова установа
Пр. Перемоги, 77, оф. 179, м. Харків, 61174, Україна
Тел.: +380500301905, +380962250903
Telegram, Viber: +380970440309
www.newroute.org.ua, info@newroute.org.ua

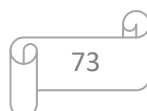
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 8013 від 22.11.2023
Зареєстровано у Global Register of Publishers
Зареєстровано у Crossref із власним префіксом 10.61718

Присднуйтесь

Підписка <http://surl.li/vvfqkp>
Фейсбук-сторінка www.facebook.com/newroute1989
Телеграм <https://t.me/newroute1989>
Інстаграм www.instagram.com/newroute1989
Вайбер <http://surl.li/nbtqz>
Фейсбук-група www.facebook.com/groups/secnr

Будемо раді подальшій співпраці!

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-001

11 лютого 2026 року

Нладку Viacheslav

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-002

11 лютого 2026 року

Hrinchenko Svitlana Ivanivna

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-003

11 лютого 2026 року

Kukharska Liliia

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-004

11 лютого 2026 року

Lyudmila Zhovnirchik

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-005

11 лютого 2026 року

Shamara Maksym Olehovych

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-006

11 лютого 2026 року

АНТОН МІЩУК

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-007

11 лютого 2026 року

Бабков Ігор

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-008

11 лютого 2026 року

Батенчук Віктор Мар'янович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-009

11 лютого 2026 року

Білик Володимир Михайлович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-010

11 лютого 2026 року

Білик Олена Іванівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-011

11 лютого 2026 року

Бойко Світлана Василівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-012

11 лютого 2026 року

Бутко Сніжана Анатоліївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-013

11 лютого 2026 року

Верєга Христина Іванівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-014

11 лютого 2026 року

Гуцул Іван Андрійович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-015

11 лютого 2026 року

Зуляк Ольга Романівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-016

11 лютого 2026 року

Івах Вікторія Валеріївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-017

11 лютого 2026 року

Кобилянський Руслан Адамович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-018

11 лютого 2026 року

Кривошина Наталія Миколаївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-019

11 лютого 2026 року

Мельник Тетяна Борисівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-020

11 лютого 2026 року

Михайлова Ніна Вячеславівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-021

11 лютого 2026 року

Момотенко Світлана Миколаївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-022

11 лютого 2026 року

Муха Роман Богданович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-023

11 лютого 2026 року

Нестеровська О. О.

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-024

11 лютого 2026 року

Петровська Аліна Миколаївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-025

11 лютого 2026 року

Русінчук Андрій Сергійович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-026

11 лютого 2026 року

Саранчук Богдан Валерійович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-027

11 лютого 2026 року

Сікора Євгеній Іванович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-028

11 лютого 2026 року

Станєва Яна Миколаївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-029

11 лютого 2026 року

Стащенко Р. А.

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-030

11 лютого 2026 року

Устенко Костянтин Олексійович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-031

11 лютого 2026 року

Хурсяк Іван Володимирович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар

Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-032

11 лютого 2026 року

Ціватий Вячеслав Григорович

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-033

11 лютого 2026 року

Черник Анастасія Сергіївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул

Автор наукової публікації у

Науковому журналі «Креативний простір»™, № 36, ISSN 2710-1177, DOI: 10.61718/crp

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 30 год. / 1 кред. ЕКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-001

11 лютого 2026 року

Shundel Tetiana Oleksandrivna

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-002

11 лютого 2026 року

Вознюк Оксана Миколаївна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-003

11 лютого 2026 року

Малій Олена Григорівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-004

11 лютого 2026 року

Питомець А. В.

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-005

11 лютого 2026 року

Питомець А. В.

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-006

11 лютого 2026 року

Сапельнікова Надія Леонідівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

СЕРТИФІКАТ

КРП-2026-36-007

11 лютого 2026 року

Сотниченко Людмила Леонідівна

Учасник II Міжнародної науково-практичної конференції (2026)

«Креативна трансформація та модернізація сучасного суспільства», 9-11 лютого 2026 року, Україна, м. Харків – Велика Британія, м. Пул
у якості наукового керівника

Підвищено кваліфікацію шляхом індивідуальної форми самоосвіти та неформальної освіти

Досягнуті результати підвищення кваліфікації:

розвиток загальних та спеціальних компетентностей з метою забезпечення якості освіти та професійного розвитку

Обсяг: 15 год. / 0,5 кред. ЄКТС

www.newroute.org.ua

info@newroute.org.ua

Відповідальний секретар
Тетяна КУЧИНА

Національна академія наук і мистецтв України

International Scientific-Creative Unit «Proton Global»

Соціально-гуманітарна науково-творча майстерня «Новий курс»

